

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra sociální a charitativní práce

Diplomová práce

**PROBLEMATIKA BYDLENÍ V KONTEXTU
SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Vedoucí práce:	Mgr. Helena Machulová, Ph.D.
Konzultant práce:	prof. Tomáš Machula, Ph.D., Th.D.
Autor práce:	Bc. Jarmila Froňková
Studijní obor:	Etika v sociální práci
Forma studia:	Prezenční
Ročník:	II.

2021

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Dne 30. 3. 2021

.....
Bc. Jarmila Froňková

PODĚKOVÁNÍ

Tato diplomová práce vzešla z velkého množství podpory, který mne motivoval nepřestávat psát, ale také ze vzájemné spolupráce, jež pro mne byla radostí. Proto bych ráda touto cestou vyjádřila svůj vděk a poděkování vedoucí mé diplomové práce **Mgr. Heleně Machulové, Ph.D.**, a to zejména za vstřícný lidský přístup, ceněné postřehy a ochotu si mne znovu vzít pod svou záštitu. Mé poděkování rovněž náleží **prof. Tomášovi Machulovi, Ph.D., Th.D.**, který mi byl odborným konzultantem v oblasti etiky a filozofie. Nesmím opomenout zde též poděkovat mé báječné rodině a přátelům, kteří si tímto tvůrčím procesem procházeli spolu semnou.

OBSAH

ÚVOD	5
1 Význam bydlení v životě člověka	6
1.1 Bydlení jakožto základní lidská potřeba.....	7
1.2 Náročná životní situace	11
1.2.1 Prožívání náročné životní situace.....	14
1.2.2 Potřeba vs. Svědomí	18
1.3 Bydlení a rodina.....	21
1.3.1 Funkce rodiny.....	22
1.3.2 Domov	25
1.4 Bydlení a společnost.....	27
1.4.1 Kvalita bydlení	29
1.5 Bydlení jakožto dobro	33
2 Obecná rovina problematiky bytové politiky	35
2.1 Neuspokojivý stav fondu nemovitostí.....	37
2.2 Finanční nedostupnost bydlení	42
2.3 Diskriminace v oblasti bydlení	45
3 Problematika bydlení v kontextu sociální práce	50
3.1 Bezdomovectví	56
3.1.1 Bytová nouze.....	60
3.2 Chudoba.....	62
3.3 Bydlení chudých	66
3.3.1 Nevhodné bydlení.....	66
3.3.2 Sociální služby	70
3.3.3 Sociální dávky	76
3.4 Sociální bydlení.....	79
ZÁVĚR	83
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	85

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá oblastí problematiky bydlení, a to v celé její možné šíři. Jejím cílem je poukázat na důležitost bydlení v životě člověka, zejména v kontextu sociální práce, a to včetně oblastí, které úzce souvisí s danou problematikou. Tato závěrečná práce je teoretickým příspěvkem do rozsáhlého tématu problematiky bydlení, který ovšem vychází ze zkušeností a poznatků z praxe. A možná i trochu z prostého života. Struktura práce je členěna do tří hlavních kapitol. Kapitola první je nezbytným osvětlením toho, jakým způsobem bydlení ovlivňuje naše životy a co získáme jeho zajištěním. Zbylé dvě kapitoly pak přibližují obecnou problematiku bydlení, jež je následně zasazena do kontextu sociální práce. Závěrem jsou shrnuty zásadní výstupy, které v rámci daného tématu přineslo vyhotovení této diplomové práce.

Bydlení dříve nebo později řeší ve svém životě každý. Může se zdát, že je samozřejmostí, avšak nemusí tomu tak být. Když jsem začala pracovat jako pracovník v sociálních službách v azylovém domě, jež se zaměřuje na pomoc a podporu jednotlivců a rodin v oblasti bydlení, velmi rychle jsem pochopila, že ne vždy a všem se vlastními silami daří si ono bydlení zajistit. Zde nabyté poznatky byly také prvotním impulzem pro napsání mé bakalářské práce. Už během tvůrčího procesu jsem se zařekla, že je třeba tomuto tématu věnovat daleko větší pozornost a prostor, protože se jedná o nepostradatelný a důležitý aspekt lidského života. Bydlení je totiž s člověkem neodmyslitelně spjato. Pokud je nám z jakýchkoliv příčin znemožněno si jej zajistit, anebo žijeme-li v nedůstojných podmínkách, tak je i pravděpodobné, že ve svém životě nebudeme spokojeni. Což se v konečném důsledku negativně projeví i v dalších sférách života.

V posledních letech se problematika bydlení v České republice stala čím dál palčivějším tématem, neb se trvale dotýká stále početnější skupiny obyvatel, nevyjímaje děti a mládež. Vědomí o nedostupnosti bydlení je rozšířeno napříč celou naší společností, přesto nepřichází kýžená změna. Pokládám proto za nezbytné soustavně rozvíjet toto téma, a tím v zásadě upozorňovat na jeho problematické okruhy, dopady a možná řešení.

1 Význam bydlení v životě člověka

Abychom byli vůbec schopni věnovat se problematice bydlení v celé její šíři, je nutno zprvu objasnit samotný význam bydlení v životě člověka jako takového. V této kapitole budeme hledat odpovědi, které nám pomůžou pochopit jeho nezastupitelnou roli a vliv na bytí každého z nás.

Vědomí o důležitosti bydlení je úzce spjata s existencí člověka na této planetě. Již pravěký člověk svůj život vztahoval k bydlu, nejdříve k jeskyni, jenž byla bezpečným útočištěm, později vlivem rozvoje zemědělství i k jednodušším formám obydlí, které neustále zdokonaloval. Souběžně s vyspělostí společnosti začala vyvstávat i takzvaná *bytová otázka*, která apeluje na ekonomický, politický a sociální problém zabezpečení bydlení obyvatelům jednotlivých států.¹ Zásadní vliv na proměnu myšlení v oblasti bydlení sehrála průmyslová revoluce postupnou industrializací společnosti, jejímž přímým důsledkem byla rovněž i její urbanizace. Veškerý hospodářský, sociální a kulturní život se z venkova přemístil do měst, která však na tak masivní nárůst obyvatel nebyla připravena. Nově vzniklá situace, neuspokojení potřeby bydlení, především kolem nedostatečných bytových kapacit pro sociálně slabší, více početné rodiny s nízkými příjmy a takřka nulovou pracovní kvalifikací vyústila v nouzi.² Z dlouhodobého hlediska se tento stav významně podílel na vzniku a rozšíření nám dnes už dobře známých globálních fenoménů, a to chudoby, bezdomovectví a s tím spojené nezaměstnanosti. Zároveň se zde otevřel zcela nechráněný prostor, který hrál do karet sociálně patologickému jednání, pro jehož rozkvět byl doslova ornou půdou. Bytová otázka se tak stala palčivějším a aktuálnějším tématem, a to nejen v oblasti zajištění dostupnosti bydlení, ale také v jeho pro člověka důstojné úrovni. Řešení bytové otázky bylo a je chápáno jako celospolečenská záležitost, na které se podílí státní instituce, politické programy, charitativní organizace a mimo jiné i odborná veřejnost.³ Z předchozích řádků je patrné, že bydlení je pravděpodobně jakýsi tmel, jenž spojuje všechny lidské bytosti napříč časem, tudíž je každému člověku vlastní, a to zejména pro svůj trvalý a univerzální charakter. Z toho důvodu o něm můžeme smýšlet jako o antropologické konstantě.

¹ Srov. LINHART, J. a kol. *Velký sociologický slovník*, Praha: Karolinum, 1996, ISBN 80-7184-311-3, s. 739.

² Srov. Tamtéž.

³ Srov. Tamtéž.

1.1 Bydlení jakožto základní lidská potřeba

Kdybychom se měli pokusit o definici pojmu *bydlení*, nejspíše bychom řekli, že se jedná o příjemný a bezpečný prostor, jenž nám poskytuje zázemí a ve kterém se setkáváme s našimi blízkými. Daný popis není nikterak nepravdivý, avšak není dostačující, nevypovídá o skutečné podstatě bydlení. Ta má pro člověka daleko hlubší rozměr. Bydlení, samo o sobě, je především základní a nezastupitelnou, lidskou potřebou. V momentě, kdy jedinec není schopen přijatelným způsobem onu potřebu naplnit, projeví se tento deficit na kvalitě jeho života.⁴ Zároveň je však bydlení formou, prostřednictvím které lze dojít k uspokojení potřeb jiných.⁵

Potřeba, je stav nedostatku něčeho, co člověk prožívá jako určitou nelibost. Jedná se o hnací motor pohnutek, které jsou základem motivačních procesů lidského jednání, za cílem uspokojení, jenž je spojeno s příjemnou emocí.⁶ Z toho vyplývá, že chování jedince je vysvětlováno pohnutkami neboli motivy, specifickými cíli, jichž se snažíme dosáhnout, přičemž svou významnou roli zde sehrávají právě potřeby. Na základě potřeb jsme motivováni k činům.

Za jejich smyslem a funkčností stojí koncept homeostáze a princip psychického ekvilibria a hédonismu. *Homeostáze* je biologická tendence organismu udržovat stálost vnitřního prostředí, jako například tělesnou teplotu, pH, obsah kyslíku v tkáních a glukózy v krvi, pro jeho optimální aktivitu. Vlivem neustálé interakce člověka s životním prostředím je tato konstanta narušována, například výdejem tepla a energie, což má za následek vznik konkrétních potřeb, z nichž některé motivují organismus k chování, jehož úkolem je obnovení a následné udržení fyziologické homeostáze.⁷ Člověk však nedisponuje pouze biologickým rozměrem, ale také psychologickým, pro který platí *princip psychického ekvilibria*, tj. psychické rovnováhy. Na rozdíl od homeostáze nemá daný princip charakter konstantní, nýbrž dynamický. Záměrem není udržování stále stejného stavu, umožňuje rozvoj, ale jedná se spíše o tendenci k udržování vnitřní psychické jednoty a její obnovování minimalizací vnitřních rozkolů.⁸ Z textu vyplývá, že člověk má přirozený sklon k udržování se ve fyzické a psychické harmonii a pohodě.

⁴ Srov. POLÁKOVÁ, O. *Bydlení a bytová politika*, Praha: Ekopress, 2006, ISBN 80-86929-03-5, s. 7.

⁵ Srov. LINHART, J. a kol. *Velký sociologický slovník*, 1996, s. 140.

⁶ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*, Praha: Academia, 2003, ISBN 80-200-0993-0, s. 197-198.

⁷ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1680-5, s. 410.

⁸ Srov. Tamtéž, s. 411.

Načež navazuje *princip hédonismu neboli slasti*, který má své kořeny již u filozofů antického Řecka. Původní myšlenka o ovládnání lidského života slastí je zachována a rozvinuta v také rámci psychologické teorie P. T. Younga, který vydává obecné stanovisko, že chování individuí je podmíněno slastí, která směřuje k maximalizaci příjemného a minimalizaci nepříjemného, přičemž k příjemnému patří i zbavení se nepříjemného a naopak.⁹ Pokud se na dané tvrzení podíváme optikou bydlení, můžeme dojít závěru, že jedinec pravděpodobně vždy bude chtít své tělo chránit před nepříznivými vlivy počasí, či jinou formou nebezpečí a zároveň o něj bude pečovat, tj. například krmit, šatit, očišťovat, a to vše prostřednictvím svého obydlí. Jedná se totiž o jeho holé přežití. Rovněž se bude snažit o udržení své psychické pohody, což bydlení taktéž zajišťuje, obzvláště pokud ho vnímáme jako bezpečné místo, pro odpočinek, ve kterém se můžeme seberealizovat a socializovat. A v neposlední řadě se bude pokoušet vyhýbat situacím, jenž mu způsobují pocity nelibosti, jako například přijít o přístřeší. Pouhé pomyšlení na hrozící zimu, před kterou je nemožné se někam uchýlit vyvolává silně negativní emoce. Opačným směrem se člověk nejspíše zasadí o to, aby si svého obydlí vážil, staral se o něj a přizpůsoboval si ho k obrazu svému. S úmyslem vytvořit prostor, ve kterém se bude spolu se svými nejbližšími cítit příjemně, aby jej poté mohl nazvat svým domovem.

Člověk má tedy ze své podstaty dáno, vyhýbat se nepříjemnostem, a naopak kultivovat to příjemné, především proto, aby byl schopen dojít k celkové pohodě a rovnováze. Což znamená, že je při svém vstupu do života, vybaven informací o všech třech výše zmíněných principech, jenž mu umožňují mít potřeby, které jsou naší motivací k jednání. To ovšem není to jediné, čím je člověk ovlivněn z hlediska své prvotní výbavy. Řeč je především o vrozeném nutkání, zdroji energie a emocí, působící vždy a bez zjevného podnětu, který nazýváme pudem.¹⁰ Ten nám a všem živočichům pomáhá přežít. V souvislosti s otázkou o významu bydlení je pro nás zásadní vědomí o *pudu sebezáchovy* a *sociálním pudu*. Pud zachování sebe sama, je jedním z nejzákladnějších úkolů každého živého tvora, jenž nám velí přežít.¹¹ Jedná se zpravidla o základní úkony, jež už jsou v textu zmíněny, tj. napojit se a nasytit, udržovat tělesnou teplotu, vyhýbat se nepříjemnému a bolesti, odpočívat a spát, vylučovat, dýchat a jiné. Pod podmínkou přežití se tedy o slovo hlásí potřeba obydlí, bezpečného a chráněného místa, před nepohodou a

⁹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie*, s. 415.

¹⁰ Srov. HARTL, P. a kol. *Velký psychologický slovník*, Praha: Portál, 2010, ISBN 978-80-7367-686-5, s. 479.

¹¹ Srov. ŠIMEK, J. *Lidské pudy a emoce: jak jim porozumět a jak s nimi žít*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, ISBN 80-7106-121-2, s. 91.

zimou, kam se člověk může kdykoliv uchýlit, kde může pečovat o sebe a své potomstvo, či ukládat zásoby.¹² Těžko by se člověku plnil tento úkol, kdyby neměl možnost bydlení, jelikož by nepochybně byl v ohrožení života. Sociální pud je pak nutkání sdružovat se s ostatními příslušníky stejného druhu, řídit se jejich normami, za účelem jeho zachování, tj. rozmnožování. Následně je pak formován pud rodičovství, jež je nezbytný pro péči, ochranu a předávání informací dítěti.¹³ V momentě, kdybychom nedisponovali sociálním pudem, tak bychom jen velmi obtížně navazovali sociální vztahy a tím se jako společnost z antropologického hlediska přestali rozvíjet. Spojení člověka s člověkem by probíhalo pouze na základní, reprodukční bázi. To znamená, že bychom pravděpodobně nebyli schopni potřeby sounáležitosti, afiliace anebo altruismu. Rodina, její význam a funkce by postrádali svůj smysl, stala by se pro nás bezpředmětným pojmem. S tím souvisí, že bychom neutvářeli takzvané domácnosti, tedy jistá společenství osob podílejících se na jejím chodu, a to v ohraničeném prostoru svého obydlí.¹⁴ Bez bydlení by byl nejspíše ohrožen i proces rozmnožování, především proto, že by byl ohrožen samotný život jedince. Rovněž bychom nebyli schopni zajistit svým potomkům základní lidské potřeby, pečovat o ně či je vychovávat.

Na základě existence pudů, jsme také odkázáni k instinktivnímu jednání, které lze definovat jako preformované a vrozené způsoby a schémata jednání.¹⁵ Což znamená, že naše jednání je podmíněné silnou tendencí směřující k ochraně a zachování života, aniž bychom se o to sami přičinili. Například v situaci, kdy budeme stát zcela nechráněni na dešti, instinkt napoví, abychom neprodleně vyhledali přístřeší, kde je možné přečkat onen nečas, ohřát se a osušit. O bydlení bychom tedy mohli uvažovat jako o pudově podložené potřebě, která nás ze své podstaty nutí jednat instinktivně, když svůj život vztahujeme k příbytku, a to zejména protože jsme si dobře vědomi toho, jaké, již několikrát zmíněné, benefity nám poskytuje.

Pohnutky lidského jednání jsou neobyčejně pestré a různorodé, neboť jsou determinovány širokou paletou potřeb, jimiž člověk disponuje a skrze které ho formují.¹⁶ Jednotlivé potřeby mohou mít stejný stupeň důležitosti anebo mohou být hierarchicky řazeny. Patrně nejznámější hierarchii potřeb sestavil americký psycholog A. Maslow.

¹² Srov. SOKOL, J. *Filosofická antropologie: člověk jako osoba*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-422-9, s. 113.

¹³ Srov. ŠIMEK, J. *Lidské pudy*, s. 91.

¹⁴ Srov. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-269-0, s. 65.

¹⁵ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Lexikon psychologie*, Praha: Vodnář, 2013, ISBN 978-7439-056-2, s. 124.

¹⁶ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*, Praha: Academia, 1996, ISBN 80-200-0592-7, s. 141.

V rámci své teorie definoval jednotlivé potřeby, které se následně pokusil seřadit dle jejich míry naléhavosti. Ve spodu, tj. samém základu pyramidy stojí potřeby základní biologické. Následuje potřeba bezpečí a jistoty, potřeba sounáležitosti a lásky, potřeba uznání a sebeúcty, potřeby kognitivní a estetické a na samém vrcholu pak potřeba seberealizace.¹⁷ Z teorie vyplývá, že některé naše motivy, jsou naléhavější a intenzivnější oproti jiným, a to zejména kvůli jakési vnitřní prioritě. Pokud se současně dožadují dvě potřeby uspokojení, ve většině případů získává prioritu ta, jež je z biologického hlediska nutnější pro přežití, tudíž má i vyšší nadvládu. Potřeby s nižším stupněm důležitosti pro organismus jsou upozaděny.¹⁸ Bez naplnění základních potřeb nelze očekávat u jedince uspokojení vyšších potřeb, které vedou nejenom k osobnímu rozvoji, ale také ke zlepšení kvality jeho života. Na základě potřeb vyšších se lidský život stává plnějším, příjemnějším a bohatším. Osoby ohrožené bezdomovectvím se denně potýkají s neuspokojením základních biologických potřeb, obzvláště kvůli absenci stálého prostoru sloužícímu k vykonávání hygieny a odpočinku v suchu a teple. Absence bydlení je navíc podpořena převážně hmotným nedostatkem potravy či oblečení. Nelze tedy předpokládat, že u daných osob dojde k naplnění potřeb bezpečí a jistoty vzhledem k možnosti frustrace z neuspokojení oněch základních potřeb. Standartní bydlení je schopno poskytnout jedinci takové podmínky, jež mu pomohou dojít k tíženému uspokojení. Zázemí prokazatelně snižuje míru stresu, neb zvyšuje jistotu a víru v sebe sama, což v konečném důsledku vede k snadnější normalizaci a stabilizaci života.¹⁹

Výše uvedené informace nám dávají odpovědi na otázku, proč vůbec člověk směřuje svůj život k bydlení. Daná vztahovost nepochybně pramení z vrozeného, tj. přirozeného sklonu jedince uspokojovat své potřeby. Přičemž hlavním smyslem je prosté zachování života a jeho následný rozvoj. Z biologického hlediska se tak může člověk jevit jako prostý živočich. Spí, jí, pije, vyměšuje, rozmnožuje se, zkrátka naplňuje své potřeby, jedná pudově a instinktivně. Avšak na rozdíl od jiných živočichů má člověk výsostné postavení, jelikož není zvířetem, ale druhem člověčím. Jediný člověk totiž disponuje rozumem, schopností, díky níž může myslet, rozhodovat se, vzdělávat se a být moudrým. Rozum činí člověka člověkem, odlišuje jej od ostatních živočichů a staví jej vysoko nad ostatní tvory. Přinejmenším to tak vnímali již starověcí filozofové.²⁰ Člověk tedy při svém

¹⁷ Srov. MASLOW, A. *O psychologii bytí*, Praha: Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0618-7, s. 10.

¹⁸ Srov. Tamtéž, s. 11.

¹⁹ Srov. ZLONICKÝ, J. *Sociální bydlení – proč a jak?* [online], 2016, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/socialni-bydleni-proc-a-jak>>.

²⁰ Srov. MERCIER, H. a kol. *Záhada rozumu*, Brno: Host, 2019, ISBN 978-80-7577-635-8, s. 9.

konání využívá mnohem sofistikovanější nástroj nežli pouhou pudovost. Jeho holá existence je postavená před úkol utvářet své vlastní bytí, protože pouze nepřežívá, nýbrž vede svůj život.²¹ Lidský život tak není redukován pouhým impulzem k pudovému jednáním. Naopak je mnohdy tvořen volným aktem, záměrem, tj. svobodnou vůlí. Je nám umožněno se svobodně a odpovědně ke svému jednání rozhodnout. To znamená s rozvahou uvažovat, o možnostech, jež se nám nabízí, ale také o důsledcích našeho počínání.²² Je nutné si uvědomit, že naše potřeby jsou pohnutkami našich činů, jež jsou současně stimulovány rozumem, co by schopností čistě člověku vlastní. Konec konců, konáme to, co je pro nás dobré a prospěšné, což ne vždy znamená, že je to i příjemné.

1.2 Náročná životní situace

Předchozí kapitola poukazuje na fakt, že chování člověka je spojeno s emočním prožitkem, který signalizuje určitou potřebu, hodnotí aktuální stav či situaci a stimuluje jednání k jejímu uspokojení.²³ Impulzem pro konání každého z nás je i vidina tíženého stavu *uspokojení*, tj. uvolnění napětí vyvolaného potřebou. Problém nastává v momentě, kdy je z jakýchkoliv příčin člověku znemožněno naplnění individuálních potřeb. Zpravidla příjemné pocity spojené s uspokojením nahrazují ty negativní a jedinec se dostává do stupňující se tenze, která na něj klade jakousi zátěž. Tato zátěž je pak typickým znakem prožívání náročné životní situace, které se budeme v této podkapitole věnovat. Pro celkové pochopení významu bydlení v životě člověka je rovněž důležité zaměřit se i na důsledky, jenž vycházejí z neuspokojených potřeb. Ty jsou nejvíce patrné při bližším zkoumání individuálního prožívání náročné životní situace, jež má na člověka neblahý vliv. V širším kontextu je pak můžeme nejlépe poznávat pod všemi známými termíny, chudobou a bezdomovectvím.

Od počátku života jedinec získává nejen pozitivní, ale i negativní zkušenosti, jelikož ne vždy může naplnit své potřeby tak, jak by si přál. Podstatou je, že se musí naučit, jakým způsobem se s obtížemi bude vyrovnávat a jak je bude překonávat. Pro člověka jsou všechny získané podněty stejně užitečné, jelikož podněcují jeho aktivitu a osobnostní vývoj. Pokud se však míra zátěže zvyšuje natolik, že se s ní člověk nedokáže

²¹ Srov. SEILEROVÁ, B. *Člověk vo filozofickej antropológii*, Praha: Iris, 1995, ISBN 80-88778-10-7, s. 83.

²² Srov. BAKEŠOVÁ, A. *Filozofický slovník*, Praha: Knižní klub, 2009, ISBN 978-80-242-2582-1, s. 346.

²³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*, Praha: Karolinum, 2004, ISBN 80-246-0841-3, s. 168.

vyrovnat, může zapříčinit různé psychické potíže.²⁴ Prožívání náročné životní situace je čistě subjektivní záležitost. Avšak mezi typické příznaky můžeme zařadit například nervozitu, napětí způsobené narušením harmonie, úzkost, pocit zmatečnosti, nesoustředěnosti, ale také somatické projevy, jako bolesti zad, hlavy, břicha, s tím spojené trávicí obtíže, tachykardie a dušnost či nadměrné pocení a celková slabost organismu.²⁵

Obecně lze říct, že působení zátěže může vést k narušení psychické, ale i fyzické rovnováhy, a proto je nutné zmínit i její psychosomatický aspekt. Psychosomatika vychází z holistického pohledu na *zdraví* člověka. Dle definice WHO, světové zdravotnické organizace, je zdraví stav celkové fyzické, duševní a sociální pohody, nikoliv pouhá absence nemoci.²⁶ Aby lidská populace přežila, upíná pozornost ke svému zdraví, to pramení z již zmíněného pudu sebezáchovy a instinktu. Každý si je vědom životně důležité role zdraví v našich životech. Pro člověka je dobré být zdrav, protože při širším pohledu není zdraví pouhým ukazatelem fungování organismu, nýbrž měřítkem kvality života.²⁷ Napříč celou společností je zdraví vnímáno jako vysoce ceněná životní hodnota. J. Sokol popisuje hodnotu jako něco, co je dobré, žádoucí a významné.²⁸ Úkolem našeho společenství je jejich opatrování. Dokladem může být *Listina základních práv a svobod*, jakožto součást ústavního pořádku České republiky, která stanovuje, že každý má právo na zdraví a jeho ochranu.²⁹ Zdraví je mnohem komplexnějším pojmem, o jehož funkčnost a stabilitu se ustavičně snažíme, jak na individuální úrovni, tak podporou veřejného zdraví. Zpravidla je determinováno přírodními, životními a pracovními podmínkami, ale také způsobem našeho života.³⁰ Tedy i bydlením. V souvislosti s ním v roce 1989 vydala WHO dokument s názvem *Zdravotní zásady bydlení*, ve kterém konstatuje, že bydlení neposkytuje pouhé přístřeší, ale také ochranu proti rizikům

²⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0696-5, s. 39.

²⁵ Srov. STIBALOVÁ, K. Náročné životní situace – spočítejte si svou zátěž, *Odborný časopis Sociální služby*, Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb, 2011, 13(1), ISSN 1803-7348, s. 16-18.

²⁶ Srov. WHO. *WHO remains firmly committed to the principles set out in the preamble to the Constitution* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.who.int/about/who-we-are/constitution>>.

²⁷ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*, Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-568-4, s. 39.

²⁸ Srov. SOKOL, J. *Malá filozofie člověka a slovník filozofických pojmů*, Praha: Vyšehrad, 2007, ISBN 978-807021-884-6, s. 176.

²⁹ Srov. POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Listina základních práv a svobod* [online], 1992, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.

³⁰ Srov. HYGIENICKÁ STANICE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *Zdraví* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <http://www.hypraha.cz/obsah/zdravi-a-jeho-determinanty_434_1.html>.

plynoucích z prostředí a sociálního okolí, kde se obydlí nachází. Současně uznává bydlení, jakožto základní lidskou potřebu, jelikož je úzce spjato s celkovým zdravím člověka. Součástí dokumentu jsou formulované principy zdravého bydlení. Bydlení dle dokumentu poskytuje ochranu před chorobami a chronickými onemocněními, zraněními či otravami, a to skrze bezpečné uspořádání a veškeré vybavení obydlí. Dále redukuje psychologický a sociální stres na minimum. To umožňuje převážně adekvátní bydlení, které je bezpečným zázemím pro členy domácnosti. Je zde soukromí, pohodlí, přiměřené materiální vybavení a člověk zde může trávit volný čas a odpočívat. Adekvátní bydlení se však odvíjí i od externích vlivů místa, kde se obydlí nachází. Následující princip říká, že kvalita bydlení by se měla kultivovat. Prostor pro bydlení nezajišťuje pouze základní ochranu, ale i celkovou pohodu. Poslední dva principy se pak odkazují na řádnou informovanost o užívání obydlí a ochraně znevýhodněných skupin obyvatel, jakými jsou ženy, děti, senioři, nemocní, osoby žijící v nuzných podmínkách, ale i osoby bez střechy nad hlavou či přímo ohrožené ztrátou bydlení.³¹ To, jak a kde žijeme, tedy jak a kde bydlíme, přímo ovlivňuje naše zdraví.

Psychosomatika je pak termín zabývající se vztahem a vzájemnou interakcí mezi duší a tělem, které nechápe jako dvě oddělené oblasti, nýbrž jako dvě spojené nádoby.³² Některé somatické obtíže a nemoci mohou mít svůj původ právě v psychickém rozpoložení prožívání, které je ovlivněno vzniklou nepohodou působící zátěží v období náročné životní situace. Specialisté se shodují, že pokud se u člověka projeví tělesné obtíže, duše tím volá o pomoc. Trápení, nespokojenost a obzvláště stres jsou pro organismus natolik zatěžující, že vyvolání tělesného problému je jedinou možností, jak na daný stav upozornit.³³ Souhrnem lze říct, že v okamžiku, kdy se ocitáme v náročné životní situaci, nejsme s to zajistit své potřeby, což má nepochybný vliv na naše celkové zdraví. Z dlouhodobého hlediska mohou být následky narušení pohody pro člověka fatální, a to nejen po jeho psychické, ale i fyzické stránce.

³¹ Srov. WHO. *Health principles of housing*, Geneva: World health organization, 1989, ISBN 92-4-156127-0, s. 1-54.

³² Srov. PONĚŠICKÝ, J. *Psychosomatika pro lékaře, psychoterapeuty i laiky*, Praha: Triatlon, 2002, ISBN 80-7254-216-8, s. 11.

³³ Srov. KUMPRECHTOVÁ, J. *Psychosomatika a vyrovnávání se stresem v sociální práci* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialni-prace.cz/psychosomatika-a-vyrovnavani-se-stresem-v-socialni-praci>>.

1.2.1 Prožívání náročné životní situace

Prožívání člověku umožňuje orientovat se v daných situacích, jejichž význam bedlivě hodnotí, aby mohl být následně motivován k účelnému jednání vůči této situaci. Tyto psychické jevy tedy můžeme nazvat reakcí na situaci, v níž se nachází.³⁴ V případě zátěže doprovázející náročnou životní situaci můžeme očekávat, že tento výrok bude platit o to více. Člověk svou tíží nějakým způsobem prožívá a na základě toho i jedná. Abychom problematice náročné životní situace lépe porozuměli zaměříme se v následujících řádcích na členění konkrétních zátěžových jevů ve vztahu k individuálnímu psychickému prožívání zátěže, tj, k pojmům frustrace, konflikt, deprivace, stres a krize. Znalost pojmosloví nám dokáže lépe ucelit obraz odehrávajících se vnitřních procesů, obzvláště pokud člověk není s to naplnit své potřeby. V našem případě potřebu bydlení.

Prvním z daných termínů je *frustrace* neboli zmarnění. Veškeré úsilí člověka směřuje k dosažení cíle, uspokojení subjektivně významných potřeb. Avšak do cesty jsou mu kladeny překážky, které znesnadňují jejich realizaci. Jde o jakýsi rozbroj, tj. konflikt mezi naší potřebou a reálnou pravděpodobností ji uspokojit. Něco chceme, něco si přejeme, po něčem toužíme, nicméně ne vždy je pro nás tak snadné toho dosáhnout, pokud to vůbec lze, vzhledem k vzniklým komplikacím. Překážky nám klade samo prostředí, jehož jsme součástí, a to jak fyzické, spojené s omezeními přírodních zákonitostí, ale také sociální v závislosti na životě ve společnosti. Ovšem i vlastní já stojí za vznikem frustračních situací, protože je mnohdy strůjcem překážek.³⁵ Odezvou frustrace je prožitek zklamání a zmaru.

V *konfliktu* se střetávají naše motivy, postoje, názory, potřeby či hodnoty. Je to souboj protichůdných stran, jenž vytváří v člověku rozpol, který se odehrává v něm samém, ale také na otevřené scéně v podobě konfliktů s jinými lidmi.³⁶ Frustrace a konflikty jsou řazeny mezi takzvané *denní mrzutosti*, jež sice narušují pocit pohody, ale pokud nejsou prožívány jako závažné, nejsou nakumulovány a netrvají dlouhodobě, nepředstavují pro člověka větší hrozbu.³⁷ Oba pojmy do lidského bytí neodmyslitelně patří, jsou jeho součástí, ať se nám to líbí nebo ne. Není nutné je vždy vnímat negativně. Pomáhají nám

³⁴ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie téměř pro každého*, Praha: Academia, 2004, ISBN 80-200-1198-6, s. 14.

³⁵ Srov. ŠTĚPÁNÍK, J. *Umění jednat s lidmi: stres, frustrace a konflikty*, Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-1527-8, s. 11.

³⁶ Srov. Tamtéž, s. 106.

³⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Současná psychopatologie*, s. 40.

s překonáváním problémů, nalézáním nových řešení, vybízením k vyvinutí většího úsilí anebo s úplnou změnou postoje.³⁸ Kdybychom je neprožívali, náš život by byl zajisté blažený, ovšem zároveň statický, neb bychom se nikam neposouvali. I když se denní mrzutosti mohou shlukovat do zátěže, neprožívat je znamená neznat změny, pudy, pocity a slasti. Takový život by byl zkrátka prázdný a bezduchý.³⁹

K opravdovým narušením psychické integrity patří *deprivace* čili strádání, obvykle po něčem, co potřebujeme. Tento stav je podmíněn dlouhodobým neuspokojením objektivně významných potřeb, jako je například právě potřeba bydlení. Postrádat bydlení samo o sobě vede k deprivaci. Ovšem existuje i takzvaná *deprivace v bydlení* a *materiální deprivace*, jež jsou považovány za jeden z projevů relativní chudoby. Deprivace v bydlení je spojená s určitými podmínkami a nároky na bydlení, jež znemožňují nebo omezují uspokojení potřeb. Jedná se například o nedostatečný prostor v bytě, vlhkost, nemožnost obydlí dostatečně vytopit, absenci sanitárního vybavení a kuchyně, sdílení domácnosti a nedostatek soukromí. V případě materiální deprivace jedinec postrádá konkrétní předměty dlouhodobé spotřeby, jako je třeba pračka, ale v dnešní době i televizor nebo počítač.⁴⁰ Deprivační prožitek spadá pod nejzávažnější typy zátěže, protože neovlivňuje nepříznivě pouze současný stav jednice, ale především jeho celkový psychický vývoj. Deprivace tak může vést k nesouměrnému rozvoji určitých složek osobnosti nebo k nastartování specifické duševní poruchy. Rovněž zaujímá negativní postoj ve vztahu k ostatním lidem i k sobě samému.⁴¹ Nejvíce patrný je tento důsledek u dětí, jenž mají deprivační zkušenost. Dítě ke zdravému růstu a vývoji potřebuje milujícího rodiče, který dítěti poskytuje pocit bezpečí, jistoty, lásky a porozumění. Vhodné zázemí je pro zdravý růst a vývoj zásadní, jelikož mimo jiné poskytuje dostatek tepla a stravy.⁴²

Když pociťujeme nával zátěže, obvyčejně to znamená, že prožíváme *stres*. Tento fenoménem dnešní doby, jenž je znám snad všem lidem na planetě, je patrně jednou z příčin narůstající geneze civilizačních chorob, jako únavový syndrom, duševní nemoci,

³⁸ Srov. ŠTĚPÁNÍK, J. *Umění jednat* s. 106.

³⁹ Srov. KERN, H. a kol. *Přehled psychologie*, Praha: Portál, 2006, ISBN 80-7367-121-2, s. 244.

⁴⁰ Srov. SIROVÁTKA, T. Chudoba, deprivace, sociální vyloučení: nezaměstnaní a pracující chudí, *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, 42(4), ISSN 0038-0288, s. 627-655.

⁴¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Současná psychopatologie*, s. 43-44.

⁴² Srov. BLAHUTKOVÁ, M. a kol. *Psychologie zdraví: pro studenty bakalářských a magisterských oborů*, Brno: Masarykova univerzita, 2010, ISBN 978-80-210-5417-2, s. 46.

choroby kardiovaskulárního systému, ale také některá nádorová onemocnění.⁴³ Stres je komplexní psychofyziologická reakce na určité stresory, tj. vnitřní a vnější podněty, které v člověku vyvolávají pocit nadměrného zatížení, či ohrožení, přičemž hranice únosnosti stresu se u každého liší.⁴⁴ Stresová reakce je s námi již od nepaměti a má svůj opodstatněný význam, zejména pro udržování homeostáze a přirozené rovnováhy. V době kamenné byla signálem k poměrně jednoduché volbě mezi doslovným útekem anebo útokem, jestliže se pračlověk setkal s jeskyním medvědem. Šlo mu totiž primárně o zachování svého holého života. Byl donucen vyvinout mohutnou tělesnou aktivitu a fyzický výkon, čímž se stresová reakce naplnila, proběhla a zcela odezněla. Postmoderní člověk však žije situace zcela odlišné, jelikož většinou není v bezprostředním ohrožení života. Dnes se spíše dostáváme do konfliktních situací, podmíněných různými očekáváními, ve kterém zkrátka nemůžeme napadnout našeho nadřízeného nebo před ním utéct z práce, a tak mnohdy své pocity a napětí v sobě dusíme.⁴⁵ Avšak, když nejsme s to vhodným a zdravím způsobem upouštět páru v sobě hromadícímu tlaku, či naplňovat své potřeby, koledujeme si o malér v podobě kritického narušení naší stability. Nadměrný, ohrožující a nepříjemně působící stres je označován za *distres*. Na řešení běžných, stresových epizod je lidský organismus uzpůsobený. Ovšem v případě dlouhotrvajícího stresového napětí dochází ke zvyšování hladiny stresových hormonů, jež působí na naše ústrojí doslova toxicky. Snižují se energetické rezervy a zvyšuje se krevní tlak, což má nepříznivý vliv na celkové oslabení systému, tj. organismu.⁴⁶

Zvyšující se životní tempo a požadavky kladné na výkon jednice, utváří rovněž celospolečenské napětí, jenž přímo determinuje zdravotní stav.⁴⁷ Možnou obranou reakcí na vzniklou situaci může být již zmíněný, ale pomyslný útek anebo útok, strach a úzkost, ale také přejídání, požívání alkoholu či jiných návykových látek a kouření.⁴⁸ Nicméně je důležité si uvědomit, že stres není zdaleka vždy negativním stavem, protože v jeho přijatelné míře nás patrně burcuje k mobilizaci našeho organismu do akce. Především k hledání účelnějšího řešení jeho situace. Jeho překonání rapidně posiluje sebedůvěru ve

⁴³ Srov. ADÁMKOVÁ, V. *Civilizační choroby – žijeme spolu*, Praha: Triatlon, 2010, ISBN 978-80-7387-413-1, s. 13.

⁴⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Současná psychopatologie*, s. 40-41.

⁴⁵ Srov. ŠVINGALOVÁ, D. *Stres a „vyhoření“ u profesionálů pracujících s lidmi*, Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, ISBN 80-7372-105-8, s. 8.

⁴⁶ Srov. ADÁMKOVÁ, V. *Civilizační choroby* s. 76.

⁴⁷ Srov. KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*, Praha: Academia, 2005, ISBN 80-200-1305-5, s. 107.

⁴⁸ Srov. JOSHI, V. *Stres a zdraví*, Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-211-9, s.19.

své schopnosti, a tím vede k zplnomocnění.⁴⁹ Pro nás prospěšný stres, spojený s příjemnými pocity, popisujeme jako *eustres*. Převážně se jedná o situace, kdy nám něco činní potěšení, ale dosažení vyžaduje nějakou námahu.⁵⁰ Každopádně, člověk je pravděpodobně na základě stresu stimulován ke změně, která může mít negativní dopad, nebo naopak může být změnou pozitivní. Vhodná stresová reakce je přirozenou a nezbytnou součástí lidského života.

A ještě je tu k objasnění událost zvaná *krize*. O krizi hovoříme tehdy, když jsme součástí náhlé, mimořádné, náročné události, jež svou povahou vybočuje z každodenní reality, přičemž narušuje standartní vzorce chování, způsob života, včetně návyků a celkového denního rytmu. Jedná se o stav intenzivního napětí, ve spojení s negativními emocemi a zážitky, doprovázenými pocity ochromení, bezmoci a beznaděje, ze ztráty kontroly nad situací a nejisté budoucnosti. Taková situace je organismem obvykle vyhodnocena jako ztráta, ohrožení či výzva. Jedinec není schopen v rámci svých obvyklých strategií svými silami zvládnout zátěž, je nucen k jejímu přehodnocení, změně a přizpůsobení se situaci.⁵¹ Krize a její vypětí, je díky očekávaným životním změnám nedílnou součástí lidského bytí. Týká se všech a je vysoce žádoucí, jelikož si nárokuje změnu, ale také plnění nových úkolů a rolí. Příkladem může být odstěhování se, vstup do manželství, ukončení školy, odchod do důchodu či nová pracovní pozice. Naproti tomu situační krize, ohrožuje důležité hodnoty a potřeby jakými jsou jistota, bezpečí, zdraví, ale také jedincova identita a život jako takový.⁵² Neočekávaná krize je velmi často spojována se ztrátou někoho (např. blízké osoby) nebo něčeho (např. bydlení). Náhlou ztrátou bydlení jedinec přichází o možnost naplňovat své další potřeby. Stává se osobou bez domova a je bezprostředně celou situací ohrožen. Na krizi lze pohlížet i kladně, jako na životní šanci, v níž se odehrává něco, co je pro nás existencionálně významné a rozhodující, namísto obtížného, vedlejšího životního produktu, na který chceme co nejrychleji zapomenout. Každá krize přináší zásadní možnost proměny. To, jak ji prožíváme a jak se následně chováme v osobní a sociální

⁴⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Současná psychopatologie*, s. 41.

⁵⁰ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*, 2009, s. 171.

⁵¹ Srov. ŠPATENKOVÁ, N. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*, Praha: Grada, 2004, ISBN 80-247-0888-4, s.18.

⁵² Srov. ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krize a krizová intervence*, Praha: Grada, 2017, ISBN 978-80-247-5327-0, s.13.

sféře se odvíjí od toho, zdali dokážeme s krizí navázat kontakt.⁵³ Je pravděpodobné, že kladné přijetí a postoj ke krizi významně přispívá k celkové resistenci člověka.

Náročná životní situace, má nezpochybnitelný vliv na prožívání a jednání člověka, stejně tak jako na jeho komplexní zdraví a stabilitu. Věčným úkolem člověka je jeho zachování a soustavná péče, zejména prostřednictvím našich potřeb, jenž mají fyzický, psychický, sociální a také spirituální rozměr. Působení zátěže však k lidskému životu neodmyslitelně patří, jelikož člověka formuje. Ovšem, při překročení únosné hranice, staví jednice do pozice, jenž je zpravidla nepříjemná až zoufalá. Když člověk není z jakýchkoliv příčin schopen uspokojit přirozenou potřebu bydlet nebo žije v nedůstojných podmínkách, tak můžeme říct, že se ocitá v náročné životní situace a tím roztáčí spirálu individuálního prožívání, jež se nepochybně promítne i v jeho jednání. I přes, že se jedná o jakýsi impulz k hledání nových cest pro naplnění jeho potřeb, je nutné si uvědomit, že ne vždy to vlivem podmínek a možností, jenž člověk má jde. Pokud je člověk v dlouhodobé situaci zátěže z nenaplněných potřeb, přichází zprvu frustrace a stres, poté deprivace, jež se projevuje úzkostmi a depresemi. Zároveň u člověka dochází k demotivaci ke změně a naprosté rezignaci ze své situace. Příkladem takové ztráty motivace je život a bydlení na ulici, na které se člověk adaptuje.⁵⁴ Důsledky prožívání náročné životní situace tedy mohou napáchat enormní škody, a to nejen v té individuální rovině, ale rovněž v té celospolečenské.

1.2.2 Potřeba vs. Svědomí

Zajímavé se zdá, soustředit svou pozornost i na etický aspekt dopadu neuspokojení lidských potřeb, zejména těch, které jsou spojené se sebezáchovou. Člověk jako jediný tvor této planety má výsadu svobodného jednání, tj. svobodnou vůli. Může se odpovědně rozhodnout, jak jednat, ale také jaké stanovisko zaujme například při pohledu na to, co je dobré a co špatné. Svobodné jednání však není absolutní, je podmíněné, a to především proto, aby se nám tu spolu dobře žilo. Nežijeme své životy jen sami o sobě, ale jsme součástí společenství, ve kterém jsme nuceni fungovat, ať se nám to líbí nebo

⁵³ Srov. KAST, V. *Krise a tvořivý přístup k ní: typy životních krizí, jejich dynamika a možnosti krizové intervence*, Praha: Portál, 2010, ISBN 978-80-7367-800-5, s.13.

⁵⁴ Srov. PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ. *Platí, že kdyby lidé bez domova jen trochu chtěli dostali by se z ulice?* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialnibydeni.org/slovník-pojmu/plati-ze-kdyby-lide-bez-domova-jen-trochu-chteli-dostali-by-se-z-ulice>>.

ne. V souvislosti s tím je uplatňován známý citát anglického filozofa J. S. Milla „*svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého.*“ Bez pravidel se nedá žít, proto platí, že čím lepší pravidla, tím kvalitnější život. Absencí pravidel by život zdegeneroval, a my s ním.⁵⁵ Člověk přirozeně vztahuje svůj život k dobrému, jelikož vnímá žádoucí charakter, pro něj v nějakém směru zcela prospěšný. Jeho vůle bytostně směřuje k dobru, sebe uskutečnění a smyslu.⁵⁶ Avšak je neustále sváděn i tím, co je zlé, škodlivé, a dokonce společností zavrhané. Svobodné jednání je podmíněno a uspořádáno do tří vrstev, dle hloubky a povahy, a to na oblast mravy, oblast práva a v neposlední řadě oblast individuální, osobní morálky a etiky.⁵⁷ Jedinec má závazek ke společnosti, ale i k sobě samému. Lidská morálka, je více nežli soubor mravních norem. Utváří se tam, kde se člověk nerozhoduje podle toho, co všichni dělají a chtějí, nýbrž dle toho, co za dobré pokládá on sám.⁵⁸ Abychom byli schopni se patřičně orientovat a vyhodnocovat dané situace, jsme obdařeni jakýmsi ukazatelem směru, kompasem, jinak také svědomím.

Svědomí je autonomní, samo o sobě stanovuje zákon a morálně zavazuje.⁵⁹ Na jedné straně mravy, zákazy, nařízení, zákony a pravidla společnosti a na té druhé normy, jež nabýváme výchovou, zkušenostmi nebo přesvědčením, jelikož jsme v setrvávající interakci se svým svědomím, které nás oslovuje v intimním rozhovoru se sebou samým.⁶⁰ Svědomí slouží ke kontrole a reflexi vlastního jednání z hlediska naší odpovědnosti, tj. důsledků našich počinů. Jedná se o schopnost rozeznat dobré od zlého, spojenou s příslibem dobré konat a špatnému se vyvarovat.⁶¹ Svědomí nám někdy tiše, někdy hlasitěji napovídá, co a jak máme činit, co je dobré a co nikoliv. Špatné svědomí je signálem, že náš postoj, či jednání je v rozporu s naší osobností a povahou skutečnosti. Je signálem viny spojené s výčitkami, že je něco tak, jak být nemá.⁶² Lidskému jednání se přikládá mravní význam. Podléháme mravnímu hodnocení, protože jednání druhých lidí a stejně tak vlastnímu jednání přisuzujeme mravní hodnotu. Zpravidla hodnotíme určité jednání jako dobré nebo špatné, chválíme jej, ale také káráme, schvalujeme jej a odmítáme.⁶³ Právě měřítkem morálního posouzení konání je individuální svědomí. Každý

⁵⁵ Srov. SOKOL, J. *Antropologie a etika*, Praha: Triton, 2003, ISBN 80-7254-372-5, s. 121.

⁵⁶ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*, Praha: Portál, 2010, ISBN 978-80-7367-727-5, s. 271.

⁵⁷ Srov. SOKOL, J. *Filosofická antropologie*, 2008, s. 188.

⁵⁸ Srov. SOKOL, J. *Malá filozofie člověka*, 2007, s. 197.

⁵⁹ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*, 2010, s. 286.

⁶⁰ Srov. FUCHS, E. *Co dělá naše jednání dobrým? Úvedení do etiky*, Jihlava: Mlýn, 2003, ISBN 80-86498-03-4, s. 8.

⁶¹ Srov. ODEHNAL, I. *Úvod do filozofie člověka*, Brno: CERM, 2002, ISBN 80-7204-230-0, s. 179.

⁶² Srov. SPAEMANN, R. *Základní mravní pojmy a postoje*, Praha: Svoboda, 1995, ISBN 80-205-0484-2, s. 69.

⁶³ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, Praha: Academia, 2001, ISBN 80-200-0917-5, s. 14.

člověk je unikátem, není pouhým případem obecná, demonstrací exempláře lidského druhu. Stejně tak charakter svědomí každého z nás. Debatovat tedy o svědomí znamená debatovat o lidské důstojnosti.⁶⁴

Veškeré jednání, morální či nemorální, tj. dobré či špatné, je ovlivněno naším svědomím, ale rovněž našimi potřebami a hodnotami, jak již bylo zmíněno. Je namístě si popsat, co se stane, když potřeby a svědomí postavíme naproti sobě coby rovnocenné soupeře. Lépe řečeno, postavíme jedince do situace, ve které se bude muset rozhodnout, čemu dá přednost a čí hlas bude pravděpodobněji následovat. Tento konflikt bude ve většině případů vyhodnocen ku prospěchu potřeb, obzvláště pokud se bavíme v rovině těch existencionálně významných, pro zachování lidského života. Přímá úměra říká, čím je potřeba silnější, tím svědomí oslabuje. Případné výčitky před nebo po provedení nemorálního činu jsou odůvodněny a omlouvány racionalizací.⁶⁵ Pokud zůstávají některé životní potřeby člověka nenaplněny, zejména základní lidské potřeby, potřeby bezpečí, jistoty a sounáležitosti, je pochopitelné, že se člověk bude snažit směřovat své myšlení a jednání k jejich naplnění, děj se, co děj. Pokud člověk trpí hladem, je nejspíše frustrovaný a zoufalý, tudíž i morálně otupělý, především protože jeho primární snahou a záměrem bude získání něčeho k snědku, i za cenu, že se dopustí něčeho zcela nežádoucího, krádeže. Ta je pak v jádru člověka ospravedlněna zachováním sebe samého. Jestliže lidé budou žít v takových podmínkách, které ony výše popsané potřeby pomáhají uspokojovat, můžeme si být jisti, že si v sobě budeme pěstovat své svědomí a příkladnou morálku.

Ukázkovým příkladem nadřazenosti potřeby nad svědomím v kontextu problematiky bydlení, je jev, který se pravidelně odehrává v období chladných měsíců. Osoby bez domova se dopouštějí přečinu vloupávání do rekreačních objektů, jež jsou v zimním ročním období převážně opuštěné.⁶⁶ Jejich úmysl však ne vždy spočívá v krádeži, nýbrž v silném nutkání uspokojit své potřeby. Období podzimu a zimy je pro osoby potýkající se s bezdomovectvím velmi náročné. Svou nelehkou situaci řeší provizorním bydlením, které jim umožňuje strávit nějaký čas v teple, suchu a bezpečí. Mohou se zde vyspat, najíst a provést základní hygienické úkony, i přes fakt, že se dopouštějí trestného činu, který může být po zásluze potrestán.

⁶⁴ Srov. SPAEMANN, R. *Základní mravní pojmy a postoje*, 1995, s. 64.

⁶⁵ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*, 1996, s. 19.

⁶⁶ Srov. DUPLÁK, M. *Do konce října se podle policejních statistik vloupali zloději do více než tisíce chat, na místě někdy i přespí* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3224916-do-konce-rijna-se-podle-policejnich-statistik-vloupali-zlodeji-do-vice-nez-tisice>>.

1.3 Bydlení a rodina

Bydlení a rodina tvoří *přirozené prostředí* každého z nás. Jsou to dvě zdánlivě propojené nádoby, jež jsou v neustálé interakci. Všechny složky prostředí významným způsobem modifikují a stimulují člověka, i když ne ve stejné míře a v zásadě rozdílným způsobem. Stabilita a uspořádání materiálního prostředí, tj. bydlení a možností, které nabízí, ovlivňuje kognitivní procesy. Rozdíly v jeho kvalitě se týkají především rodinného teritoria, tudíž je zde patrná částečná sociální podmíněnost.⁶⁷ Jelikož se v této kapitole snažíme pochopit, jaký význam má samotné bydlení v životě člověka, je nezbytné pohlížet i na bydlení v kontextu rodiny.

Rodina je tak živý a komplikovaný útvar, že ji lze jen velmi obtížně opsat v pár větách. Nepochybně je nejstarší a nejzákladnější sociální jednotkou naší společnosti. V užším pojetí se jedná o skupinu lidí spojenou pokrevními, příbuzenskými a právními svazky, jimiž jsou sňatek anebo adopce. V širším smyslu se za rodinu považuje i skupina lidí, která se formuje na základě vzájemné náklonnosti. Podstatné je, že rodina utváří a sdílí společnou domácnost.⁶⁸

Domácností se myslí jasně vymezený, organizovaný, sdílený prostor a současně skupina lidí, která jej obývá, společně v něm hospodaří a provádí různé společenské aktivity vázané na toto místo.⁶⁹ Jádrem však stále zůstává úplná či pro dnešní dobu charakteristická neúplná rodina. Jisté je, že je rodina v zásadě primárním společenským modelem, se kterým se setkává dítě po svém narození a jež zásadním způsobem determinuje nejenom jeho osobní vývoj, ale také vztahy k ostatním lidem a skupinám. Je východiskem přenosů specifických vzorců chování. Rodina se tak stává významným přínosem pro naši společnost pro svůj civilizační, kulturní a mravní charakter.⁷⁰

Pro dospělého člověka je rodina nepostradatelnou institucí. Mít pevný partnerský vztah a počít děti jsou přední hodnoty lidského života. Dospělý člověk o ně opírá pocit vlastní hodnoty a smysluplnost své existence, přičemž od nich odvíjí svou psychickou pohodu a následně i celkové zdraví.⁷¹ Rodina zkrátka vytváří stabilní a ochranný prostor

⁶⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, Praha: Karolinum, 2012, ISBN 978-80-246-2153-1, s. 16.

⁶⁸ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-368-0, s. 177.

⁶⁹ Srov. SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Domácnost* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Dom%C3%A1cnost>>.

⁷⁰ Srov. Srov. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-7478-921-2, s. 381.

⁷¹ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, ISBN 80-86429-19-9, s. 10.

spojený s pocity jistoty a bezpečí, ve kterém jsou si lidé vzájemnou oporou. Díky ní jsme rovněž schopni saturovat nejenom své životní potřeby, ale i potřeby ostatních členů.⁷²

1.3.1 Funkce rodiny

Rodina je soustavou, jejíž členové plní určité funkce nezbytné pro její fungování, ale také pro chod celého sociálního systému.⁷³ Mezi nejzákladnější patří biologicko-reprodukční, výchovná, sociální a ekonomická funkce, jež sehrávají zásadní roli v otázce stabilizace naší populace.⁷⁴

Význam *biologicko-reprodukční* funkce je pro samotného jedince spatřován v naplňování základních, biologických lidských potřeb. Vedle toho také v zajištění potomstva každému živočišnému druhu. Člověk tedy v tomto ohledu není výjimkou. K neustálému rozvoji společnosti je nezbytná stabilní reprodukční základna. Porodnost je tedy v tomto směru zásadní. Ačkoliv je podstata této funkce neměnná, trendem vyspělých států je její odsouvání. Zejména osoby s nižšími příjmy vnímají rodičovství jako přepych, jenž si nemohou dovolit.⁷⁵

Otázka bydlení je v případě zakládání rodiny jednou z vůbec nejdůležitějších. V České republice je situace s bydlením neúprosná, obzvláště pro mladé lidi, jenž nedisponují takovým příjmem, který by umožnil hladké osamostatnění. V důsledku až třetina mladých lidí ve věku od 18 do 30 let setrvává u rodičů.⁷⁶ Je pochopitelné, že pokud mladí nadále sdílejí domácnost se svými rodiči, nebudují si vlastní intimní zázemí, kde by chtěli dát v klidu průchod reprodukčnímu cyklu. Mějme na paměti, že biologicko-reprodukční funkce rodiny neslouží pouze k udržení lidstva a rozmachu společnosti, ale také formuje člověka z živočicha na bytost kulturní a sociální. Propojuje generace a vytváří mezi nimi kontinuitu a pouta solidarity.⁷⁷

S tím úzce souvisí *výchovná* funkce, jež má za úkol vhodným způsobem předávat zejména dítěti potřebné informace. Rodina učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu a

⁷² Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 2003, s. 10.

⁷³ Srov. RADIMSKÁ, R. Individuum a rodina: teorie soukromého života podle Françoise de Singlyho, *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, 39(5), ISSN 0038-0288, s. 667-685.

⁷⁴ Srov. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, s. 381.

⁷⁵ Srov. KRAUS, B. a POLÁČKOVÁ, V. *Člověk. Prostředí. Výchova*, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2, s. 79.

⁷⁶ Srov. ČT24. *U rodičů zůstává bydlet skoro třetina mladých, ostatní volí nejčastěji podnájem* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2821412-u-rodicu-zustava-bydlet-skoro-tretina-mladych-ostatni-voli-nejcastěji-pronajem>>.

⁷⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 2003, s. 9.

osvojit si návyky a způsoby jednání s tím spojené.⁷⁸ Do zhruba deseti let dítě získávané informace nekriticky přijímá, a to včetně celkového přístupu k životu, jelikož jsou pro něj rodiče významnou autoritou a vzorem. Dítě napodobuje chování jednotlivých členů rodiny, vnímá vztahy mezi nimi a později se s nimi i identifikuje, přijímá je za vlastní.⁷⁹ Vlivem výchovy tak dochází k *transgeneračnímu přenosu*, tedy transferu pozitivní i negativních jevů a vzorců chování z jedné generace na druhou, a to v prostředí jedné konkrétní rodiny.⁸⁰ Prostředí rodiny připravuje děti a mladistvé do praktického života. Snahou rodičů je ve většině případů ze svých dětí vychovat odpovědné a samostatné jednotky, jež jsou ve své podstatě dobrými lidmi.

Lidé jsou však bytostmi utvářejícími společenství, ve kterém mohou fungovat a realizovat se. Člověk se tak formuje v rámci celoživotního procesu sociálního učení, tj. *sociální*, přičemž primárním zdrojem je rodina.⁸¹ Ta tedy zaštiťuje i funkci *sociální*. Konečným výsledkem je osvojení si specificky lidských způsobů reagování, vnímání, myšlení, cítění a konání. Dané vlastnosti mu umožňují život ve společnosti, která má své specifické požadavky a normy.⁸² Podstatné je, že v jistých fázích života má sociální stimulace větší význam nežli podněty z jiné oblasti, protože ve vyšší míře uspokojují základní potřeby, obzvláště pak u dětí. Příkladem je potřeba jistoty a bezpečí. Sociální podněty jsou mnohdy vyhodnoceny jako přitažlivější a subjektivně významnější. Rodina není jen zdrojem zkušeností, ale i význačným citovým zázemím. Prožitek spolehlivého a jistého vztahu posiluje vnitřní stabilitu a utváří převážně pozitivní vztah k sobě samému, ale i ke svému okolí.⁸³

Rodina má také jakousi povinnost své členy zabezpečit po všem směrech. Funkce *ekonomická* má na tento aspekt výrazný vliv, neboť umožňuje naplňování určitých potřeb. Aby však rodina mohla řádně naplňovat onu funkci, a tím došlo k zmíněnému zabezpečení, je nutné disponovat základními kompetencemi v rámci podmínek pro život, jimiž jsou dostatečná úroveň příjmů a obtožné hospodaření s nimi, zajištění důstojného bydlení a udržování domácnosti ve stavu odpovídajícím potřebám rodinných

⁷⁸ Srov. KRAUS, B. a POLÁČKOVÁ, V. *Člověk. Prostředí. Výchova*, 2001, s. 80.

⁷⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, 2012, s. 104.

⁸⁰ Srov. HARTL, P. a kol. *Velký psychologický slovník*, 2010, s. 456.

⁸¹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, Praha: Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1679-9, s. 101-102.

⁸² Srov. VÝROST, J. a SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*, Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-1428-8, s. 49.

⁸³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, 2012, s. 104.

příslušníků.⁸⁴ Rodina je autonomní systém, jež je chápán jako nenahraditelný prvek v dynamice ekonomického systému společnosti. Za prvé se její členové zapojují do výrobní i nevýrobní sféry na základě výkonu určitého povolání. A za druhé se jakožto celek stává spotřebitelem, na němž je současný trh závislý. V rodinném systému se pak uskutečňuje řada rozhodnutí týkajících se využití materiálních a finančních prostředků do investic a výdajů.⁸⁵

V dnešní době je pro mnohé, čím dám náročnějším úkolem dostát závazku zabezpečení. Naši společností se tak line pachůt nejistoty, zejména v prostředí rodinného života. Nezaměstnanost, nízké příjmy, špatné podmínky pro pracující rodiče především malých dětí, nedostatek dostupného bydlení a následná zadluženost kvůli pořízení nákladného bydlení jsou výčetem zdrojů nejistoty. Podotknuté ekonomické faktory, jsou příčinou proč mnoho převážně mladých lidí přehodnocuje svůj žebříček hodnot a staví profesní život nad ten rodinný. Když se poté rodiče dostanou do vleku obav z nedostatečného finančního zabezpečení, často nechtíc a v dobré víře minimalizují své rodičovství a nevěnují vztahům v rodině tolik potřebné péče a času. Rodičovství je tak regulováno na požadavek materiálního uspokojení dětí, které se mívá s nutností předávat životní hodnoty, a tím přispívat k budování lidštější společnosti. Finanční a materiální nouze tak rodiče vede k tomu, že se nemohou svým dětem dostatečně věnovat anebo nemají tolik dětí, kolik by si přáli. V součtu tento stav neovlivňuje pouze rodinný život, ale také naši společnost.⁸⁶

Všechny popsané funkce rodiny, se více či méně odvíjí od kvality, dostupnosti a stability bydlení. Biologicko-reprodukční a ekonomická funkce si vyloženě diktuje nutnost bydlení v prostředí rodiny, jelikož je nezbytné pro jejich správný chod. Zdálo by se, že v otázce bydlení výchovná a sociální funkce stojí opodál, avšak opak je pravdou, jelikož jejich kvalita se odvíjí od prostředí, ve kterém rodina žije. Ono prostředí, ale utváří i naše bydlení. Rodina má bezesporu své nezastupitelné místo v našich životech a společnosti, jež se vzájemným způsobem znovu a znovu ovlivňují. Pokud v rodině nejsou všechny funkce v dostatečné míře saturovány, je rodina v ohrožení. Rodinní příslušníci se tak nejspíše potýkají s újmou, jež může vyústit až v rozpad rodiny.⁸⁷ Důležitost rodiny

⁸⁴ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, Praha: Portál, 2013, ISBN 978-80-262-0366-7, s. 302.

⁸⁵ Srov. KRAUS, B. a POLÁČKOVÁ, V. *Člověk. Prostředí. Výchova*, 2001, s. 80.

⁸⁶ Srov. BALÁŽ, R. *Současný stav neohrožuje ani tak rodiny jako samotnou existenci společnosti* [online], 2014, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/soucasny-stav-neohrozuje-ani-tak-rodiny-jako-samotnou-existenci-spolecnosti/>>.

⁸⁷ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, 2013, s. 302.

a možné dopady na ní jsou důvodem, proč je ve většině států předmětem zvláštní podpory, v rámci rodinné politiky, které je součástí většího celku sociální politiky státu. Podpora rodin je realizována skrze právní, ekonomické a sociální opatření. Vědomé a cílené působení na rodinu, lépe řečeno na její členy a její prostředí, poskytuje ochranu od státu, jejíž nedílnou součástí je i garance práv.⁸⁸

1.3.2 Domov

Konečně se dostáváme k podstatnému znaku rodiny, tj. společnému bydlení, jako takovému. Rodina generuje především *domov*, v některých komunitách pohyblivý, jako například jurty, obytné vozy a přívěsy, v jiných nepohyblivé byty a domy.⁸⁹ Domov lze definovat jako okruh blízkých lidí svázaných s hmotným prostředím, ve kterém lidé pobývají delší dobu a jenž je spojen s pocitem sounáležitosti, zázemí a bezpečí. Vyjadřuje emocionální vztah jedince k jeho vlastnímu světu, který kultivuje. Potřeba, stesk, touha po domově a velikost jeho stanoveného okruhu jsou silně subjektivně zabarveny.⁹⁰ Mnohdy je význam slova domov překrýván pojmy rodina, domácnost, obec, krajina či vlast. V moderním světě žije člověk na více místech, je tudíž možné jej vytvářet, neb není vázán na nezaměnitelné místo anebo osobu.⁹¹

Daný popis není nikterak špatný či lživý, avšak nezdá se, že by dostatečným způsobem osvětlil, jak významným prostředím pro nás domov je. Don Bosko dal dohromady několik bodů, jež poskytují kvalitní obraz o tom, jakou roli domov sehrává v našem bytí, potažmo v rodinném životě. Domov je *hnízdem intimacy*, místem, kde není strach, kde jsme skutečně svobodní a osvobozeni od starostí, napětí a zátěže. Jsme zde sami sebou, bez masek a převleků. Pokud tomu tak není, nejsme šťastni. Prostor, ve kterém na nás neustále někdo čeká. Je *oázou klidu a odpočinku*, tělesného, psychického, sociálního a spirituálního spočinutí. Zde jsme schopni zbavit se na nás kladeného tlaku. Je *přístavem*, ve kterém se připravujeme k vyplutí na širé moře tam venku. Kam se můžeme kdykoliv vrátit a uchýlit. Místo, které si můžeme přetvořit k obrazu svému. Je *klinikou srdce*, jakožto místa, kde je možné najít podporu, povzbuzení a odpuštění, jelikož je zde někdo, kdo nám naslouchá. Je *cvičištěm*, kde se trénujeme v našich dovednostech a kompetencích. Zkoušíme své možnosti a síly s vědomím, že jsme za každých okolností

⁸⁸ Srov. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, s. 381.

⁸⁹ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 2003, s. 11.

⁹⁰ Srov. LINHART, J. a kol. *Velký sociologický slovník*, 1996, s. 219.

⁹¹ Srov. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, 2007, s. 65.

milování. Doma se učíme z vlastních chyb, aniž bychom se vystavovali zbytečnému riziku. Učíme se zde žít ve vztazích a řešit problémy. Objevujeme, kde jsou hranice naší svobody a stáváme se odpovědnými bytostmi. Domov je také *truhlou vzpomínek*, kde probíhá láska mezi celými generacemi a kde předáváme naše myšlenky, zkušenosti a informace. Je *půdou*, v níž je zakořeněna naše identita, naše Já. Uvnitř domova se naše rodina utváří a přechází v My. Je *svatostánkem citů*, kde poznáváme význam hodnot a ve kterém máme své rodinné rituály. Domov je zkrátka tím *nejkrásnějším místem, kde žijeme a rosteme*.⁹²

Domov není jen pouhým přístřeškem, kde člověk přebývá. Kultivuje ono „*teplo domova*“ po kterém každý z nás přirozeně prahne. Pro každého to však znamená něco jiného. Osoby bez domova rovněž vytvářejí své domácí prostředí. Vaří, suší prádlo, sdružují se zde, ale také o své místo a jeho přílehlé okolí pečují a upravují jej. Všichni chtějí mít nějaké své doma.⁹³ Bydlení tedy není pouhou ontologickou potřebou, ani prostředkem pro uspokojování. Jeho význam je mnohem hlubší, než se nám může jevit. Bydlení je domovem. Zázemím. Útočištěm, které sdílíme se svými milovanými. Cítím se zde dobře a v bezpečí. Dodává nám pocit, že někam patříme, tj. sounáležitost. Před zraky veřejnosti skrytá stabilita a intimita domova poskytuje podstatné podmínky pro budování blízkých vztahů mezi členy domácnosti a pro výchovu dětí. V moderní společnosti se soukromí stává čím dál více ceněnou a ochraňovanou záležitostí. Domov je pak jedním z mála prostorů, kde člověk může odložit veřejnou masku a být spontánní.⁹⁴ Je to náš niterní svět, který si utváříme, a to nejen pomocí těch, se kterými jej sdílíme, ale i díky různým, námi preferovaným materiálním komoditám. K domovu zaujímáme silný emotivní vztah. Nabízí nám nespočet benefitů, bez kterých je lidský život neúplný a nešťastný. Proto nestačí jen bydlet, spíše mít domov.

⁹² Srov. FERRERO, B. *Šťastní rodiče. Křesťanská výchova podle Dona Boska*, Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-937-2, s. 143.

⁹³ Srov. ĎOUBA, S. *Bezdomovci ve stanu se o své doma aspoň snaží, říká terénní pracovník* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.charitahk.cz/komu-a-jak-pomahame/denni-centrum/dum-matky-terezydc/bezdomovci-ve-stanu-se-o-sve-doma-aspon-snazi-rika-terenni-pracovnik/>>.

⁹⁴ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 2003, s. 11.

1.4 Bydlení a společnost

Bydlení bylo, je a bude vždy celospolečenským tématem, jelikož je s člověkem neodmyslitelně spjato. Vědomí o důležitosti bydlení v životě člověka je ve vyspělých společnostech silně ukotveno. Je vymezeno právem, konkrétně jedním z těch nejzákladnějších. Pojednává o tom *Všeobecná deklarace lidských práv*, coby významný soubor právních norem pro ochranu lidských práv, když v čl. 25 stanovuje, že „každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření.“⁹⁵ Člověk je subjektem a nositelem lidských práv, které mu nenáleží na základě vrchnostenských privilegií, nýbrž na základě prosté přirozenosti.⁹⁶ Lidská práva jsou tak přisuzována každému člověku bez ohledu na pohlaví, věk, národnost, náboženství, či snad dokonce barvu pleti. Vycházejí ze samotného lidství a ochraňují absolutní hodnotu lidského bytí, tj. lidskou důstojnost.⁹⁷

Listina základních práv a svobod, jež je součástí ústavního pořádku České republiky v tomto směru udává, že jsou lidé svobodní a jsou si rovni v důstojnosti a právech. Základní práva a svobody jsou nezrušitelné, neodcizitelné, nepromlčitelné a nezadatelné.⁹⁸ Z toho vyplývá, že bydlení není jen potřebou, domovem, ale rovněž právem každého z nás. Zajímavým se tak zdá, že v České republice není právo na bydlení v ústavním pořádku explicitně vyjádřeno. I přes to je právní řád vázán některými ustanoveními mezinárodních dokumentů, ke kterým lze právo na bydlení vztáhnout.⁹⁹

V roce 2016 došlo k revidování *Koncepce bydlení České republiky do roku 2020*, jakožto základního strategického dokumentu v oblasti politiky bydlení. Mimo jiné jsou zde jasně definovány principy bytové politiky, jako ekonomická přiměřenost, udržitelnost financí, a především odpovědnost státu za vytváření vhodných podmínek pro právo na bydlení tak, jak je stanoveno ve *Všeobecné deklaraci lidských práv*.¹⁰⁰ Bytová politika

⁹⁵ OSN. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online], 1948, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>>.

⁹⁶ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*, 2010, s. 254.

⁹⁷ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, 2013, s. 204.

⁹⁸ Srov. POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Listina základních práv a svobod* [online], 1992, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.

⁹⁹ Srov. MPSV. *Analýza dopadu nedostačujícího bydlení na školní a další problémy dětí v ČR* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Analýza_dopadu_nedostacujiciho_bydleni_na_skolni_a_dalsi_problemy_deti_v_CR.pdf/26bac884-b124-6f49-beec-a062b2eec275>.

¹⁰⁰ Srov. MMR. *Koncepce bydlení České republiky do roku 2020*, Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2016, ISBN 978-80-7538-106-4, s. 5.

státu se tak přímo odvolává na znění základního lidského práva, jež je uvedeno o pár řádků výše. Pokud jedinec aktivně usiluje o zajištění vlastního bydlení, má mu být společností vyhověno. Právo na bydlení je jednomyslně v područí ochrany ze strany státu. Současně však dodává, že z formulace tohoto základního lidského práva vyplývá, že toto právo není absolutní, tedy není povinností ho každému a beze všeho zajistit. Celý koncept bydlení tak stojí na východisku, že zajištění bydlení zůstává primárně na osobní odpovědnosti jedince. Posláním státu je pak vytvářet takové stabilní podmínky a prostředí, které onu odpovědnost budou podporovat. Smyslem je motivovat občany České republiky k zajišťování si svých základních potřeb vlastními silami a zároveň poskytovat nástroje pomoci těm, kteří si své bydlení nejsou schopni z objektivních důvodů zajistit sami. Zvláštní pozornost je nutné směřovat k osobám ve zranitelných obdobích života. V rámci dílčích vizí v oblasti bydlení, tj. *dostupnost*, *stabilita* a *kvalita* si stát určil tři strategické cíle. Za prvé zajištění adekvátní dostupnosti všech forem bydlení, za druhé vytvoření stabilního prostředí v oblasti financí legislativy a institucí pro všechny aktéry na trhu s bydlením a za třetí snižování investičního dluhu bydlení, včetně zvyšování kvality vnějšího prostředí zastavěných oblastí.¹⁰¹ To, v jaké míře a jestli vůbec se zmíněné strategické cíle povedlo naplnit se nejspíše ukáže v průběhu letošního roku.

Obecně lze říct, že každým rokem sílí tlak odborné i široké veřejnosti na dostupnost, stabilitu a kvalitu bydlení. Lidé si mnohem více uvědomují, jak moc nezastupitelnou roli sehrává bydlení v jejich životech. Tento jev je pravděpodobně podpořen nepříjemnou realitou, se kterou se dříve nebo později setká každý, kdo chce bydlet. Vysoké náklady spojené s bydlením, nedostatečný bytový fond, pomalá implementace sociálního bydlení a sociální stigmata, jsou stručným výčtem problematiky bydlení, kterému se budeme teprve věnovat v rámci stejnojmenné, druhé kapitoly. Ukazuje se, že na to, jak bydlíme, má vliv i naladění a politické uskupení ve státu. Bydlení, a především jeho dostupnost je v současnosti některými politickými stranami považováno za prioritu, proto se k němu upíná větší pozornost. Například v Praze si *Česká pirátská strana* v rámci svého programu pro volební období 2018–2022 stanovila, že chce učinit kroky potřebné pro zastavení trendu prudkého růstu cen nájemního a vlastnického bydlení, jež je produktem nezvládnutého politického a administrativního vedení bytové politiky ze strany státu,

¹⁰¹ Srov. MMR. *Koncepce bydlení České republiky do roku 2020*, 2016, s. 5.

magistrátu, a i některých městských částí.¹⁰² Politická strana *Starostové a nezávislí*, jež je také zaměřena na komunální politiku na úrovni obcí a krajů, zase do svého volebního programu v roce 2017 zařadila podporu startovacích, sociálních bytů pro mladé rodiny a chráněného bydlení pro handicapované.¹⁰³

1.4.1 Kvalita bydlení

Mezinárodní *Výbor pro hospodářské, sociální a kulturní práva* se na zasedání v roce 1991 zabýval ve svém komentáři právem na *adekvátní bydlení*. Dle interpretace dokumentu by bydlení nemělo být pokládáno za pouhé přístřeší, či komoditu. Spíše je považováno za právo pro každou lidskou bytost žít někde v bezpečí, poklidu a důstojnosti. K tomu je však nezbytné odkazovat nejen na bydlení ve smyslu úkrytu, ale především na jeho přiměřenost, která jej činí odpovídajícím, tj. adekvátním.

Přesto, že je adekvátní bydlení částečně určováno sociálními, ekonomickými, kulturními, klimatickými a ekologickými aspekty, jsou součástí dokumentu specifické faktory, které musí být v kontextu kvality bydlení zohledněny. Zahrnují *právní jistotu bydlení*, kdy v různých formách bydlení, jako například nájemní, družstevní, vlastnické, by měl mít občan právní jistoty a ochranu. *Dostupnost služeb, materiálů, příslušenství a infrastruktury* je bodem následujícím, jelikož adekvátní bydlení musí mít k dispozici nezbytnosti pro zachování zdraví a bezpečí. Jedná se o přístup k základním zdrojům, tj. pitná voda, energie, sanitární a jiné vybavení domácnosti, odpadní systém, ale také by v místě obydli měly být dosažitelné záchranné složky. Dále *cenovou dostupnost*, aby náklady na bydlení neohrožovaly zajištění dalších životních potřeb. Členské státy by měli prostřednictvím příspěvků na bydlení zajistit odpovídající bydlení těm, kteří toho nejsou schopni. Osoby v nájemním bydlení by měli být chráněny před nepřiměřenými cenami nájemného a jeho neodpovídajícím navyšování. Dalším faktorem je *obyvatelnost*, díky které musí bydlení poskytovat dostatek prostoru a ochrany před nepřízní počasí a jiných přírodních živlů. Ochrana se týká i hrozeb jinak ohrožujících zdraví, jako jsou různé strukturální rizika anebo choroby. Důležitým faktorem je samotná *přístupnost*, jež zdůrazňuje nutnost zajistit bydlení i pro znevýhodněné skupiny obyvatel, kterými jsou

¹⁰² Srov. ČESKÁ PIRÁTSKÁ STRANA. *Územní rozvoj, bydlení a sociální služby: bydlení dostupné pro všechny* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW:

<<https://praha.pirati.cz/program/praha2018/uzemni-rozvoj-bydleni-socialni-sluzby/>>.

¹⁰³ Srov. STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ. *Sociální politika. Cílená pomoc oslabeným* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.starostove-nezavisli.cz/volby/archiv/parlamentni-volby-2017/volebni-program/socialni-politika-cilena-pomoc-oslabenym>>.

senioři, děti, zdravotně handicapovaní, ale také třeba oběti živelních katastrof. Adekvátní bydlení musí být umístěno v lokalitě, která umožňuje přístup ke vzdělání, službám, zdravotnickým zařízením, sociální pomoci a k pracovním příležitostem. I *poloha* je tedy faktorem ovlivňující kvalitu bydlení. Obydlí by neměla být budována v oblastech blízko zdrojů znečištění, jelikož jsou zdravotním rizikem pro obyvatele. A nakonec je zde zohledněna i jakási *kulturní přiměřenost*, jež si klade za cíl podporovat kulturní identitu a její diverzitu pomocí využívaných materiálů pro stavbu či jejích samotných pravidel.¹⁰⁴

Všechny popsané faktory významně formují samotnou podobu bydlení, ale i politiku bydlení jednotlivých států. Dalo by se rovněž tvrdit, že udávají pomyslnou nejzákladnější mez kvality bydlení, jež by měla být dopřána každému člověku bez rozdílu. Kvalitou se zpravidla rozumí určitá jakost a hodnota.¹⁰⁵ Základní možná úroveň oné kvality je v České republice stanovena zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Jedná se o *Standardy kvality bydlení*, jež jsou v § 33b blíže definovány na samostatný, vymezený a uzamykatelný prostor s minimálně jednou pobytovou místností a neomezeným přístupem k pitné vodě. Dále se zde uvádí, že tento prostor musí mít polohu, velikost a stavební uspořádání v takové podobě, aby se zde mohly osoby bydlet a zdržovat se.¹⁰⁶ Veřejný ochránce práv, je v tomto směru poněkud konkrétnější, když do legislativní podoby přidává, že obytná místnost by měla mít alespoň 8 m², v případě jedné místnosti je to 16 m², výška místnosti má pak mít nejméně 2,6 m. Je zde rovněž zmínka o nezbytnosti koupelny a záchodu, řádného osvětlení, větrání a vytápění s možností regulace vnitřní teploty. Obecně shrnuje požadavky pro bezpečnost a ochranu zdraví, jež má obydlí poskytovat.¹⁰⁷

Moderní společnosti vyspělých států spíše slučuje kvalitu bydlení s kapitálem, který je vložen do vybavení domácností nežli se základním požadavkem na patřičnou kvalitu obydlí. Vybavení domácností je skladba předmětů sloužících k zajištění chodu domácnosti, trávení volného času, či k pouhému potěšení oka. Podoba vybavení je dána stupněm ekonomického rozvoje dané společnosti a životním stylem, jež modifikuje osobní preference a vkus. Vybavení utváří autonomní nitro svět, k němuž se váže pocit

¹⁰⁴ Srov. CESCR. *General Comment No. 4: The Right to Adequate Housing (Art. 11 (1) of the Covenant)* [online], 1991, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.refworld.org/pdfid/47a7079a1.pdf>>.

¹⁰⁵ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. Kvalita života. Vymezení pojmu a jeho aplikace. In *Kvalita života. Sborník příspěvků z konference*. Třeboň, 25. 10. 2004. Kostelec and Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004, ISBN 978-80-7435-533-2, s. 9.

¹⁰⁶ Zákon č. 111/2006 sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění platném k 1.6.2017.

¹⁰⁷ Srov. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Dávky na bydlení* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.ochrance.cz/uploads-import/Letaky/Davky-na-bydleni.pdf>>.

domova. Celkový stav obydlí, jehož podstatnou část utváří právě jeho vybavení je spojován se sociálním postavením, prestiží a charakterem členů domácnosti.¹⁰⁸ Z textu je patrné, že kvalita bydlení má trojí rozměr. Vnitřní, jež je spojován s interiérem, vnější, který je formován exteriérem a v neposlední řadě jde o samotnou kvalitu prostředí, vzhledem k tomu, kde se obydlí nachází a kdo jej obývá.¹⁰⁹ Kvalita bydlení je živý organismus, jež se neustále rozvíjí a posouvá. Statická zůstává jen v tom, že každý chce adekvátně a kvalitněji bydlet, jen pro každého to v jeho životní poloze znamená něco jiného. Kvalita bydlení tedy umožňuje regeneraci, seberealizaci a rodinný život. Současně však slouží k jako indikátor vyspělosti států a stavu, ve kterém se jednotlivé domácnosti nacházejí.¹¹⁰

Kvalita bydlení je přímo úměrná *kvalitě života* jako takového.¹¹¹ Jedná se o spojení dvou neoddelitelných nádob, jež jsou a musí být, v neustálé interakci. Bydlení je totiž součástí našeho přirozeného prostředí, ve kterém trávíme podstatnou část svého času, jak jsme již zmiňovali. *Koncept investic do zdraví z roku 2002* nazývá kvalitu bydlení dokonce faktorem prostředí, jež determinuje mnoho aspektů našeho života, včetně celkového zdraví. Současně apeluje na to, aby se politiky jednotlivých zemí na oblast kvality bydlení zaměřili.¹¹²

Obecně lze tvrdit, že bydlení je nutným předpokladem pro kvalitní život a zapojení jedince do společnosti. Jeho absence, nestabilita a nekvalita je spojená s extrémním sociálním vyloučením, jakými jsou chudoba a bezdomovectví. V České republice žije v neadekvátním, až závadném bydlení méně, nežli je průměr Evropské unie. Na druhé straně však bylo dle šetření SILC z roku 2012 prokázáno, že 5,1 % českých domácností je se svým bydlením velmi nespokojeno. Oproti tomu se číslo velmi nespokojených domácností v rámci celé Evropské unie pohybuje okolo 3,7 %.¹¹³ Bydlení člověka a jeho úroveň je tedy jedním z indikátorů kvality života. Spokojenost s bydlením

¹⁰⁸ Srov. LINHART, J. a kol. *Velký sociologický slovník*, 1996, s. 218.

¹⁰⁹ Srov. SUNEGA, P. *Makroekonomie bydlení*, Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002, ISBN 80-245-0337-9, s. 87.

¹¹⁰ Srov. BAXA, J. a OSOBA, P. Možnosti komplexního hodnocení kvality bydlení, *Evoluční teorie a praxe*, Praha: Institut evaluací a sociálních analýz, 2016, 4(2), ISSN 2336-114X, s. 1-34.

¹¹¹ Srov. PAYNE, J. *Kvalita života a zdraví*, Praha: Triton, 2005, ISBN 80-7254-657-0, s. 467.

¹¹² Srov. WHO. *Investment for health: a discussion of the role of economic and social determinants* [online], 2002, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW:

<https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/74744/E77971.pdf>.

¹¹³ Srov. MAUSSEN, J. a kol. *Shrnutí závěrečných zpráv expertních skupin pro identifikaci relevantních indikátorů kvality života v ČR* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW:

<https://www.cr2030.cz/strategie/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/01_Kvalita-%C5%BEivota-shrnut%C3%AD.pdf>.

je jedním z nejdůležitějších ukazatelů kvality bydlení, přičemž zdaleka nemusí odpovídat preferencím každého člověka.¹¹⁴ Snažit se o to být spokojený a zlepšovat svůj život je potřeba člověku vlastní, která vede k zvyšování jeho kvality. V zásadě to znamená jistou dynamiku z oblasti čistě materiální, ekonomické směrem k osobnímu růstu lidí.¹¹⁵

Hodnocení kvality života stojí na indexu lidského rozvoje, jehož složkami jsou žít dlouhý a zdravý život, získat znalosti a mít přístup k prostředkům, jež zajišťují důstojnou životní úroveň.¹¹⁶ V rámci České republiky je již třetím rokem sestavován Index kvality života projektem Obce v datech, jež porovnává veřejně dostupná data z kategorií zdraví, životního prostředí, materiálních podmínek, vzdělávání a vztahů mezi lidmi v celkem 206 obcích s rozšířenou působností. Vysokých hodnot kvality života dosahují převážně obce v okolí Prahy a Brna, jako jsou například Říčany a Slavkov u Brna. Nejlépe hodnocená krajská města jsou Praha, Brno, České Budějovice. Velmi dobrých výsledků dosáhli i obce spadající do Jihočeského a Plzeňského kraje. Naopak nejhůře se umístily obce, jež jsou součástí Moravskoslezského a Ústeckého kraje, jelikož se jedná o strukturálně postižené regiony.¹¹⁷ Nutno zmínit, že kvalita života je dnes postupně nahrazována pojmem *životní úroveň*. Ta představuje významný aspekt v životě každého člověka, ale také v celé společnosti, jelikož je součtem různých životních podmínek. Jednodušeji řečeno, je to míra uspokojení materiálních i nemateriálních potřeb, ale i tužeb.¹¹⁸ Jak již bylo řečeno, dle Všeobecné deklarace lidských práv, má každý člověk právo na takovou životní úroveň, která umožní jemu a jeho blízkým zajistit jeho zdraví a blahobyt.

Dostupnost, stabilita ale také kvalita bydlení, jsou základními stavebními kameny proto, abychom mohli žít spokojený života. Na bydlení a jeho adekvátní a tím i důstojnou úroveň má právo každý z nás. Nestačí pouze bydlet, nýbrž kvalitně bydlet. Pakliže naše bydlení dosahuje určité úrovně, je pravděpodobné, že i náš život je kvalitnější. Kvalita života v konečném důsledku ovlivňuje nejen bytí jedinců a rodin, ale také celé naší společnosti.

¹¹⁴ Srov. BAXA, J. a kol. *Kvalita bydlení jako součást kvality života: obecné otázky, pojmy a možnosti výzkumu* [online], 2010, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://konference.osu.cz/cgsostrava2010/dok/Sbornik_CGS/Socioekonomicka_geografie/Kvalita_bydleni.pdf>.

¹¹⁵ Srov. KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*, Praha: Grada, 2010, ISBN 978-80-247-2456-0, s. 144.

¹¹⁶ Srov. KOTÝNKOVÁ, M. *In Kvalita života. Sborník příspěvků z konference*. 2004, s. 33.

¹¹⁷ Srov. DELOITTE. *Jak se žije v obcích v Česku? Středočeské Říčany jsou podle průzkumu společnosti Obce v datech místem s nejvyšší kvalitou života v ČR* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www2.deloitte.com/cz/cs/pages/public-sector/articles/obce-v-datech.html#>>>.

¹¹⁸ Srov. ČERVENKA, J. *Co to je životní úroveň*, *Socioweb*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, 3(2), ISSN 1214-1720, s. 1-11.

1.5 Bydlení jakožto dobro

Lidstvo se významem dobra a jeho pochopením zabývá již celá staletí. Přirozeně se snaží přijít na to, co je pro náš druh přínosné a co nikoliv. Naše společnost se díky dobrému dokázala rozvinout do podoby, jak jí známe dnes. Když říkáme, že je něco dobré, obvykle tím myslíme, že je něco dobré pro někoho z určitého hlediska.¹¹⁹ *Dobro*, je však souhrnným označením všeho, co je pro člověka prospěšné a hodnotné. Lidský život dobro činí radostným, plným a spokojeným, přičemž jej kultivuje, a tím člověku dává pocity bezpečí a jistoty, včetně té sociální. Dobro má významný vliv na důstojnost člověka. Svůj určitý podíl má rovněž v uplatnění jedince ve společnosti, rodině či v povolání, jelikož uspokojuje sociální, kulturní, duchovní ale i ekonomické potřeby.¹²⁰

Jedná se o základní filozofický pojem, se kterým pracuje etika. Dává si jej za cíl a zároveň jej používá jako měřítko lidského jednání.¹²¹ Naše společnost, ale i samotný lidský život se neobejde bez jeho hodnocení, a tudíž i bez představy dobra.¹²² Máme nějaké subjektivní dobro, které se odvíjí od osobního prožívání toho, co je pro nás žádoucí. Je však na místě poznamenat, že je zde i objektivní pohled. Ten nám ukazuje všeobecnou formu dobra, pro kterou můžeme nahradit slovem *hodnota*.¹²³ Lidský život a jeho důstojnost jsou absolutní hodnotou, která je hodna ochrany a kultivace. Myšlenky o jakési unikátnosti, až posvátnosti lidského života nalezneme například v křesťanství. Nelze rozlišovat mezi tím, kdo má více a kdo méně hodnotný život, to je proti samotnému lidství.¹²⁴ Každý život je stejně hodnotný, neb je samotnou hodnotou, jak bylo již zmíněno. Lidský život a jeho zachování je předmětem dokumentů, jež jasně definují základní lidská práva.¹²⁵

V předchozích podkapitolách jsme poukázali na to, jak moc významné je bydlení pro člověka, neb jej formuje ve všech směrech. Poskytuje mu jisté benefity, které jsou s to naplnit všechny jeho potřeby a tužby. Bydlení je tedy pro člověka dobré. Je samotným dobrem, odvozeným od života, coby nejdůležitější hodnoty, jelikož náš život zajišťuje,

¹¹⁹ Srov. SPAEMANN, R. *Základní mravní pojmy a postoje*, 1995, s. 10.

¹²⁰ Srov. GLUCHMAN, V. *Úvod do etiky*, Brno: Tribun EU, 2008, ISBN 978-80-7399-552-2, s. 160.

¹²¹ Srov. BAKEŠOVÁ, A. *Filozofický slovník*, 2009, s. 75.

¹²² Srov. SOKOL, J. *Malá filozofie člověka*, 2007, s. 293.

¹²³ Srov. FINNIS, J. *Prirodzený zákon a prirodzené práva*, Bratislava: Kalligram, 2019, ISBN 978-80-8991-678-8, s. 116.

¹²⁴ Srov. ČERNÝ, D. Hodnota lidského života, *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013, 3(3), ISSN 1804-8137, s. 1-13.

¹²⁵ OSN. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online], 1948, [cit. dne 130.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>>.

rozdíví a opatruje. Člověk je totiž bytostí nedostatkovou. Aby byl životaschopný potřebuje věci k uspokojování svých potřeb pro zachování života a mezi ty spadá právě i bydlení.¹²⁶

Každá činnost, tázání a praxe usiluje o dobro. Je to dáno tím, že lidské povahy přirozeně směřují k dobrému, chtějí dobro.¹²⁷ Pro sebe, své blízké, ale i pro celou společnost. Člověka tak ovládá silná touha po dobru a snaha o jeho naplnění, coby jeden z nejvyšších a nejvlivnějších motivů.¹²⁸ Dobro sebou totiž nese jakýsi příslib pocitu štěstí a spokojenosti. Velkou pravdou je, že všichni lidé chtějí žít šťastně. Například dle Aristotela žijeme šťastný život v momentě, kdy se snažíme, aby byl dobrý. Tudíž jej už kvůli sobě samému orientujeme na dobro. Jedná se o požadavek na blažený život.

Jedinec funguje a plně rozvíjí sebe samého v rámci společenství. Nejkrásnější a nejbožštější je děje-li se dobro, potažmo blaho ku prospěchu všech lidí ve státu.¹²⁹ Bydlení, jakožto dobro pro člověka, je současně dobrem pro celý lidský druh. Díky němu žijeme všichni lepší a blaženější život, a proto po něm všichni přirozeně toužíme, přikládáme mu váhu a děláme z něj nutnost. Ovšem, měli bychom pamatovat i na to, že chtít dobro pro sebe i pro ostatní znamená jednat lidsky a vytvářet v rámci našeho společenství rovné šance pro každého z nás.¹³⁰ Zejména pak pro ty, kterým je z jakýchkoliv příčin dobro a blaho znemožněno. Společným cílem společnosti by mělo být zejména uskutečnění dobra.

¹²⁶ Srov. SEILEROVÁ, B. *Člověk vo filozofickej antropológii*, 1995, s. 81-82.

¹²⁷ Srov. MACLINTYRE, A. *Ztráta cnosti. K morální krizi současnosti*, Praha: Oikoymenh, 2004, ISBN 80-7298-082-3, s. 175.

¹²⁸ Srov. HORYNA, B. a kol. *Filozofický slovník*, Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998, ISBN 80-7182-064-4, s. 92.

¹²⁹ Srov. PAPROTNY, T. *Stručné dějiny antické filozofie*, Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7178-900-3, s. 125.

¹³⁰ Srov. GLUCHMAN, V. *Úvod do etiky*, 2008, s. 160.

2 Obecná rovina problematiky bytové politiky

Bydlení je předmětem našeho každodenního bytí, neb je jeho součástí. Z první kapitoly již víme, že bydlení nejsou jen pouhé čtyři stěny, nýbrž i to, co se utváří a děje mezi nimi. Je však velkou pravdou, že nám ony stěny pomáhají oddělovat náš svět od toho okolního. V rámci něho pak naplňujeme nejenom své základní potřeby, ale také zde sníme, tvoříme, trávíme volný čas, setkáváme se svými milovanými, hádáme se a usmírujeme, vychováváme děti, lenošíme a umíráme. Bydlení je prostorem, jež si každý přizpůsobujeme k obrazu svému. Aby nedocházelo k jeho narušování v jakékoliv podobě, jsou nezbytná univerzálně platná opatření a zásady, které stanovují jisté meze. Rovněž je nutné zabývat se tím, jak a v jaké míře ho financovat, jak s ním v rámci trhu obchodovat anebo jak si stojí ostatní v jeho obstarávání, udržení a kvalitě.¹³¹

Tímto vším se zabývá dílčí část sociální politiky, kterou je *politika bydlení*. Cílem bytové politiky je vytváření vhodného právního, institucionálního a ekonomického prostředí, pro bydlení a jeho obyvatele, za účelem jeho dostupnosti stability a kvality.¹³² Stav bytové politiky a potřeby bydlet obvykle determinují *demograficko – sociální* faktory, do kterých spadají trendy ve společnosti, jako například počet domácností a jejich struktura, věk, status domácnosti, nezaměstnanost, porodnost, změny v partnerském a manželském soužití či životní styl a jeho úroveň. Dále pak faktory *finanční*, ty se odvíjí od obecné úrovně příjmů a výdajů spojených s bydlením. Je zde parný vliv i samotného nastavení *politiky státu*, jež probíhá zejména v rovině legislativních úprav a opatřeních, za účelem podpory bydlení.¹³³ Mezi nástroje podpory bydlení ze strany státu patří především investice do bytové výstavby a rekonstrukcí bytového fondu. Dále stát podporuje bydlení prostřednictvím stavebního spoření či úpravou hypotečních úvěrů.¹³⁴ Stav bytového fondu, uspořádání bytů dle územního plánu, jejich velikost a hmotné vybavení úzce souvisí s kondicí bytové politiky.¹³⁵

Bydlení je součástí tržního hospodářství, jelikož je spotřebním zbožím a statkem, stejně tak jako třeba auto, houska či víno. Obchoduje se s ním na trhu, kde nabídka určuje

¹³¹ Srov. LUX, M. a KOSTELESKÝ, T. *Bytová politika: teorie a inovace pro praxi*, Praha: Slon, 2012, ISBN 978-80-7419-068-1, s. 7-8.

¹³² Srov. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, s. 406.

¹³³ Srov. POLÁKOVÁ, O. *Bydlení a bytová politika*, 2006, s. 18.

¹³⁴ Srov. SEDLÁKOVÁ, J. *Vybrané problémy sociální politiky*, Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0729-3, s. 48.

¹³⁵ Srov. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, s. 406.

poptávku a také výslednou cenu.¹³⁶ Přítomnost státu na trhu s bydlením je tedy nezbytná pro jeho zdravý chod, protože je stát schopen trh regulovat pomocí ekonomické a sociální politiky. Tím jsou nastavovány přijatelnější podmínky. Tržní systém získávání a prodeje bydlení má totiž negativní dopad na nízkopříjmové skupiny obyvatel, jelikož se náklady spojené s bydlením zpravidla pohybují na úrovni celoživotních úspor občanů s průměrným příjmem. Bytová politika operuje i přidělovým systémem bydlení, jež stojí na principech sociální spravedlnosti. Hlavním východiskem je, že je společnost svým způsobem povinna zajistit svým občanům přiměřené bydlení, které odpovídá jejich možnostem.¹³⁷

V rámci bydlení můžeme detekovat tři okruhy, které je potřeba v rámci bytové politiky zajistit, aby došlo k uspokojení u převážné většiny populace. Za prvé se jedná o požadavek na *celkovou přístupnost* bydlení, kam patří zejména dostatečná kapacita bytového fondu a takové umístění obydlí, které umožňuje naplňování dalších potřeb. Za druhé, bydlení musí mít patřičný *standard* a kvalitu, jak již bylo řečeno. A za třetí se jedná o *finanční dostupnost* bydlení, aby ceny za bydlení odpovídaly skutečným finančním možnostem obyvatel. Trvalé usilování o finanční dostupnost bydlení je zásadní nejen pro nízkopříjmové skupiny obyvatel, ale také pro takzvanou střední třídu.¹³⁸ Hořkou realitou však zůstává fakt, že v oblasti bydlení je značná nerovnováha. Nedostatečná kapacita nemovitostí vzhledem k poptávce a složení bytů neodpovídající svou velikostí, kvalitou, umístěním, a hlavně cenou utváří problematické prostředí. Zajistit a udržet si adekvátní bydlení se v současné situaci stává náročnou disciplínou pro mnoho lidí. Tento stav pak výrazně generuje nárůst sociálních rizik, jako je například bezdomovectví, chudoba a nezaměstnanost.¹³⁹ *Koncepce bydlení České republiky do roku 2020* definovala tento problém jako *nízkou dostupnost bydlení*, tj. nedostatek adekvátního a současně cenově přijatelného bydlení.¹⁴⁰

Dostupnost bydlení jako taková, je v České republice velkým tématem už delší dobu. V roce 2020 byl na žádost Charity České republiky a katolické církve agenturou Median uskutečněn průzkum na téma dostupnost bydlení. Průzkum prokázal, že široká veřejnost hodnotí situaci s dostupností bydlení jako velmi nepříznivou. Celkem 71 % lidí

¹³⁶ Srov. LUX, M. a KOSTELESKÝ, T. *Bytová politika: teorie a inovace pro praxi*, 2012, s. 23.

¹³⁷ Srov. SEDLÁKOVÁ, J. *Vybrané problémy sociální politiky*, 2004, s. 45-46.

¹³⁸ Srov. KOLIBOVÁ, H. *Sociální politika II. část*, Opava: Optys, 2008, ISBN 978-80-85819-67-0, s. 109.

¹³⁹ Srov. KELLER, J. *Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme*, Praha: SLON, 2011, ISBN 978-80-7419-059-9, s. 54.

¹⁴⁰ Srov. MMR. *Koncepce bydlení České republiky do roku 2020*, 2016, s. 9.

se domnívá, že bydlení je špatně nebo velmi špatně dostupné. Nejhůře je na tom Praha a střední Čechy. Pouhé 4 % lidí si myslí, že bydlení je obstojně dostupné. Problémy spojené s nedostupností by přitom mohla zejména na úrovni obcí vyřešit, nebo alespoň redukovat promyšlená bytová politika. V současné situaci tak vyvstává nutnost zákona o dostupném sociálním bydlení.¹⁴¹ Otázkou k zamyšlení je, zdali současný stav a nastavení bytové politiky vytváří dostatečné podmínky pro dostupnost bydlení. Z podkapitoly o bydlení a společnosti víme, že posláním státu je generovat takové podmínky a prostředí, které podporují dostupnost, stabilitu a kvalitu bydlení. Je tomu tak zejména proto, že strategie v oblasti bydlení spočívá v přenesení odpovědnosti ze strany společnosti, tedy státu do rukou samotného občana.¹⁴² Z dostupných dat lze tvrdit, že strategie bydlení není schopna dostát svému závazku, čímž nereaguje na přirozené potřeby svých občanů. Východisko bytové politiky se tak v naší zemi stává obtížným koncepčním a citelným sociálním problémem.¹⁴³

V následujících řádcích se zaměříme na neuspokojivý stav fondu nemovitostí a cenovou nedostupnost bydlení, coby základní aktéry v obecné rovině problematiky bydlení. Do této kapitoly je rovněž přiřazen jev, o kterém je slyšet podstatně méně, což ale neznamená, že se neděje. Jedná se o diskriminační prostředí v oblasti bydlení. Jak již bylo naznačeno, stávající problematika bydlení je spojována i s nutností dostupného, sociálního bydlení a se snahou o eliminování nevhodného bydlení. Avšak, na daná témata se blíže zaměříme až v kapitole s názvem *Problematika bydlení v kontextu sociální práce*.

2.1 Neuspokojivý stav fondu nemovitostí

Neuspokojivý stav fondu nemovitostí, je formulací zejména pro nedostatečnou kapacitu bydlení v jeho odpovídající a pro člověka důstojné podobě. Dnešní situace je výsledkem dlouhodobého procesu *urbanizace*, nejen v naší zemi, ale na území celé Evropské unie. Rozdíl je ovšem v tom, jakým způsobem se jednotlivé země s problematikou vypořádávají. Pojmem urbanizace se vysvětluje nárůst městského obyvatelstva na úkor toho venkovského. Města jsou vystavena masivnímu přílivu

¹⁴¹ CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Náš průzkum: Každý osmý Čech má strach, že se do roka bude muset stěhovat* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.charita.cz/aktuality/z-domova/kazdy-osmy-cech-ma-strach-ze-se-do-roka-bude-muset-stehovat/>>.

¹⁴² Srov. ARNOLDOVÁ, A. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení, I. část*, Praha: Karolinum, 2004, ISBN 80-246-0875, s. 325.

¹⁴³ Srov. Tamtéž.

obyvatel už desítky let. Ta jsou nucena k výstavbě a rozvoji, aby byl zajištěn jejich hladký chod a prostředí pro dobré žití. Společně s lidmi se však přemísťuje i samotný život.

Veškeré dostupné zboží, služby, vzdělávací instituce, zdravotní péče, pracovní trh, modernizace a životní styl se soustřeďuje ve městech. Zbytek populace je pak mnohdy kvůli jisté atraktivitě či nutnosti přiměn k přestěhování svého života právě do měst. Ta jsou ovšem ne vždy schopna zajistit dostupné, odpovídající bydlení díky zvyšujícímu se počtu obyvatel.¹⁴⁴ Téměř polovina světové populace žije ve městech, přičemž se zdaleka nejedná o konečné číslo. Do roku 2030 se předpokládá, že podíl městské populace bude tvořit skoro 60 %. Příliš rychlá urbanizace vede k zátěži na zdroje pitné vody, odpadní systém, rozvoj infrastruktury, dopravu, zdravotnictví a životní prostředí.

Trend urbanizace bude čím dál aktuálnějším tématem, proto OSN do programu *Cíle udržitelného rozvoje pro rok 2015–2030* zahrнула i udržitelnost měst a obcí.¹⁴⁵ V rámci udržitelnosti měst a obcí jsou blíže specifikované dílčí cíle, jež se mají postarat o naplňování závazku, jako například do roku 2030 zajistit obyvatelům dostupnost k adekvátnímu a cenově odpovídajícímu bydlení anebo kultivovat věřené prostory, včetně městské zeleně.¹⁴⁶

Stručně řečeno, do měst přichází za bydlením, službami či prací rok od roku více obyvatel. Absence vhodných nemovitostí pro žití se stává čím dál palčivějším tématem. Není pravdou, že by se nestavělo. Staví se málo, draze a bez reflexe potřeb občanů. Například v roce 2018 se na území České republiky postavilo 18 666 nových bytových budov a v nich 29 657 bytů.¹⁴⁷ Zdálo by se, že se jedná o vcelku příznivou bilanci, ale není tomu tak. Bytovou budovou se totiž myslí stavba, v níž je alespoň polovina podlahové plochy používána pro obytné účely. Spadají sem rodinné domy, byty, penziony, ale i domovy pro seniory a jiné pobytové sociální služby.¹⁴⁸ Druhá polovina bytové plochy pak může být využita třeba jako prostory pro kanceláře, čímž se možnost

¹⁴⁴ STUDENTSKÝ SUMMIT. *Udržitelná urbanizace* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/ECOSOC_Udr%C5%BEiteln%C3%A1-urbanizace.pdf>.

¹⁴⁵ OSN. *Cíle udržitelného rozvoje pro rok 2015-2030* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>>.

¹⁴⁶ OSN. *11. Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.osn.cz/sdg-11-vytvorit-inkluzivni-bezpecna-odolna-a-udrzitelna-mesta-a-obce/>>.

¹⁴⁷ HORTIG, P. *Vloni se v ČR postavilo téměř 19 tisíc nových bytových budov* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/vloni-se-v-cr-postavilo-temer-19-tisic-novych-bytovych-budov/>>.

¹⁴⁸ ČSÚ. *Metodické vysvětlivky – definice vybraných ukazatelů bytové výstavby* [online], 2009, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.czso.cz/csu/xb/metodicke_vysvetlivky_definice_vybranych_ukazatelu_bytove_vystavby/>.

bytových jednotek rapidně snižuje. Když budeme předpokládat, že číslo vystavěných bytových budov slouží výhradně pro zajištění běžně dostupného bydlení a uchýlíme se k matematice, kde mezi sebou vydělíme počet bytových budov a v nich nově vzniklé byty na bydlení, dostáváme se k číslu 1,5. To znamená, že v roce 2018 vzniklo sice 18 666 bytových budov, ale v každé této budově je pouze 1,5 bytových jednotek k prostému žití.

Množství bytových jednotek je rapidně nižší nežli poptávka, a to především v lidnatějších městech. V rámci nedostatečné kapacity bydlení existují i takzvané *strukturální nedostatky*, jež jsou spojovány nejenom s nedostatkem nájemních a družstevních bytů, ale především s absencí bytů jistých rozměrů. Jedná se především o menší bytové jednotky, určené pro mladé lidi a seniory.¹⁴⁹ Dané skupiny obyvatel jsou současným nastavením bytové politiky nejvíce zasaženy. V rámci regionálně umístěných a pro žití využitelných volných bytových jednotek platí, že se většina z nich nachází v menších obcích s často obtížnější či nízkou dostupností práce a důležitých služeb pro život. To samé platí i o větších městech v hospodářsky slabších regionech, jakým je například Ústecký kraj.¹⁵⁰

Problém nedostatku bytových jednotek je velmi citelně vnímán městy, ale i obcemi, a to zejména v souvislosti s počtem vlastněných bytových jednotek. Za posledních deset let totiž obce privatizovaly až 50 % bytů, čímž se připravily o značnou část prostor k bydlení. Bytový fond, jimiž obce, potažmo města momentálně disponují, je v žalostném stavu. Pokud se takovéto bytové jednotky nabízí k trvalejšímu bydlení, mají v průměru sedmnáct zájemců na jeden byt. Nejčastěji se na obce s nutností bydlení obracejí matky samoživitelky, více početné rodiny s dětmi, osoby ohrožené ztrátou bydlení anebo lidé s omezeným přístupem k bydlení. Pozitivní zprávou je, že až 73 % územních celků, si uvědomuje svou nepřívětivou pozici v oblasti bydlení.¹⁵¹ Vznikají tak nové strategie, jak zlepšit dostupnost, stabilitu a kvalitu bydlení pro všechny jejich občany. Jedná se především o snahu, aby stát kromě výstavby nového bydlení podporoval i rekonstrukce bytů, které zejí prázdnotou, neb jsou ve špatném technickém stavu. Tato varianta je efektivnějším, rychlejším a levnějším řešením nežli budování bytů nových. V případě

¹⁴⁹ Srov. MMR. *Koncepce bydlení České republiky do roku 2020*, 2016, s. 8.

¹⁵⁰ Srov. Tamtéž.

¹⁵¹ Srov. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Obecní bydlení a sociální práce s klienty v bytové nouzi* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/projekt_ESF/00_2020_VA/KONFERENCE_SYMPOZIA_ATP/02_10_Obecni_bydleni/ARCHIV/04_Obecni_bydleni_a_socialni_prace_s_klienty_v_bytove_nouzi_PREZENTACE_KVOP.pdf>.

Prahy a Brna se jedná o stovky až tisíce bytů.¹⁵² V roce 2020 se některá Moravská města pustila do staveb bytů nových, jež jsou určeny pro seniory a jako startovací byty pro mladé, kteří ještě nemají své vlastní bydlení. Rovněž se města zapojila do rozsáhlých oprav obecních bytů. K tomu se využijí i nebytové, opuštěné a chátrající prostory, jako je třeba budova bývalé okresní vojenské správy v centru Kroměříže. Pro realizování takovýchto nákladných projektů je potřeba vysokého kapitálu. Města a obce jsou nucena shánět finanční prostředky kde se dá.¹⁵³

Mimo proces urbanizace je zde ještě jeden faktor, jež značným způsobem ovlivňuje budování nových bytů. Jedná se zejména o zdlouhavé povolovací řízení pro výstavbu bytů. Povolovací řízení je v České republice údajně jedno z nejdelších a nejsložitějších na světě. Z průzkumů vyplývá, že se řadíme na 157 příčku z celkem 190 zemí, podobně jako třeba Argentina, Kosovo či pobřeží slonoviny. Tento stav je zapříčiněn příliš komplikovanou legislativou. Doba čekání, tím se míní doba od nákresu plánu po samotné zahájení stavby, se pohybuje v rozmezí 4 až 10 let, přičemž je nutné získat více než padesát razítek pro povolení. V ostatních, vyspělých zemích se jedná o délku maximálně jednoho roku. Nedostatek bydlení a dlouhodobá kritika veřejnosti, úředníků a developerů je pobídkou k přípravě nového stavebního zákona. Dlouhý stavební proces se rovněž podílí na mnohdy vysoké výsledné ceně nemovitostí.¹⁵⁴ Revitalizace stavebního zákona je zásadním krokem pro rozvoj krajů, obcí a velkých měst, kde je vše složitější, komplexnější a náročnější na koordinaci.¹⁵⁵ V současnosti byl představen návrh stavebního zákona Ministerstvem místního rozvoje, ale také návrh podaný některými z opozičních stran.¹⁵⁶ Oba návrhy se zaměřují na urychlení schvalovacího procesu pro výstavbu nového a dostupnějšího bydlení. To, který z návrhů uspěje, je otázkou ještě mnoha jednání.

¹⁵² Srov. ČT24. *Problém s bydlením nás sežere zevnitř, miní primátor Hřib, Praha chystá návrh zákon* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2973728-problem-s-bydlenim-nas-sezere-zevnitri-mini-primator-hrib-praha-chysta-navrh-zakona>>.

¹⁵³ Srov. ČT24. *Od střechy po jádro. Moravská města vynaloží miliony na opravu bytů* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/jihomoravsky-kraj/3035200-od-strechy-po-jadro-moravska-mesta-vynalozi-miliony-na-opravu-bytu>>.

¹⁵⁴ Srov. BERNARD, M. a kol. *Dlouhé povolování výstavby v Česku: data, praxe, legislativa*, Praha: Arnika centrum pro podporu občanů, 2020, ISBN 978-80-87651-70-4, s. 8-12.

¹⁵⁵ Srov. ČT24. *Potřebujeme ho všichni. Stavební zákon by sněmovna mohla projednat v červenci* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3042827-potrebuje-ho-vsichni-stavebni-zakon-snemovna-mohla-projednat-v-cervenci-veri>>.

¹⁵⁶ Srov. ČT24. *Pět opozičních stran chce změnit stavební zákon, doslova oponuje jejich návrhům* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3265228-pet-opozicnich-stran-chce-zmenit-stavebni-zakon-dostalova-oponuje-jejich-navrhum>>.

Úprava stavebního zákona by mohla rovněž přispět k investicím do takzvaných *brownfieldů*, tj. nevyužívané území budov a pozemků, jež čekají na revitalizaci. Až 43 % brownfieldů tvoří bývalé průmyslové a zemědělské zóny. Zbylá procenta jsou zaplněna obytnými, administrativními, či vojenskými prostory, opuštěnými nákupními centry a nevyužívanými stavbami dopravní infrastruktury. Česko je zemí brownfieldů. Dle odhadů Ministerstva průmyslu a obchodu z roku 2008 se na našem území nachází přes 11 tisíc takovýchto lokalit. Například v Praze se odhaduje, že rozloha potenciálních rozvojových a transformačních území, tedy brownfieldů, by stačila na výstavbu bytů, občanské vybavenosti a infrastruktury pro minimálně 100 000 osob.¹⁵⁷ Je logické, že pokud stavební řízení může trvat až 10 let, je pro mnoho měst a obcí prakticky nemožné zabývat se zvelebováním těchto lokalit, byť mohou představovat navýšení kapacit bytových jednotek.

Nedostatečný počet bytových jednotek rapidně navyšuje ceny nemovitostí, a to nejen v Praze. Developeři přivádějí na trh výrazně méně bytů, než kolik je reálně potřeba. Tento trend posouvá celý trh do velké krize. Souhrnně lze tvrdit, že současný stav bydlení se pomalu stává nedostupným i pro střední třídu, natož pak pro nízkopříjmové domácnosti. Přispívá k tomu i fakt, že až čtvrtina bytů je skupována jako bezpečná investice, především movitějšími skupinami obyvatel.¹⁵⁸

V posledních několika letech tak můžeme ve větších městech pozorovat jakousi proměnu chudších čtvrtí, kde doposud žili nízkopříjmové domácnosti. Investování do nemovitostí a současný příliv majetných obyvatel do těchto lokalit vede k renovaci starých a zchátralých budov, včetně jejich přilehlého okolí. Jedná se o proces zvaný *gentrifikace*.¹⁵⁹ Avšak je nutné si uvědomit, že proces pozvolené změny městských částí obývaných obyvateli s nižším finančním kreditem na čtvrtě prestižní s bohatšími obyvateli vystrnadňuje původní obyvatele na doslovný okraj společnosti, i když tím dochází ke zvelebování měst. Lidské společenství je rozmanité, neskládá se pouze z finančně zabezpečených jedinců, nýbrž jeho přirozenou součástí jsou i osoby, které nedosahují takových příjmů. Modernizované, a především pro turisty atraktivní lokality

¹⁵⁷ Srov. ČESKO V DATECH. *Země brownfieldů. V ČR je téměř 500 lokalit připravených pro investory* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.ceskovdatech.cz/clanek/59-zeme-brownfieldu-v-cesku-je-temer-500-lokalit-pripravenych-pro-investory/>>.

¹⁵⁸ Srov. ČT24. *Bytů se ve městech staví málo, jejich ceny stoupají* [online], 2016, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/1996924-bytu-se-v-mestech-stavi-malo-jejich-ceny-stoupaji>>.

¹⁵⁹ Srov. MATES, P. *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*, Praha: Prospektreum, 2001, ISBN 80-7175-100-6, s. 32.

jsou pak prostředkem pro byznys s *krátkodobými podnájmy*. Ty se ve velkých městech mimo jiné zasloužily o zvyšování cen nemovitostí a nedostupnost bytových jednotek pro místní a trvalé rezidenty. Například jen v Praze služba Airbnb krátkodobě pronajímá 18 tisíc nemovitostí.¹⁶⁰

2.2 Finanční nedostupnost bydlení

Jak již bylo zmíněno, faktický nedostatek bydlení generuje navyšující se ceny nemovitostí, které si už i středně příjmové domácnosti mnohdy nemohou dovolit. Zvyšující se ceny za bydlení mají rovněž přímý vliv na vysoko nastavené nájemní bydlení. Nájemné tak odráží cenu nemovitostí, jelikož je považováno za jistou návratnost uskutečněné investice. Nejvyšší sazby za nájemní bydlení nalezneme ve velkých městech, zejména pak v Praze.¹⁶¹

Dlouhodobé nájemní bydlení je zcela běžná a normální forma bydlení, která je určena těm, kdo si z jakýchkoliv příčin nemohou nebo nechtějí pořídit své vlastní bydlení. Pro vývoj trhu s bydlením a pro snížení sociální nerovnosti je přitom nájemní bydlení nezbytné a vysoce žádané, protože determinuje vyrovnanější bytový systém, jež je dostupným pro každého člověka. K tomu je však nutná úprava legislativy.¹⁶² Pokud však ceny nájemného bydlení přesahují únosnou mez, neplní tato forma bydlení svůj smysl, tj. dostupné bydlení pro všechny. Průzkumy mezinárodního srovnávače životní úrovně ukazují, že až 80 % čistého příjmu Češi utápí v pronájmech. Žítí v centrech českých měst pak vychází ještě o něco draž. Sazba nájemného je tak mnohdy vyšší nežli průměrný čistý výdělek. Pro jedince se tak bydlení stává čím dál nedostupnějším, proto mnozí lidé preferují dělené nájemné, kde spolu žijí v jedné domácnosti minimálně dvě osoby, nejčastěji partneři, manželé anebo spolubydlíci.¹⁶³ *Spolubydlení*, se stává trendem nejenom u mladých lidí, ale také například u seniorů, především protože se jedná o

¹⁶⁰ Srov. SVATOŠOVÁ, H. a MACH, V. *Nástroje regulace krátkodobých pronájmů z pohledu místních samospráv a SVJ* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.iure.org/sites/default/files/article/downloads/nastroje_regulace_kratkodobych_pronajmu_0.pdf>.

¹⁶¹ Srov. KRČEK, T. a SMETANKOVÁ, D. *Trh bydlení, Eurozóna+*, Praha: Kancelář Poslanecké sněmovny, 2019, 19(22), ISSN 1803-7348, s. 1-11.

¹⁶² Srov. LUX, M. *Pro vývoj trhu bydlení i snížení sociálních nerovností je žádoucí, aby země měla vyrovnanější bytový systém* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.soc.cas.cz/aktualita/lux-pro-vyvoj-trhu-bydleni-i-snizeni-socialnich-nerovnosti-je-zadouci-aby-zeme-mela>>.

¹⁶³ Srov. ČT24. *Češi za pronájem dají až 80 procent svého příjmu* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2050058-cesi-za-pronajem-daji-az-80-procent-sveho-prijmu>>.

nástroj, jak snížit náklady za nájem. Lidé v rámci spolubydlení sdílejí společné obývací a sanitární prostory, včetně přítomného vybavení, což však zapříčiňuje absenci soukromí a potřeby domova.¹⁶⁴ Sdílená domácnost pak přispívá k životu v takzvaných *přelidněných domácnostech*, kterých je v České republice dle statistiky Eurostatu přes milion a půl.¹⁶⁵ V souvislosti s výdaji za nájemné bydlení je nutné zdůraznit, že v rámci Evropské unie je vyšší míra nákladů za pronájem nežli 40 % z čistých příjmů považována za extrémní a neudržitelné zatížení domácností.¹⁶⁶

Obecně lze říct, že ceny za bydlení neustále stoupají, přičemž na ně lidé nestačí vydělávat. Aktuální čísla Eurostatu ukazují, že vlastní bydlení podražilo o více než 37 %. Špatná situace je i u nájemního bydlení, které za posledních 11 let zdražilo až o 78 %. Ceny bydlení konkrétně v Praze jsou nevyššími ve střední Evropě. I přesto podíl nákupu nemovitostí neklesá. Obzvláště o garsoniéry a dvoupokojové byty je enormní zájem, těch je na trhu ovšem velmi málo.¹⁶⁷ Zásadním aspektem pro finanční dostupnost bydlení nejsou jen samotné ceny vlastnického a nájemního bydlení, ale také *výdaje domácností* spojené s užíváním bytu. Z analýz vyplývá, že tento druh nákladů české domácnosti rovněž značně zatěžuje, jelikož má stoupající tendence. Zvláštní pozornost je nutno věnovat v tomto směru domácnostem s nižšími příjmy.¹⁶⁸

Jak jsme již v předchozí podkapitole načili, byznys s krátkodobými podnájmy, v čele s Airbnb, vyvíjí soustavný tlak na dostupné bydlení, a to nejenom na nedostatek kapacit bytových jednotek, ale také na zvyšování pořizovacích cen u nemovitostí. Bydlení určené k dlouhodobému pronájmu není výjimkou. Zde je rovněž patrné navýšení cen. Díky tomu dochází k paradoxu, který nutí lidi z ekonomických důvodů pronajmout své vlastní obydlí, jen proto, aby si mohli dovolit zůstat v dané lokalitě.¹⁶⁹

¹⁶⁴ Srov. ČT24. *Sousedské bydlení, aneb jak snížit náklady na bydlení* [online], 2012, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/1188660-sousedske-bydleni-aneb-jak-snit-naklady-na-najem>>.

¹⁶⁵ Srov. ČT24. *Ceny míří vzhůru, metry dolů. Bydlení Čechů se mění* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3257802-ceny-miri-vzhuru-metry-dolu-bydleni-cechu-se-meni>>.

¹⁶⁶ Srov. ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Indikátory kvality života v oblasti bydlení* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.cr2030.cz/strategie/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/04_Bydlen%C3%AD.pdf>.

¹⁶⁷ Srov. ČT24. *Bydlení zdražuje Čechům rychleji než stačí vydělávat. Ceny v Praze jsou nejvyšší ve střední Evropě* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3038290-bydleni-zdrazuje-cechum-rychleji-nez-staci-vydelavat-ceny-v-praze-jsou-nejvyssi-ve>>.

¹⁶⁸ Srov. MMR. *Koncepce bydlení České republiky do roku 2020*, 2016, s. 14.

¹⁶⁹ Srov. SVATOŠOVÁ, H. a MACH, V. *Nástroje regulace krátkodobých pronájmů z pohledu místních samospráv a SVJ* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.iure.org/sites/default/files/article/downloads/nastroje_regulace_kratkodobych_pronajmu_0.pdf>.

Na nedostupnost vlastního bydlení, mají zase vliv upravené podmínky pro *hypoteční úvěry*. Restrikce ze strany České národní banky byly uvedeny v platnost v roce 2015. Výraznou změnou a nezbytným požadavkem je disponovat vlastními zdroji, konkrétně 10 % až 20 % z celkové ceny nemovitosti, ale také ustanovení, že by výše hypotéky neměla překročit devítinásobek ročního příjmu žadatele. Důvodem tak razantních opatření byl fakt, že se hypotéky staly pro lidi relativně levnými a dostupnými.¹⁷⁰ Problémem je, že současné nastavení je mnohdy nedostupné i pro středně pracující třídu, jelikož ceny samotných bytových jednotek jsou vyhnány do nebeských výšin. Pokud tedy už člověk na hypoteční úvěr dosáhne, může mít problém v oblasti jeho splácení.¹⁷¹ I přes to se však ukazuje, že v rámci objemu hypoték není náznak nějakého většího poklesu zájmu či neochoty si na bydlení půjčovat vyšší částky.¹⁷² Nabízí se jedno praktické vysvětlení. V naší společnosti je vysoká úroveň povědomí o vysokých cenách bydlení. Pakliže, se někoho ve svém okolí zeptáte na pro něj preferovanější možnost bydlení, pravděpodobně vám odpoví, že když už má volit, raději si na bydlení půjčí, jelikož nebude platit tak nesmyslně vysoké nájemné někomu do kapsy, když si může v dost podobné cenové relaci měsíčních splátek hradit bydlení, které bude jednou plně patřit jemu, byť se jedná o obrovský a závazek s dobrým koncem v nedohlednu. Je pochopitelné, že se pravidla pro hypoteční úvěry zpřísnují. Nelze si myslet, že koupě nemovitosti je pro každého. Zároveň však je nezbytné pro správnou a efektivní regulaci hypoték současně nastavit vhodným způsobem výši nájemního bydlení, jakožto důstojnou alternativu.

Doposud mezi dominantní migrační směry patřilo masivní stěhování do měst a metropolitních regionů. Avšak poměrně narůstajícím fenoménem je protisměrná migrace neboli *kontraurbanizace*. Ta je definována jako přesun určitých skupin městských obyvatel na venkov. Mezi hlavní důvody, jež vedou k rozhodnutí domácností odejít z města patří vysoké finanční náklady na život zde. Otázka bydlení je v tomto směru citelným problémem. Nedostupné a nevyhovující bydlení je překážkou především pro rodiny s dětmi, kterým nestačí finance na pokrytí nákladů zejména v prostornějším

¹⁷⁰ Srov. KRČEK, T. a SMETANKOVÁ, D. Trh bydlení, *Eurozóna+*, 2019, s. 1-11.

¹⁷¹ Srov. LUX, M. *Trh bydlení se dostal do nebezpečné fáze cenové bubliny* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.soc.cas.cz/aktualita/lux-trh-bydleni-se-dostal-do-nebezpecne-faze-cenove-bubliny>>.

¹⁷² Srov. ČT24. *Objem hypoték byl loni rekordní. Průměrná úroková sazba v prosinci dál klesala* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3257384-objem-hypotek-byl-loni-rekordni-prumerna-urokova-sazba-v-prosinci-dal-klesla>>.

bydlení, které však pro důstojné žití potřebují.¹⁷³ Bydlení na venkově či v dojezdové vzdálenosti měst se stává žádanějším zbožím, a to právě díky nižším cenám. Lidé jsou ochotni dojíždět větší vzdálenosti za prací a životem, jelikož výdaje spojené s bydlením jsou zkrátka rozhodujícím faktorem ve všech směrech.¹⁷⁴ Navíc Češi zjišťují, že situace s bydlením na našem území je tak tristní, že se stěhují i například na německé pohraničí, kde jsou bytové jednotky podstatně levnější a k dispozici.¹⁷⁵

Zvyšování cen v souvislosti s bydlením je skutečným problémem posledních let. Trend však neklesá. Bydlení se stalo nedostupným pro střední třídu a na vlastní bydlení dosahuje stále menší skupina obyvatel. Bydlení se stává luxusem a předmětem spekulací, namísto základního lidské práva.¹⁷⁶

2.3 Diskriminace v oblasti bydlení

Poslední oblastí, o které sice není tak moc slyšet, ale přesto je součástí obecné roviny problematiky bydlení je *diskriminace*. Diskriminací se myslí jisté rozlišování, jež způsobuje nerovné jednání a zpravidla znevýhodňování určitých jedinců. Tradičně má podobu odepírání vzdělání, bydlení, pracovních příležitostí, zdrojů či dokonce sociálních statusů.¹⁷⁷

Ochrana před možnou diskriminací a rovné zacházení je základ pro zachování lidské důstojnosti. V řadě evropských zemí je téma diskriminace a rovného přístupu dlouho reflektovaným problémem. Česká republika si v tomto směru vede poněkud hůře, neb je zde její závažnost mnohdy zlehčována a opomíjena.¹⁷⁸ Prostředí, které není schopno se dostatečným způsobem zajímat o danou problematiku vytváří pro jeho členy nerovné příležitosti. Je jasné, že ne každý má stejné startovací podmínky, avšak vyspělá společnost by se měla zasadit o to, aby vytvářela takové podmínky, které to umožní i těm,

¹⁷³ Srov. TEMELOVÁ, J. a kol. *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*, Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, ISBN 978-80-7380-378-0, s. 99-107.

¹⁷⁴ Srov. ČT24. *Bytová krize jako šance pro menší města. Venkov se kvůli cenám nemovitostí stává žádanou adresou* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3048452-bytova-krize-jako-sance-pro-mensi-mesta-venkov-se-kvuli-cenam-nemovitosti-stava>>.

¹⁷⁵ Srov. ČT24. *Češi zjišťují, že levnější nájmy, než v Liberci jsou v německém pohraničí. Stěhují se do Žitavy* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2859680-cesi-zjistuji-ze-levnejsi-najmy-nez-v-liberci-jsou-v-nemeckem-pohranici-stehuji-se-do>>.

¹⁷⁶ Srov. BERNARD, M. a kol. *Dlouhé povolování výstavby v Česku*, 2020, s. 7.

¹⁷⁷ Srov. HNILICA, K. *Stereotypy, předsudky, diskriminace*, Praha: Karolinum, 2010, ISBN 978-80-246-1776-3, s. 18.

¹⁷⁸ Srov. FIALOVÁ, E. a SKÁLOVÁ, H. *Neviditelný problém: rovnost a diskriminace v praxi*, Praha: Gender Studies, 2010, ISBN 978-80-86520-30-8, s. 7-8.

kteří mají startovací podmínky horší. Mají-li lidé rovné podmínky, je překonána diskriminace. Spravedlnost si poté žádá, aby se s lidmi jednalo především na základě jejich individuálních kvalit.¹⁷⁹

Diskriminace postihuje jednice na velmi citlivém místě, jelikož rozlišuje dle toho, kým je, jaké má možnosti a čemu věří. Všichni jsme si však rovni v zacházení bez ohledu na rasu, etnikum, národnost, sociální status, náboženství, víru, pohlaví, věk, jazyk, sexuální orientaci anebo zdravotní stav. Dochází k ní ve chvíli, kdy člověku není umožněno uplatňovat svá práva ve stejné míře, jako zbytku společnosti. Diskriminace má nepřímý, ale bohužel i přímý rozměr. *Nepřímou diskriminací* je situace, která je díky nastavení legislativy, politiky nebo praxe prezentována neutrálně, ale ve skutečnosti určitým způsobem znevýhodňuje konkrétní skupinu obyvatel.¹⁸⁰

V problematice bydlení se tento typ nerovného přístupu týká především mladých lidí, rodin a seniorů. Tento jev jsme popsali již v předchozích kapitolách o neuspokojivém stavu fondu nemovitostí a finanční nedostupnosti bydlení, jež jsou bezesporu příčinou celkové nedostupnosti bydlení jako takového.

Alarmujícím faktem je, že se zvedá počet seniorských domácností, které se vlivem stoupajících nájmů a výdajů za bydlení dostávají do potíží. I když lidé důchodového věku pobírají příspěvek od státu, nejsou schopni ve městech nájemné hradit, neb jim zbývá na život jen velmi malá částka, mnohdy v řádu pouhých stovek korun. Řada seniorů se kvůli vysokým nákladům stěhuje z měst do svých chat, kde jsou však nevyhovující podmínky pro žití, jako je například absence teplé vody a topení.¹⁸¹ Obrovským problémem je, pokud senior žije sám, obzvláště pak v případě žen. Překračuje-li ukazatel výdajů za bydlení 40 % hranici, ocitá se senior ve stavu relativní chudoby. V České republice do roku 2017 došlo k zdvojnásobení takovýchto domácností. Seniori jsou tak odkázáni na systém sociální pomoci.¹⁸² Obecná míra zatížení seniorských domácností v nájemních a

¹⁷⁹ Srov. FREDMAN, S. *Antidiskriminační právo*, Praha: Multikulturální centrum Praha, 2007, ISBN 978-80-254-1054-7, s. 13.

¹⁸⁰ Srov. AMNESTY INTERNATIONAL. *Diskriminace* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.amnesty.cz/diskriminace>>.

¹⁸¹ Srov. ČT24. *Důchodci mají potíže s rostoucími nájmy. Rada seniorů žádá po státu úpravu dávek na bydlení* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2897543-duchodci-maji-potize-s-rostoucim-najmy-rada-senioru-zada-po-statu-upravu-davek-na>>.

¹⁸² Srov. GODAROVÁ, J. a kol. *Dostupnost bydlení a stávající situace seniorů*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2017, ISBN 978-80-7416-250-3, s. 3.

družstevních bytech dosahuje vyšších hodnot v porovnání se seniory, kteří žijí v bytech či domech v osobním vlastnictví.¹⁸³

Mladí lidé na tom nejsou o moc lépe. Z výzkumného projektu uskutečněného Sociologickým ústavem Akademie věd ČR vyplývá, že téměř 80 % mladých vnímá, že je pro ně bydlení prakticky nedostupné v porovnání s generací jejich rodičů. Díky současnému stavu s bydlením setrvává velké procento mladých lidí déle u rodičů, přátel a příbuzných, ve spolubydlení či jiných, zejména nestabilních formách bydlení.¹⁸⁴ Dostupné bydlení však představuje důležitou cestu k osamostatnění a budování domova, kde je možno naplňovat svou reprodukční potřebu. Finanční dostupnost hraje zásadní roli v míře plodnosti a plánovaného rodičovství ve společnosti. Ženy žijící v okresech s nižšími náklady spojenými s bydlením mají děti daleko dříve. Mladí lidé v regionech, s pro ně nedostupným bydlením, tíhnou k odkládání své biologické potřeby, jelikož jim trvá déle, než se dokážou patřičně finančně a materiálně zabezpečit.¹⁸⁵ Je logické, že mladý člověk, jež teprve vstupuje do světa spíše disponuje nižším platem a defacto nulovými úsporami, nestabilním bydlením, prací a méně vybavenou domácností.¹⁸⁶ Počty mladých lidí, ve věkovém rozmezí od 18 do 30 let, ohrožených chudobou rovněž strmě stoupají. Významný podíl na tom nese nedostupné a nestabilní bydlení, spojené s jeho ztrátou. Pro mladé lidi je mnohem obtížnější se z dané situace vymanit. Vyrůstá tak celá generace dlouhodobě vyloučená, což je pro společnost ekonomická a morální zátěž.¹⁸⁷ V reakci na stávající, nepříznivou situaci v roce 2018 představil Státní fond podpory investic *program pro mladé*, jež podporuje i bydlení. Za zvýhodněných podmínek je možno si půjčit finanční prostředky na modernizaci či pořízení vlastního bydlení.¹⁸⁸

Naproti tomu *přímá diskriminace* je záměrným jednáním, které úmyslně znevýhodňuje jistou osobu před jinou, ve stejné situaci, a to především z důvodů, jež

¹⁸³ Srov. LUX, M. a kol. *Standardy bydlení: Finanční dostupnost a postoje občanů*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, ISBN 80-7330-027-3, s. 136.

¹⁸⁴ Srov. LUX, M. a kol. *Dráhy bydlení mileniálů: rostoucí napětí mezi normalizací vlastnického bydlení a zhoršující se finanční dostupností bydlení v ČR* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.soc.cas.cz/projekt/drahy-bydleni-milenialu-rostouci-napeti-mezi-normalizaci-vlastnickeho-bydleni-zhorsujici-se>>.

¹⁸⁵ Srov. KUDA, F. a LUX, M. *Bydlení v regionech*, Praha: Professional Publishing, 2010, ISBN 978-80-7431-026-3, s. 66-67.

¹⁸⁶ Srov. TUČEK, M. *Češi na prahu nového tisíciletí*, Praha: Median, 2000, ISBN 80-902847-0-1, s. 78.

¹⁸⁷ Srov. ČT24. *Pětina mladých od 18 do 30 let hrozí chudobou, častěji jsou to ženy* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2509186-petina-mladych-od-18-do-30-let-hrozi-chudoba-castěji-jsou-zeny>>.

¹⁸⁸ Srov. STÁTNÍ FOND PODPORY INVESTIC. *Vlastní bydlení* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://sfpi.cz/vlastni_bydleni/>.

zákon zakazuje.¹⁸⁹ V právním rámci České republiky je ukotven *Antidiskriminační zákon*, který zapovídá rozlišování například z důvodu rasy, etnické příslušnosti, pohlaví, věku a tak dále. Tento zákon současně stanovuje oblasti, v nichž je diskriminace zakázána, jako třeba bydlení.¹⁹⁰

S tímto typem diskriminace se setkává stále větší počet lidí, zejména pokud hledají bydlení v podnájmu. Nepříznivá situace na trhu s bydlením nahrává nekalým praktikám. Nabídka nemovitostí k pronájmu je výrazně omezena, a tak si někteří pronajímatelé dovolují více nežli umožňuje samotný zákon, jelikož se domnívají, že jsou v silnější pozici. Způsoby, výběr a následná selekce potencionálních podnájemníků lze popsat jako nedůstojné. Pro samoživitelky, více početné rodiny, majitele domácích mazlíčků, cizince a etnické menšiny je často složité nájemní bydlení vůbec sehnat.¹⁹¹

Diskriminace na trhu bydlení je v dnešní době extrémním problémem, na který je třeba neustále upozorňovat. Ochrana proti tomu je však mizivá. Jedinou možností je podat antidiskriminační žalobu. Pokud ji podáte, bojujete o své právo, ale bydlení vám to nepřinese. Postih pronajímatelů, jež se diskriminačních praktik dopouští je v nedohlednu a řada z nich si z toho nic nedělá. Kdyby soudy rozhodovaly rychleji, ideálně v řádů týdnů, došlo by ke zlepšení. A to i v rámci preventivního působení. Antidiskriminační žaloba však může být souzena celé roky.¹⁹²

Obzvláště tíživá je situace pro slušné romské domácnosti, jelikož jsou obětmi společností rozšířených předsudků, a to i přes to, jedná-li se o vysoce spolehlivé a solventní jedince, kteří mnohdy disponují i různými potvrzeními o jejich bezproblémovosti. Tomuto silně znevýhodňujícímu prostředí mnohdy nahrávají i samotné realitní kanceláře, jež se na diskriminaci rovněž spolupodílejí, byť se odkazují na přání majitele nemovitosti. Zákon praví, že pokud je nabídka bydlení inzerována veřejně, například na internetu, mají všechny subjekty povinnost dodržovat zákaz

¹⁸⁹ Srov. BOBEK, M. a kol. *Rovnost a diskriminace*, Praha: C.H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-584-1, s. 43.

¹⁹⁰ Srov. MPSV. *Metodika sociální práce v sociálním bydlení: Vybrané situace často řešené v sociálním bydlení* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW:

<http://www.socialnibydleni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Vybran%C3%A9_situace_%C4%8Dasto_%C5%99e%C5%A1en%C3%A9_v_SB.pdf>.

¹⁹¹ Srov. MONIOVÁ, E. *Bílý, nekuřák, bez dětí a zvířat. Nouze o nájmy může vést k diskriminaci* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/bily-nekurak-bez-deti-a-zvirat-nouze-o-najmy-muze-vest-k-diskriminaci-86360?seq-no=3&dop-ab-variant=&source=clanky-home&fbclid=IwAROLEWE0LpA6EAHSwKyqD4GlwZSUGtWZazLwNc2JRctSY91SNmuMftu-30o>>.

¹⁹² Srov. HOKYNEK, A. *Rozhovor s Davidem Berňákem, ředitelem agentury pro sociální začleňování* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/rozhovor-s-davidem-benakem-reditelem-agentury-pro-socialni-zaclenovani/>>.

diskriminace. Pakliže tomu tak není, dochází k porušování zákona, jak realitní kanceláří, tak pronajímatelem. Jedná se tedy o trestněprávně postihnutelnou rovinu.¹⁹³

Reakcí na neblahou stávající situaci je vzniklý projekt *Ferové bydlení*, který je realizován státními institucemi, nadacemi, ale také Úřadem vlády České republiky. Projekt pomáhá se zajištěním bydlení pro výše zmíněné diskriminované skupiny obyvatel, kteří nemají možnost uspět na běžném trhu s bydlením. Spolupráce s majiteli bytů a samotnými podnájemníky je garancí spokojenosti pro obě strany.¹⁹⁴

Posledním oblastí diskriminace, jež si zaslouží pozornost je systém přidělování obecních bytů. V praxi se lze často setkat zejména s nevhodně nastavenými pravidly, jež bývají zdrojem znevýhodňujícího jednání. To nemusí rovnou znamenat, že je vyloženým záměrem obcí žadatele o bydlení protiprávně diskriminovat. Ovšem, je podstatné si uvědomit, že nevyhovující kritéria mají nepříznivý dopad na určité kategorie obyvatelstva a sociální vyloučení. Diskriminační pravidla se objevují v podobě přímého výčtu osob a podmínek, jež nemají dle obce nárok na bydlení, ale přitom jsou oprávněnými žadateli.¹⁹⁵ Příkladem je trvalý pobyt v místě nemovitosti, bezdlužnost, nutnost doporučení předchozího pronajímatele, stanovení výše příjmů domácnosti, trestní bezúhonnost, nemožnost získání bydlení pro osoby z ubytoven, v insolvenčním řízení, po výkonu trestu anebo pokud se jedná o osoby pobírající sociální dávky. Tato problematika byla pobídkou pro zhotovení *Desatera rovného zacházení v přístupu k bydlení*. To slouží jako jakési doporučení pro obce a města k předcházení diskriminačního jednání, které současně generuje sociální vyloučení. Dokument rovněž zdůrazňuje nezbytnost zajištění potřeby bydlení.¹⁹⁶

¹⁹³ Srov. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: diskriminace*, Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2020, ISBN 978-80-7631-008-7, s. 43-44.

¹⁹⁴ Srov. PROJEKT FÉROVÉ BYDLENÍ. *Férové bydlení* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.ferovebydleni.cz/o-nas>>.

¹⁹⁵ Srov. AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ. *Pravidla přidělování obecních bytů* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/bydleni/pravidla-pridelovani-obecnich-bytu/>>.

¹⁹⁶ Srov. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práva na rovné zacházení s žadateli o pronájem obecního bytu* [online], 2010, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Doporuceni/Obecni_byty.pdf>.

3 Problematika bydlení v kontextu sociální práce

V přechozích dvou kapitolách jsme upírali svou pozornost především na vymezení důležitosti bydlení v životě člověka a také na jeho méně pozitivní stránku problémových oblastí. Nynější kapitola se bude taktéž zabývat problematikou bydlení, avšak v kontextu sociální práce. Zprvu se pokusí ještě více upřesnit odpověď na vyvstávající otázku, jaká je úloha našeho společenství v pomoci a podpoře těch, kteří na to vlastními silami nestačí. Tato odpověď pak rovněž poslouží k pochopení smyslu sociální práce a lepšímu uchopení sociální politiky v oblasti bydlení, o které již byla řeč. Blíže si také rozebereme náročné životní situace spojené s neuspokojením potřeby bydlení, tj. zejména bezdomovectví a chudoba. V navazujících podkapitolách se zase pokusíme přijít na kloub konkrétním nesnázím na poli sociální práce, jež jsou provázané s bydlením sociálně slabších. A nakonec se dotkneme i tématu sociálního bydlení.

Člověk, je ze své přirozené podstaty bytostí společenskou. Bez vztahů s druhými nemůže žít, rozvíjet se a uspokojovat své potřeby.¹⁹⁷ Je proto nesmyslné předpokládat, že jsme schopni si všechny své potřeby zajišťovat vždy pouze vlastními silami. Proto je nezbytné také myslet na to, jaké má člověk místo ve společnosti a jaká je následná úloha společnosti pomáhat jedincům, kteří si z mnoha důvodů nedokážou sami pomoci. Naše společnost si je toho velmi dobře vědoma, a tak pociťuje nezbytnost většího společenství, tedy zejména politického uskupení, kterému říkáme stát.¹⁹⁸ Stát zaručuje pomocí zákona a práva spravedlivý řád, jež usiluje o to, co je obecně dobré a pro společnost prospěšné.¹⁹⁹ Úkolem státu je tedy vytvářet podmínky pro sociální stabilitu tím, že snižuje napětí ve společnosti především její ochranou. To umožňuje plný rozvoj jeho obyvatel, neb jsou schopni realizovat své cíle.²⁰⁰

V rámci této kapitoly je zásadní zmínit pojem *sociální stát*, neb je klíčový pro celistvé pochopení funkce sociální politiky a sociální práce v takovém společenství, ke kterému se řadí i Česká republika. Obecně se tento model státu zasazuje o ochranu práv a svobod, zajišťuje pořádky, bezpečí, blahobyt a veřejné sociální služby. Zabezpečuje minimální životní standard a vstupuje do ekonomiky s cílem podpořit její stabilitu a hospodářský růst. Sociální stát je dnešní realitou ekonomicky vyspělých, moderních

¹⁹⁷ Srov. SUTOR, B. *Politická etika*, Praha: Oikoymenh, 1996, ISBN 80-86005-17-8, s. 24.

¹⁹⁸ Srov. Tamtéž. 156-157.

¹⁹⁹ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*, 2010, s. 254.

²⁰⁰ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, Praha: Portál, 2012, ISBN 978-80-262-0211-0, s. 171

společností.²⁰¹ Jeho koncept stojí na důstojné kvalitě života a sociální participaci pro všechny obyvatele, a to na základě redistribuční politiky státu.²⁰² Snahou sociálního státu je vytvářet a spravovat komplexní systém sociálního zabezpečení pro realizaci nezadatelných lidských práv.²⁰³ V sociálních státech se na základě praktické politiky, zákonů, aktivních institucí, vědomí a postojů jejich obyvatel uznává idea, že sociální podmínky, v níž lidé žijí, jsou společným zájmem. Každému občanu by se tak mělo dostávat alespoň stanoveného minima podpory a pomoci v životních situacích, jež jsou ze své podstaty ohrožující a nedůstojné. V momentě, kdy dojde u člověka ke ztrátě anebo oslabení schopností k zabezpečení svých potřeb, popřípadě u lidí, jež jsou na takovéto osobě závislí, jsou odkázáni nejenom na podporu od nejbližších, ale také na pomocnou ruku nabízenou naší společností, a především pak státem.²⁰⁴ Tento systém využívá pro řešení vzniklých sociálních problémů, jako je například chudoba a bezdomovectví, všechny dostupné zdroje, včetně tržního hospodářství a občanského sektoru. Tím se zasazuje o zlepšení sociálních podmínek obyvatelstva. Podmínky pro život totiž nejsou pouze věcí soukromou, ale i věcí veřejnou.²⁰⁵ Proto má v oblasti bydlení náš stát nezastupitelnou úlohu. Nepříznivý stav bytové otázky s sebou totiž přináší celou řadu problémů a rizik, které se projevují ve všech aspektech života, jak bylo již naznačeno. Přeci jen se bavíme o základní lidské potřebě a právu. Stát poskytuje nepostradatelnou míru intervence prostřednictvím regulace trhu, nástrojů sociální práce a nastavením sociální, potažmo bytové politiky²⁰⁶

Sociální politika má v moderním světě a jeho společnosti své nepostradatelné místo. Jedná se totiž o politiku, která se primárně soustředí na člověka a kultivaci jeho životních podmínek a dispozic, jež jsou klíčové pro rozvoj osobnosti a kvality života. Člověk a jeho prostředí je v soudobém společenství zkrátka prioritou, neb představuje cílovou orientaci veškerého společenského snažení, jelikož je zdrojem jejího dynamického rozvoje.²⁰⁷ Důvodů, proč by se tedy měl stát angažovat v sociální politice je hned několik:

²⁰¹ Srov. KLIMENTOVÁ, E. a kol. *Sociální politika II.*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, ISBN 80-244-0788-4, s. 37.

²⁰² Srov. SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Sociální stát* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/St%C3%A1t_soci%C3%A1ln%C3%AD>.

²⁰³ Srov. TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*, Praha: Portál, 2010, ISBN 978-80-7367-680-3, s. 34.

²⁰⁴ Srov. KLIMENTOVÁ, E. a kol. *Sociální politika II.*, 2004, s. 34.

²⁰⁵ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, 2013, s. 163.

²⁰⁶ Srov. SEDLÁKOVÁ, J. *Vybrané problémy sociální politiky*, 2004, s. 47.

²⁰⁷ Srov. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, s. 17-18.

Za prvé je zásadní si uvědomit, že většina sociálně ohrožených osob se do své situace dostane bez vlastního zavinění, nýbrž mnohdy shlukem nepříznivých událostí, jež ústí například v nemoc, bezdomovectví, ztrátu živitele či zaměstnání. Jejich stabilizace a ochrana by měla být společným zájmem, neb nikdy nevíme, kdy se nepřízeň osudu obrátí i na nás.

Za druhé, přirozenou součástí společnosti jsou nízkopříjmové skupiny obyvatel a sociálně slabší. Nedostatek finančních prostředků a neuspokojivé životní podmínky představují jisté existenční ohrožení, které generuje některé závažné sociální problémy, jako nezaměstnanost, chudobu, bezdomovství či patologické jevy. Ty pak výrazně ovlivňují celkovou stabilitu, atmosféru, bezpečí a pohodu v celém státě.

Za třetí, samotné řešení sociálních problému nejde realizovat bez sociálního systému pro potřebné. Například bez podpory státu by na trhu práce nebyl zájem o hendikepované jednice, jež jsou stále schopni určitým způsobem pracovat.²⁰⁸

Angažovanost státu pomocí podpůrných prostředků je šancí pro všechny, kdo jí potřebují. Je klíčem k zajištění lepších podmínek pro důstojné žití ve společnosti. Jednotlivá opatření jsou mířena na občany v takových situacích, jež ohrožují jejich zdraví, život a lidskou důstojnost. Sociální politika pro to využívá především právo a právní řád, ekonomické nástroje, sociální služby a programy, sociální výdaje a příjmy, projektování a plánování, participaci, ale také hromadné sdělovací prostředky.²⁰⁹ Jejím vykonavatel však není pouze stát, ale také samosprávné celky, církve, zaměstnavatelé, organizace a dokonce domácnosti, potažmo samotní občané.²¹⁰

Z výše uvedeného vyplývá, že sociální politika zastává hned několik funkcí ve státě. Především jde o ochrannou, preventivní, homogenizační, stimulační a přerozdělovací. V kostce řečeno, stát je jakýmsi garantem ochrany před negativními dopady nežádoucích jevů, přičemž je jeho souběžnou snahou takovýmto situacím především předcházet. Dále směřuje k zmírňování sociální nerovnosti, podněcuje žádoucí sociální jednání a poskytuje přerozdělováním nejen důchody, ale také životní šance.²¹¹

Pro stát, společnost a zejména sociální politiku jsou určující jisté principy, tj. ideje, dle kterých se naše jednání orientuje a které je potřeba vždy respektovat. Začneme

²⁰⁸ Srov. KACZOR, P. *Sociální politika a sociální systém ČR*, Praha: Oeconomica, 2015, ISBN 978-80-245-2096-4, s. 35-36.

²⁰⁹ Srov. KLIMENTOVÁ, E. a kol. *Sociální politika I.*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, ISBN 80-244-0780-9, s. 60.

²¹⁰ Srov. KACZOR, P. *Sociální politika a sociální systém ČR*, 2015, s. 20-22.

²¹¹ Srov. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, s. 70-71.

principem solidarity. Jelikož se člověk životu ve společenství nevyhne, měl by usilovat o vzájemné dobro. Spořádané soužití si však žádá uznávání lidských práv a plnění povinností z nich plynoucích. Každý by měl přispívat k vytvoření stabilního, a důstojného sociálního prostředí.²¹² Tento princip motivuje jednotlivce, ale i celé komunity k sociální spolupráci, neb odhodlaně usiluje o blaho všech, jakožto i každého jednotlivce. V běžném jazyce solidarita znamená ochotu, ale i závazek se vzájemně podporovat, pomáhat si.²¹³ Oproti tomu princip *subsidiarity* udává, že se člověk má primárně spoléhat sám na sebe a svoje síly, schopnosti a možnosti, a to i v případě, kdy potřebuje pomoci. Tento princip představuje ochranu svobodné iniciativy. Budování společenského řádu v tomto případě probíhá zespoda nahoru, tj. od člověka, přes rodinu, přičemž poslední záchrannou instancí je stát.²¹⁴ To znamená, že řešení sociálních problémů má být realizováno v sociálním prostoru, v němž vzniká, tedy co nejbližší člověku.²¹⁵ Následuje *princip participace*, jež vychází z přesvědčení, že pro správné fungování státu je nezbytné, aby se jeho občané ztotožnili s nastaveným systémem především tím, že se na jeho podobě a změnách budou aktivně podílet.²¹⁶ Poslední ideou je trojsečná *sociální spravedlnost*, aneb každému stejně, každému dle jeho zásluh a každému dle jeho potřeb. Její vnímání je rozličné, neboť se odvíjí od míry vyspělosti v dané společnosti.²¹⁷ Spravedlnost je klíčovým východiskem pro úvahy o společnosti. Jde o solidární uplatnění lidské důstojnosti a přikázání lásky k svému bližnímu, a to nejen mezi lidmi, nýbrž i v politických a ekonomických kruzích, institucích, řádech a strukturách. Lidská práva a jejich ochrana jsou nutnou podmínkou spravedlnosti. Sociální spravedlnost a solidarita úzce souvisí se zajištěním fungování sociálního státu, coby hlavních atributů našeho právního a politického systému.²¹⁸

Sociální práce je odbornou disciplínou, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů na individuální či celospolečenské rovině. Základní hodnotou sociální práce je lidská důstojnost a její ochrana prostřednictvím lidských práv, jež jsou nepopíratelnou součástí mezinárodních sociálních a právních systémů. Déle je pro sociální práci nezbytné opírat se o výše zmíněné principy, především

²¹² Srov. SUTOR, B. *Politická etika*, 1996, s. 35.

²¹³ Srov. ANZENBACHER, A. *Křesťanská sociální etika: úvod a principy*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, ISBN 80-7325-030-6, s. 800.

²¹⁴ Srov. SUTOR, B. *Politická etika*, 1996, s. 41-42.

²¹⁵ Srov. TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*, 2010, s. 318.

²¹⁶ Srov. KACZOR, P. *Sociální politika a sociální systém ČR*, 2015, s. 18.

²¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 13.

²¹⁸ Srov. ŠIMÁČKOVÁ, K. *Zamyšlení nad pojmem sociální spravedlnost a solidaritou mezi lidmi* [online], 2014, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/zamysleni-nad-pojmem-socialni-spravedlnost-a-solidaritou-mezi-lidmi/>>.

pak o ideu sociální spravedlnosti a solidarity. Solidarita nám velí, že pokud je člověk v nouzi, je záhodno mu pomoci. Přírozená solidarita funguje primárně mezi nejbližšími, avšak je zde i forma, která je organizována prostřednictvím sociálních institucí, jež se ze své podstaty zabývají sociální pomocí. Smyslem sociální práce je podporovat a pomáhat ke zlepšení kvality života, což vede k jeho stabilizaci, ale také k sociálnímu začleňování a fungování. Sociálním fungováním se míní schopnost člověka reagovat na nároky jeho společenského prostředí. Pozornost sociální práce se upíná na jednotlivce, rodiny, sociální skupiny, komunity a celá společenství. Obecně se tedy zabývá uspokojováním potřeb lidí a naplňováním individuálního lidského potenciálu.²¹⁹

Nenaplňování lidských potřeb je úzce propojeno s náročnými životními situacemi, jak jsme již popsali, což v důsledku vede ke vzniku sociálních problémů, které je mnohdy nemožné řešit pouze vlastními silami. Sociální práce přichází s možnostmi řešení takových náročných životních situací. Příkladem se jedná o psychickou a sociální oporu, poskytování potřebných informací, hmotnou a materiální pomoc, podporu odpovědnosti a zplnomocnění na základě sociálních programů, celkovou dostupnost bydlení či pomoc při sanaci dluhů.²²⁰ Do strategie sociálního začleňování pro rok 2014–2020 byl v rámci cíle o zvýšení dostupnosti bydlení zařazen i rozvoj a podpora sociální práce, jakožto nástroje zprostředkovávajícího přístup k adekvátnímu bydlení, jeho udržení a stabilitě.²²¹ K dostupnějšímu bydlení může totiž sociální práce významně přispět třeba nastavením pravidel pro přidělování obecních bytů, koncepcí sociálního bydlení, komunitním plánováním, podporou obětí diskriminace v bydlení a následnou obhajobou práv klienta při vyjednávání například s majitelem ubytovny, pronajímatelem, sousedy či realitními makléři, podporou zplnomocnění svých klientů, dále reflexí problematiky, utvářením diskuze, podáváním podnětů k potřebné změně anebo edukací veřejnosti.²²²

Souhrnně se dá o sociální práci mluvit jako o specializované pomáhající činnosti, jež je vedle sociální politiky součástí sociálního systému státu. Sociální práce probíhá prostřednictvím kompetentního, tj. kvalifikovaného sociálního pracovníka, zejména

²¹⁹ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, 2013, s. 12.

²²⁰ Srov. Tamtéž.

²²¹ Srov. MPSV. *Strategie sociálního začleňování 2014-2020*, Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014, ISBN 978-80-7421-080-8, s. 49.

²²² Srov. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Obecní bydlení a sociální práce s klienty v bytové nouzi* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/projekt_ESF/00_2020_VA/KONFERENCE_SYMPOZIA_ATP/02_10_Obecni_bydleni/ARCHIV/04_Obecni_bydleni_a_socialni_prace_s_klienty_v_bytove_nouzi_PREZENTACE_KVOP.pdf>.

v prostředí sociálních služeb. Nesmíme zapomínat na to, že jeho hlavním nástrojem je jeho samotná osobnost.²²³ Vrcholem profesionality takového sociálního pracovníka pak je schopnost rozlišit, zda v dané náročné životní situaci pomáhat člověku, nebo měnit systém.²²⁴

Vědomí o tom, že je potřeba pomáhat člověku se zajišťováním přístřeší, lépe řečeno bydlením, není žádný nový objev, neb má velmi dlouho tradici už v křesťanské charitě. Křesťanský koncept pomoci bližnímu v nouzi, jež se týká skutku milosrdenství, obsahuje velmi staré a propracované pojetí almužny. Almužna je úkolem lásky skrze milosrdenství. Je odpovědí na tělesný a duševní nedostatek, jelikož před námi otevírá nespočet možností, jak bližnímu pomoci s jeho naplněním. Mezi takové skutky milosrdenství patří i vnější, tělesná potřeba bydlení, která je uspokojována prostřednictvím almužny v podobě přístřeší.²²⁵ Dnešní moderní, sociální státy jsou si rovněž vědomy, a dokonce zavázáni k tomu, aby člověku pomáhaly se zajišťováním důstojné úrovně bydlení, především tím, že vytvoří žádoucí prostředí a podmínky v oblasti bydlení. K tomu využívají ony dvě zmíněné disciplíny, tj. sociální politiku a sociální práci a jejich kompetentní nástroje pomoci a podpory. Jedná se především o regulaci trhu, nastavení legislativy a vybudování určité záchranné sítě, která předchází či zmírňuje možný úpadek a ohrožení. Evropské státy se neobejdou bez sociálního systému, který umožňuje lidem zabezpečit si své potřeby a důstojnou životní úroveň, a to i v dobách ekonomické a sociální nouze.²²⁶ Společným cílem ke snažení je pak řešení problematiky chudoby, bezdomovectví a bytové nouze.

Základním východiskem a stavebním kamenem sociální politiky a sociální práce je respektování lidské důstojnosti a práva, vzhledem ke společnému ideálu humanity. Za zmínku stojí, že sociální politika a sociální práce jsou v neustálé vzájemné interakci, neb pracují s provázaností životních situací a sociálních problémů. Opatření sociální politiky, jež mají za cíl řešení sociálních problémů pomocí stabilizace řádu společnosti, nemohou být nikdy funkční, pokud někdo občanům nepomůže účelně integrovat zdroje pomoci do jejich životní situace. V opačném směru nelze v rámci sociální práce komplexně

²²³ Srov. KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*, Praha: Portál, 2006, ISBN 80-7367-181-6, s. 14.

²²⁴ Srov. LÍMOVÁ, M. Kritická sociální práce: příležitosti a výzvy. Pracovník tváří v tvář člověku hledajícímu pomoc, *Sociální práce/sociální práce*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2018, 18(3), ISSN 1213-6204, s. 101-110.

²²⁵ Srov. AKVINSKÝ, T. *O lásce a milosrdenství v Teologické sumě*, Praha: Krystal OP, 2016, ISBN 978-80-87183-90-8, s. 32-33.

²²⁶ Srov. TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*, 2010, s. 38.

posuzovat důsledky životních situací, když při jejich reflexi nepracujeme s pojmem sociální problém.²²⁷ V navazujících podkapitolách se proto zaměříme na takové náročné životní situace a sociální problémy, které souvisí s neuspokojením potřeby bydlení.

3.1 Bezdomovectví

Náročná životní situace zvaná *bezdomovectví* je jednou z mnohých, které silně negativním způsobem ovlivňují život člověka. Tento fenomén je reálnou ukázkou nenaplněné potřeby bydlení v lidském bytí. Navíc značná část osob bez domova má buď omezený, nebo žádný přístup k základním potřebám, tj. jídlo, pitná voda, teplo, oblečení a bezpečí.²²⁸ Jedná se o extrémní projev sociálního vyloučení a chudoby. Bezdomovectví je dnes považováno za jakousi subkulturu společnosti, jež je mnohdy opovrhovaná a diskriminovaná.²²⁹

Sociální nerovnost a exkluze spojená s bezdomovectvím je jedna z oblastí, které se týká *Strategie sociální ochrany a začleňování EU*. Předcházení bezdomovectví a reintegrace osob bez domova vyžaduje dobré porozumění samotné situace. Pro lepší uchopení problematiky vytvořila Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci typologii bezdomovectví a vyloučení z bydlení ETHOS, která vychází z principu, že pojetí bezdomovectví lze chápat různými způsoby.²³⁰ Bezdomovectví je děleno do čtyř základních skupin, přičemž všechny poukazují na neuspokojenou potřebu bydlení. Jedná se o členění osob bez domova dle jejich životní pozice, popřípadě situace jejich bydlení.²³¹ První kategorií je *Nevyhovující bydlení*, pro které je charakteristické žití v nevhodných, až nedůstojných podmínkách a v přeplněných domácnostech. Druhá kategorie je definována jako *Nejisté bydlení*, které člověka ohrožuje pro svou vrtkavost v oblasti nestabilního bydlení. Spadají sem osoby dočasně přebývající u svých známých, bez nájemních smluv, ale také osoby, jež jsou obětmi domácího násilí. Předposlední

²²⁷ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, 2013, s. 168.

²²⁸ Srov. NEŠPOROVÁ, O. a HOLPUCH, P. *Populace osob bez domova v České republice. Osoby přespávající venku, v noclehárnách, v azylových domech a v obecních ubytovnách*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2020, ISBN 978-80-7416-388-3, s.60

²²⁹ Srov. HRADECKÝ, I. a HRADECKÁ, V. *Bezdomovectví: extrémní vyloučení*, Praha: Naděje občanské sdružení, 1996, ISBN 80-902292-0-4, s.33.

²³⁰ Srov. FEANTSA. *ETHOS: Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.feantsa.org/download/cz___8621229557703714801.pdf>.

²³¹ Srov. FEANTSA. *ETHOS: European Typology of Homelessness and Housing Exclusion* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.feantsa.org/download/ethos2484215748748239888.pdf>>.

kategorie je nazvána *Bez bytu* a nalézáme v ní osoby, které jsou klienty zejména pobytových sociálních služeb, jako například azylové domy. Dále osoby žijící ve veřejných ubytovnách a ty, které se nachází před propuštěním z institucionální péče. A v poslední řadě je tu kategorie *Bez střechy*, která vymezuje převážnou část dne života na veřejných prostranstvích. Tato forma bezdomovectví je spojena s přespáváním na ulici a v noclehárnách.²³² Bezdomovectví tak není jen o potencionální či přímé ztrátě bydlení, ale i o nedostatečných podmínkách pro bydlení a absenci domova, jakožto soukromého, bezpečného a sociálního zázemí.²³³

Je mnoho příčin, které vedou k životu bez domova, proto je lze posuzovat z objektivního a subjektivního pohledu. *Objektivní faktory* jsou zpravidla ovlivněny politikou a zákonodárným systémem státu. Mnohem obsáhlejší jsou pak *faktory subjektivní*, jež jsou determinovány individuálními schopnostmi, možnostmi, vlastnostmi či věkem jednotlivců, rodin, případně celých skupin.²³⁴ V rámci subjektivních faktorů se jedná především o příčiny *materiální*, jež přímo korelují se ztrátou a nejistým bydlením, ale také s nedostatkem finančních prostředků způsobených nezaměstnaností, zadlužením, popřípadě tragickými událostmi spojenými se ztrátou majetku anebo živitele. Významnou podskupinou jsou i aspekty *vztahové*. Ty se odvíjí od stability sociální opory, kterou člověk disponuje. U osob bez domova se nejčastěji setkáváme s rozdělením, rozpadem rodiny, nefunkčními vztahy, samotou, násilím a zneužíváním. Dále se musíme zaměřit na faktory *osobní*, jež vycházejí z vlastních možností. Zpravidla jsou podmíněny fyzickým či psychickým handicapem, závislostmi, nízkým stupněm vzdělání, sociální nezralostí a nesamostatností. Mezi příčiny bezdomovectví patří i čím dál více diskutované *institucionální* faktory. Tato oblast poukazuje na skupinu lidí, jež jsou v životě diskriminováni, pakliže byli propuštěni z ústavní péče a nápravných zařízení.²³⁵ Objektivní i subjektivní faktory ovlivňující bezdomovectví působí v různých kombinacích, obměnách a rozličnou silou. Co však zůstává konstantní všude, je fakt, že ženy, muži i děti, potýkající se se životem bezdomovce, žijí své životy odlišně od zbytku populace, a to v chudobě.²³⁶

²³² Srov. LINDOVSKÁ, E. Způsoby zvládání obtížných situací v kontextu bezdomovectví, *Sociální práce/sociální práce*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2013, 13(4), ISSN 1213-6204, s. 110-124.

²³³ MAREK, J. a kol. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*, Praha: Portál, 2012, ISBN 978-80-262-0090-1, s. 13.

²³⁴ Srov. HRADECKÝ, I. a HRADECKÁ, V. *Bezdomovectví: extrémní vyloučení*, 1996, s.33.

²³⁵ Srov. Tamtéž, s. 33-34.

²³⁶ Srov. Tamtéž, s. 34.

V posledních letech dochází k omlazování a nárůstu počtu mladých lidí bez domova, jež přicházejí z prostředí dětských domovů, bez dostatečného vzdělání a důležitých sociálních vazeb.²³⁷ V České republice tak žije okolo deseti tisíc bezdomovců, kteří ještě nedovršili ani 26 let. Práce s mladistvými bez domova je obtížnější. Nedokážou samostatně žít, převzít za sebe odpovědnost, chybí jim vzory a neuznávají autority. Nemají zkušenost s normálním životem, a proto jej ani neumí žít. Mnohdy se uchylují k patologickému jednání, projevujícím se závislostmi, drobnými krádežemi a prostitucí. Alarmujícím se zdá i fakt, že mezi mladistvými je poměrně velký podíl duševně nemocných osob. Chybí zde záchranná síť, která by mladým lidem umožňovala ze své situace vystoupit.²³⁸

Současným protipólem je i navyšující se procento seniorů a invalidních důchodců žijících na ulici.²³⁹ Samotný přechod ze zaměstnání do starobního důchodu je náročným procesem, při kterém dochází k výraznému ponížení příjmů. Senioři se tak nezdědka potýkají s potížemi v uspokojování některých základních potřeb, především v oblasti hrazení nákladů za bydlení.²⁴⁰

V genderovém pojetí bezdomovectví je až 80 % takzvaného viditelného bezdomovectví, tj. žití a přespávání na ulici, zastoupeno muži. Naopak ženy, mnohdy svou nelehkou situaci skrývají a volí možnost provizorního bydlení u svých známých, nebo vyhledávají pomoc v sociálních, pobytových službách.²⁴¹

Bezdomovectví s sebou přináší řadu rizik, vzhledem k nenaplnění jistých potřeb, které se podílejí na výrazném zhoršení celkového zdravotního stavu jedince. Absence bezpečného obydlí, tepla, pobyt v nepříznivém počasí, nedostatek kvalitního spánku a odpočinku, omezený přístup k osobní hygieně, špatné stravovací návyky a výživa, nouze o pitnou vodu, ohrožení kriminalitou zevnitř komunity i zvěňčí, rozvoj závislostí a omezený přístup ke zdravotnické péči jsou jen stručným výčtem faktorů

²³⁷ Srov. LUX, M. a kol. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, ISBN 978-80-7330-176-7, s. 42.

²³⁸ Srov. ČT24. *Mladých bezdomovců je až deset tisíc, nezažili normální život, práce s nimi je těžší* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2496169-mladych-bezdomovcu-je-az-deset-tisic-nezazili-normalni-zivot-prace-s-nimi-je-tezsi>>.

²³⁹ Srov. LUX, M. a kol. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením*, 2010, s. 42.

²⁴⁰ Srov. SÝKOROVÁ, D. *Bydlení v kontextu chudoby a stáří*, Ostrava: Fakulta sociálních studií, 2014, ISBN 978-80-7464-493-1, s. 22.

²⁴¹ Srov. NEŠPOROVÁ, O. a HOLPUCH, P. *Populace osob bez domova v České republice*, 2020, s. 29.

negativně determinující tento způsob života. Jako významný faktor je považována i sociální exkluze, osamělost a odpor společnosti směrem k lidem bez domova.²⁴²

Bezdomovectví představuje pro naši společnost produkt absolutního životního selhání, neúspěchu a ztrátu vztahového, materiálního a finančního zázemí. Je zde tendence bagatelizovat závažné důvody, díky nimž je člověk ohrožen bezdomovectvím. Značný podíl na tomto postoji mají sdělovací prostředky, které ovlivňují veřejné mínění. Politika státu je pak formována mediálním obrazem a náladou většinové společnosti k této skupině obyvatel. Osoby bez domova tak vnímají svou situaci jako společností nepřijatelnou a sami sebe jako jednice, kteří si nezaslouží ničí zájem, a proto mnohdy ztrácejí nutnou motivaci k pozitivní změně.²⁴³ Když někdo tvrdí, že si všichni lidé bez domova za své problémy mohou sami, je to zjednodušeně řečeno, jako kdyby například muž přišel večer domů, zapálil si a rozhodl se, že hodí klíče do kanálu, rozvede se, vezme si igelitku a půjde si s flaškou sednout na hlavní nádraží.²⁴⁴ Lidský život však není jen černý a bílý. Člověka může v rychlém sledu postihnout více nešťastných událostí, jež se ve své zátěži kumulují, až vyústí k úpadku ke dnu a následné rezignaci.²⁴⁵ V naší společnosti jsou sice lidé, kteří se svobodně rozhodnou změnit svůj životní styl a žít život bez domova, na ulici. Ovšem početnější skupinu tvoří ti, kteří se ocitli v náročné životní situaci bezdomovectví nedobrovolně. Dané stigma, že si za svou situaci mohou sami, je jakási morální vina, kterou společnost přenáší na lidi bez domova.²⁴⁶

Chudoba a bezdomovectví jsou bezpochyby závažné a extrémní formy náročných životních situací, ale i sociálních problémů, jež se mohou týkat všech věkových kategorií. Jsou ztělesněním samotného sociálního vyloučení spojeného s diskriminací a stigmatizací. Mnohdy jsou důsledkem shluku tragických událostí, pod jejichž tlakem se člověk ocitá v pasti, ze které se jen těžko hledá cesta ven. Člověk je v neustávajícím stresu a frustraci, jelikož není schopen z různých příčin naplňovat jisté potřeby ke své spokojenosti. Prožívané strádání a zátěž má neblahý vliv na fyzické, psychické a sociální zdraví člověka. Pakliže je člověk dlouhodobě ohrožen chudobou a bezdomovectvím, je

²⁴² Srov. PEKAROVÁ, A. Sociálně zdravotní problematika bezdomovectví, *Odborný časopis Sociální služby*, Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb, 2013, 15(8-9), ISSN 1803-7348, s. 28-31.

²⁴³ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, 2013, s. 340.

²⁴⁴ Srov. ĎOUBA, S. *Bezdomovci ve stanu se o své doma aspoň snaží, říká terénní pracovník* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.charitahk.cz/komu-a-jak-pomahame/denni-centrum/dum-matky-terezydc/bezdomovci-ve-stanu-se-o-sve-doma-aspon-snazi-rika-terenni-pracovnik/>>.

²⁴⁵ Srov. GIDDENS, A. *Sociologie*, 2013, s. 463.

²⁴⁶ Srov. PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ. *Je bezdomovectví dobrovolné rozhodnutí a životní styl?* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://socialnibydeni.org/slovník-pojmu/je-bezdomovectvi-dobrovolne-rozhodnuti-a-zivotni-styl>.

pro něj obtížnější možná resocializace, jelikož postupem času ztrácí naději a svůj úděl zkrátka přijme za svůj. Z uvedeného v textu rovněž vyplývá, že prostředí, jež chudoba a bezdomovectví vytváří, podporuje patologické jednání. Jedná se totiž o oblast vnějších motivačních determinant, jež zahrnují okolnosti předcházející kriminálnímu jednání, jako jsou zejména interpersonální konflikty, problémy v zaměstnání či samotná nezaměstnanost, špatná finanční situace, popřípadě ztráta bydlení.²⁴⁷ Nejčastější kriminální aktivitou u osob bez domova jsou krádeže, coby nežádoucí strategie přežití. Ve skupině osob, které se potýkají s bezdomovectvím více, jak 10 let spáchalo trestný čin 72 % z nich. V případě jedinců, kteří jsou na ulici maximálně 4 roky, se tendence k překračování zákona rapidně snižují.²⁴⁸ Úkolem naší společnosti by tak měla být neutuchající snaha o redukci, ale i prevenci chudoby a bezdomovectví, zejména pro jejich destruktivní charakter na lidský život, potažmo celou společnost.

3.1.1 Bytová nouze

Když hovoříme o bezdomovectví, hovoříme o lidech v *bytové nouzi*. Bytová nouze je tíživou životní situací a zároveň sociálním problémem, ve kterém se nacházejí domácnosti, jež nemají bydlení, jsou bezprostředně ohroženi jeho náhlou ztrátou, žijí v nevyhovujících prostorách, u příbuzných a známých, přičemž nemají jinou možnost, neb nejsou z různých důvodů schopni vyřešit svou nepříznivou situaci vlastními silami.²⁴⁹ Bezdomovectví, potažmo bytová nouze jsou extrémní formy sociálního vyloučení, jež jsou výsledkem nevyhovujícího bytového prostředí, jako je celková nedostupnost bydlení, tj. především nevhodné bydlení, absence sociálního bydlení a již zmiňovaný nedostatek kapacit nemovitostí, finanční nedostupnost a diskriminace v bydlení.

K roku 2018 se v bytové nouzi v České republice nacházelo přes 54 tisíc domácností. Přesněji pak 83 tisíc lidí a z toho nad 20 tisíc dětí. Každým rokem se do bytové dostává opakovaně nebo poprvé přibližně 11 700 domácností. Polovina těchto domácností žije především ve velkých krajských městech, jako je Praha, Ostrava, Ústí nad Labem či Brno. Současně se ukázalo, že tyto města, ale i obce vlastní méně nežli 10 bytů na zhruba tisíc obyvatel. Některé zase nedisponují žádnými sociálními byty či nejsou

²⁴⁷ Srov. GILLERNOVÁ, I. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*, Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1293-3, s. 22.

²⁴⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. a kol. *Bezdomovectví ve středním věku: příčiny, souvislosti a perspektivy*, Praha: Karolinum, 2018, ISBN 978-80-246-4054-9, s. 86.

²⁴⁹ Srov. PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ. *Bezdomovectví a bytová nouze* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialnibydeni.org/slovník-pojmu/bezdomovectvi-a-bytova-nouze>>.

využívány neohroženějšími skupinami obyvatel. Samotné přidělování obecních, sociálních bytů je pak mnohdy příliš zdoluhavým procesem, oproti nutnosti zajištění bydlení. Obce a města také nemají takový přehled o tom, kolik na jejich území žije osob podléhajících bytové nouzi. Výhodiskem z takovéto nepříznivé situace je podle odborníků podpora sociálního bydlení, kvalitní poradenství, příspěvek na kauci či poskytování jisté garance pronajímatelům.²⁵⁰ V dubnu roku 2021 má světlo světa spatřit nová *Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2020*, která přinese aktuálnější představu o stavu bytové nouze v naší zemi. Pro lepší uchopení problematiky je v rámci analýzy bytová nouze dělena do kategorií jako azylové domy, ubytovny, nevyhovující bydlení, přelidněné bydlení, nejisté bydlení a bez přístřeší.²⁵¹

V některých zemích Evropské unie, je situace bezdomovectví a bytové nouze problémem, jehož rozměry neustále narůstají. Proto platforma Evropské unie pro boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení do své strategie *Evropa 2020* podporující začlenění a udržitelný růst, zařadila adekvátní a důstojné bydlení, jakožto prevenci proti bezdomovectví a problematice bytové nouze.²⁵² Česká republika však v problematice bytové není výjimkou, spíše kandidátem na leadera. Ze všech již zmíněných skutečností v této práci vyplývá, že stát, ale i samosprávné celky selhávají v podpoře v dostupnosti důstojného bydlení, a tím zvyšují riziko závažné bytové nouze. Bydlení je přitom základní lidskou potřebou. Stres z jeho ztráty a absence stabilního a kvalitního zázemí je pro člověka devastujícím. Platí zde úměra. Čím déle člověk žije v nevyhovujícím prostředí, tím více mu podléhá, a proto je pro něj pak mnohem obtížnější se z takového prostředí vymanit. Být bez domova a bez odpovídajícího bydlení znamená, nemít naději.²⁵³

²⁵⁰ Srov. PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ. *Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2018* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialnibydeni.org/wp-content/uploads/2019/04/Zpr%C3%A1va-o-vylou%C4%8Den%C3%AD-z-bydlen%C3%AD-za-rok-2018.pdf>>.

²⁵¹ Srov. KLUSÁČEK, J. a GREINER, M. *Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2020* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialnirace.cz/zprava-o-vyloucen-z-bydleni-za-rok-2020/>>.

²⁵² Srov. EUROPEAN COMMISSION. *Employment, social affairs and inclusion* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=751&langId=en>>.

²⁵³ Srov. BURDOVÁ, M. *Bez domova, bez bytu, bez střechy, bez naděje* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialnirace.cz/bez-domova-bez-bytu-bez-strechy-bez-nadeje/>>.

3.2 Chudoba

Chudoba doprovází lidskou existenci prakticky od jejího vzniku. Jedná se o jev, jež je všude přítomný i v současné době, a to nejen v rozvojovém světě, ale i v zemích, které se řadí mezi ty nejvyspělejší na planetě. Jedním z nejzásadnějších úkolů každé vyspělé společnosti je vytvořit takové podmínky a nástroje, které vedou buď k předcházení chudoby anebo k jejímu řešení.²⁵⁴ Chudoba je mnohdy popisována jako stav, ve kterém člověk pociťuje určitou nouzi a nedostatek. Tato problematika je ovšem mnohem komplikovanější. Jedná se o důsledek nerovnoměrného přístupu ke zdrojům, jenž nám umožňuje takové životní podmínky, které dokážou uspokojit všechny naše potřeby.²⁵⁵ Především dostupnost pitné vody, stravy, ošacení, obydlí, vzdělání, zdravotnické péče a celkové infrastruktury. Avšak spadá sem i diskriminace, stigmatizace, špatná správa věcí veřejných, konflikty, vykořisťování, ale také třeba domácí násilí. Vše uvedené podporuje vznik a šíření chudoby u jednotlivců, rodin ale i v široké společnosti či výrazně omezuje přístup k sociálním službám, které jí pomáhají překonat.²⁵⁶

Člověk má přirozeně svůj určitý subjektivní pohled na chudobu, založený převážně na hodnocení vlastní životní situace, avšak je zde i objektivní pohled, který kategorizuje chudobu na absolutní a relativní.

Absolutní chudoba je založená na představě existenčního, životního minima, tedy podmínkách, které musí být splněny, aby bylo ochráněno celkové zdraví člověka. Jedná se především o elementární potřeby sloužící k holému přežití, jako jsou potraviny a pitná voda, přístřeší, ošacení.²⁵⁷ Tato forma chudoby je nejvíce rozšířená v chudých rozvojových zemích, kde je masivním problémem. Otázka přežití je tedy v mnohých oblastech naší planety stále aktuálním tématem. Nicméně neznamená to, že se v našich zeměpisných šířkách nemůže stát, že by se člověk ocitl v situaci ohrožení života absolutní chudobou. Podstatný rozdíl je však v tom, že naše společnost, potažmo společnost vyspělých států, má vybudovaný poměrně rozsáhlý systém pomoci, jež je schopen určitým způsobem život ochránit nebo případně předejít takovému úpadku.

²⁵⁴ Srov. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, 2015, s. 115.

²⁵⁵ Srov. LOEBE, L. *Bydlení chudých aneb právo na přiměřenou životní úroveň* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://socialniprace.cz/bydleni-chudych-aneb-pravo-na-primerenou-zivotni-uroven/#_ftn14>.

²⁵⁶ Srov. PEER, A. *Global poverty facts* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.worldvision.org/sponsorship-news-stories/global-poverty-facts#what-is-poverty>>.

²⁵⁷ Srov. GIDDENS, A. *Sociologie*, Praha: Argo, 2013, ISBN 978-80-257-0807-1, s. 441.

Naproti tomu *relativní chudoba* je termín, se kterým ve velké míře operují vyspělé státy, mezi které se řadí i Česká republika. Relativní chudoba se odvíjí od individuálních příjmů, jež zpravidla stanovují výši životní úrovně. Zásadní je srovnání životní úrovně jednice, potažmo domácnosti v kontextu průměrného životního standardu v dané společnosti.²⁵⁸ To znamená, že člověk je sice schopen uspokojit své základní životní potřeby, tedy přežít, ale zároveň nedokáže naplnit své další potřeby v takové míře, která je v jeho společnosti standardem. Osoby z domácností, jejichž příjmy nedosahují patřičné hranice, jsou bezprostředně ohroženy relativní příjmovou chudobou. Potíž vyjít se svými příjmy mají zejména rodiče samoživitelé, ale třeba i ženy starší 65 let, které žijí samy.²⁵⁹ Zejména situace neúplných rodin a domácností s vyšším počtem dětí, tj. tři a více způsobená nedostatečnými příjmy je obzvláště alarmující. V konečném důsledku totiž stoupá procento dětí, jež jsou nuceny žít v chudobě.²⁶⁰ Z výzkumu vyplývá, že až 36 % mladých lidí, kteří strávili své dětství v chudé domácnosti, si přenáší chudobu do svého života i po osamostatnění. Pokud je rodina chudá, zadlužená a dítě nedokončilo středoškolské vzdělání, pravděpodobnost chudoby ještě rapidně stoupne.²⁶¹

Lidé jsou ohroženi *příjmovou chudobou*, pokud nemají ani 60 % mediánu čistého příjmu. Dle údajů statistiků příjmy v posledních deseti letech rostou, i přesto přibývá lidí pod stanovenou hranicí příjmové chudoby.²⁶² Z toho lze usoudit, že i když dochází ke zvyšování příjmů například prostřednictvím nastavení důchodů či minimální mzdy, je současně ohrožen větší počet lidí chudobou, především kvůli navyšování výdajů za prosté žití. Pro člověka tak může být mnohem obtížnější tvořit si finanční rezervu, jež může sloužit například při nečekaném výdaji, či spoření si na bydlení.

Nedostatečné příjmy vedou k ekonomické nejistotě, ta pak otevírá pole pro žití na dluh. V posledních letech se z tohoto jevu stává obrovský problém. Mnoho expertů upozorňuje na fakt, že samotné předlužení a nesnadná cesta z něj je důsledkem, ale i příčinou chudoby. Lidé se nejčastěji uchylují k životu na dluh, když jsou ve složité životní

²⁵⁸ Srov. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, s. 120.

²⁵⁹ Srov. CIESLAR, J. *Příjmová chudoba ohrožuje necelou desetinu obyvatel* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/prijmova-chudoba-ohrozuje-necelou-desetinu-obyvatel>>.

²⁶⁰ Srov. HORA, O. a kol. *Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice s důrazem na situaci dětí podle výsledků šetření SILC*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008, ISBN 978-80-7416-002-8, s. 14.

²⁶¹ Srov. POLJAKOV, N. *Chudé Česko* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/chude-cesko/r~e8ce002ca06411e890620cc47ab5f122/>>.

²⁶² Srov. ČTK. *Příjmy domácností rostl, přesto přibýlo lidí ohrožených chudobou* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3060362-prijmy-domacnosti-rostly-presto-pribylo-lidi-ohrozenych-chudobou>>.

a finanční situaci, kde mnohdy nezbyvá jiná možnost než nevýhodná půjčka. Kupříkladu nemají z čeho poplatit základní lidské potřeby jako jídlo a oblečení pro sebe a své děti nebo nájemné a příslušné energie. Neschopnost pravidelně splácet, popřípadě splácet půjčku půjčkou a kolotoč úroků, sankcí a následných exekucí vede k dluhové pasti.²⁶³ Tento stav má nepopiratelný vliv na všechny aspekty života, včetně fyzického, duševního ale i sociálního zdraví. Snížené příjmy se rovnají poklesu životní úrovně, mnohdy až do hraničních podmínek pro přežití. Někteří popisují, že byli nuceni výrazně šetřit na jídle, což vedlo k jejich hladovění. Samostatnou kapitolou jsou psychické obtíže, šířící stres, ale bohužel i depresivní stavy, které ústí v myšlenky na sebevraždu.²⁶⁴

S nízkými příjmy a poklesem životní úrovně jednotlivých domácností úzce souvisí pojem *nezaměstnanost*, jež je také jedním z hlavních strůjců chudoby. Být totiž nezaměstnaný neznamena nemít práci, ale nemít příjem. Nezaměstnanost neohrožuje stejnou měrou všechny. Do rizikové skupiny spadají osoby s nízkou vzdělaností, kvalifikací, popřípadě praxí, jako například absolventi škol. Dále jedinci, jakkoliv zdravotně znevýhodnění, v předdůchodovém věku, příslušníci romského etnika, ale i ženy.²⁶⁵ Nezaměstnanost je spojena s propadem kvality života, ztrátou sociálního statusu, frustrací a sociální izolací, což vede k marginalizaci. V případě dlouhodobé nezaměstnanosti nemá člověk stanovený denní režim, postrádá pracovní návyky a ztrácí respekt k autoritám, čímž klesá jeho zaměstnatelnost. Postupně se snižuje zájem a motivace pracovat, nastává rezignace a následná adaptace na nový způsob života, jež se stává vyhovujícím životním stylem a normou.²⁶⁶

Žít v chudobě znamená také potýkat se s deprivací. Deprivace je živena nedostatkem, projevujícím se nejen nízkým příjmem a nemožností spořit, ale také nižší úrovni bydlení či hmotnou, materiální nouzí spojenou s předměty dlouhodobé spotřeby.²⁶⁷ Pokud se člověku poštěstí a zajistí si adekvátní bydlení, často nastává další problém. Mnoho lidí nemá prostředky ani možnosti pro základní a nezbytné vybavení svého obydlí. Zejména pak ti, jež se ocitají v bytové nouzi. Z tohoto důvodu vznikl nápad realizovat projekt *Nábytkových bank*. První taková banka na území České republiky

²⁶³ Srov. POLJAKOV, N. *Chudé Česko* [online], 2020.

²⁶⁴ Srov. SZÉNÁSSY, E. a kol. *Jak žít člověkem v síti dluhů*, Praha: Ekumenická akademie, 2007, ISBN 978-80-87661-34-5, s. 48-49.

²⁶⁵ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, Praha: Portál, 2005, ISBN 978-80-7367-818-0, s. 301-302.

²⁶⁶ Srov. KOTÝNKOVÁ, M. *Sociální ochrana chudých v České republice*, Praha: Oeconomica, 2007, ISBN 978-80-245-1302-7, s. 53.

²⁶⁷ Srov. KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, 2015, s. 120.

vznikla v roce 2018, a to konkrétně v Liberci, jakožto reakce na potřeby zdejších obyvatel.²⁶⁸ Na začátku roku 2021 vznikla nábytková banka i v Praze, aby jejím nízkopříjmovým obyvatelům poskytovala nábytek a domácí potřeby. Jedná se především o osoby v bytové a hmotné nouzi, tj. samoživitelky, rodiny s dětmi, senioři, zdravotně znevýhodnění, osoby bez domova, mládež opouštějící zařízení ústavní výchovy, osoby po výkonu trestu, ale také klienti sociálních služeb. Obecně nábytková banka umožňuje odvoz, svoz, skladování a následnou distribuci nepotřebného, ale zachovalého nábytku, vybavení domácností a dalších předmětů denní spotřeby. Zmíněné předměty se dostávají do banky na základě darů veřejnosti, ale také právnických osob. Je možné zde i uskutečňovat drobné opravy nábytku, aby mohl ještě posloužit. Na doporučení sociálních pracovníků pak vydává banka lidem v nouzi potřebné předměty. Vedle sociální funkce má nábytková banka i funkci ekologickou, neboť dává věcem další šanci.²⁶⁹

Chudší domácnosti s nízkými nebo nejistými příjmy jsou společností zpravidla silně stigmatizovány. Ta je vnímá negativně, jako pouhé příživníky, jelikož je redukuje na příjemce sociálních dávek, nikoliv na osoby potýkající se s náročnou životní situací.²⁷⁰

Deprivace a stigmatizace v oblasti chudoby je rovněž považována za významný zdroj sociálního vyloučení, tj. jistá nemožnost zapojit se do běžného života ve společnosti, což vede k izolaci a následné kumulaci dalších na sebe nabalujících se problémů.²⁷¹ Sociální exkluze úzce souvisí s chudobou, co by vyloučením ze standardu života. Devastuje lidské schopnosti a možnosti, doprovázena beznadějí, demoralizací, apatií a zoufalstvím.²⁷² Mezi nejčastější formy absolutního vyloučení, potažmo chudoby patří i bezdomovectví a bytová nouze. Pakliže někdo žije v chudobě, je vysoce pravděpodobné, že se tato skutečnost reálně projeví na úrovni jeho bydlení a možnostech, jež má v oblasti jeho dostupnosti a stability, což v konečném důsledku determinuje ostatní sféry jeho života. Nedostupné bydlení je tedy faktor, jež podněcuje rozvoj chudoby u lidí.

²⁶⁸ Srov. ČASOPIS SOCIÁLNÍ PRÁCE/SOCIÁLNÁ PRÁCA. *Jak si vybavit bydlení, když financí není nazbyt? V Liberci byla otevřena nábytková banka* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/jak-si-vybavit-bydleni-kdyz-financi-neni-nazbyt-v-liberci-byla-otevrena-nabytkova-banka/>>.

²⁶⁹ Srov. CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRAHA. *Nábytková banka Praha* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.csspraha.cz/nabytkova-banka-praha>>.

²⁷⁰ Srov. TRLIFAJOVÁ, L. *Proč neumíme v Česku mluvit o chudobě a nízkých příjmech?* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/proc-neumime-v-cesku-mluvit-o-chudobe-a-nizkych-prijmech/>>.

²⁷¹ Srov. LAYTE, R. Cumulative disadvantage or individualisation? A comparative analysis of poverty risk and incidence, *European Societies*, France: European Sociological Association, 2002, 4(2), ISSN 1469-8307, p. 209-233.

²⁷² Srov. MAREŠ, P. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení, *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2000, 36(3), ISSN 0038-0288, s. 285-297.

3.3 Bydlení chudých

V této podkapitole se blíže podíváme na to, jakým způsobem na našem území žijí nízkopříjmové domácnosti, jež se ocitají v chudobě a bytové nouzi. Jedná se hlavně o problémové nevyhovující bydlení a využívání pobytových sociálních služeb. Ovšem nesmíme opomenout v tomto směru zmínit i podporu v podobě sociálních dávek, jež tyto domácnosti pro své bydlení běžně využívají. Proto se jich zde také lehce dotkneme.

3.3.1 Nevhodné bydlení

Současná nepříznivá situace v oblasti bydlení má největší dopady na nízkopříjmové domácnosti, u kterých vede k úpadu do chudoby a bytové nouze. Tento stav je pak natolik žalostný, že se ve jménu své sebezáchovy mnoho z nich uchyluje k životu v nedůstojných podmínkách. Takové bydlení se pro dlouhodobé a stabilní žití stává vysoce nevyhovujícím, dokonce až ohrožujícím. Smutným faktem je, že pro mnoho jedinců, ale i celých rodin není jiná možnost řešení, jak získat střechu nad hlavou.

Nevhodné bydlení je zařazeno do typologie bezdomovectví, jelikož jeho nestabilita a nekvalita negativně determinuje život člověka. Jedná se tedy závažný sociální problém a pro jedince náročnou životní situaci.

Bydlení má nevyhovující kvalitu, jestliže v bytové jednotce není dostupná pitná, tekoucí a teplá voda, elektřina, kuchyňské a sanitární vybavení. Pakliže domácnost nemá možnost v chladných dnech si zatopit, okna a dveře neplní svou funkci či zcela chybí, statika obydlí její obyvatele ohrožuje a v bytě je patrná vlhkost, rozšířená plíseň a špína, rovněž definujeme znaky nevhodného bydlení.²⁷³ K těmto aspektům je nezbytné ještě přidat přelidnění v malých obytných plochách, časté stěhování, nulovou jistotu stabilního a trvalého bydlení, domácnost s vysokými výdaji za své bydlení a také prostředí, kde se obydlí nachází. Pokud je zde nadměrný hluk, problémy s vandalismem, drogami a kriminalitou nejedná se o žádoucí prostředí pro jedince, natož pak rodinu s dětmi.²⁷⁴

Situace s bydlením je možné označit širokou i odbornou veřejností za kritickou. Ve špatných podmínkách žije a bydlí stále početnější skupina obyvatel, a to včetně dětí. Tuto

²⁷³ Srov. KLUSÁČEK, J. a GREINER, M. *Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2020* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/zprava-o-vyloucení-z-bydlení-za-rok-2020/>>.

²⁷⁴ Srov. MEDIAN. *Stav české rodiny, co jí chrání a ohrožuje. Závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Nadace Sirius, 2016, ISBN 978-80-906468-1-0, s. 21-22.

krizi pak doprovází masivní nárůst komerčních ubytoven a sociálně vyloučených lokalit. Lidé zde žijící spadají do kategorie s názvem *vyloučení z bydlení*.²⁷⁵

V posledních letech na území České republiky došlo k rozšíření segmentu ubytoven, ze kterých se přeorientovaly z krátkodobého ubytování na místa dlouhodobého žití jednotlivců, rodin, ale i dětí. Nutno zmínit, že podstata ubytoven netkví v krizovém anebo přechodném ubytování. Ovšem pro mnoho domácností, jež nemají šanci si obstarat standardní bydlení, jsou ubytovny trvalým řešením jejich bytové nouze, byť k tomu nejsou častokrát uzpůsobeny. Lidé zde nesetrvávají z vlastní vůle, ani protože jim tato forma bydlení vyhovuje, nýbrž proto, že nemají jinou možnost, i když by chtěli a potřebovali změnu.²⁷⁶ Až 90% obyvatel ubytoven aktivně hledá jiné bydlení, 87 % osob je však nuceno zde z ekonomických důvodů setrvat. Pouhých 13 % přebývá na ubytovnách, jelikož žádné jiné bydlení nehledají nebo zde mají další členy rodiny.²⁷⁷ Navíc jsou lidé žijící na ubytovnách kvůli svému bydlišti společností silně stigmatizováni, což v důsledku omezuje jejich šance na změnu i v dalších oblastech sociálního života, tj. nejčastěji při hledání zaměstnání, ale třeba i ve školách. Ubytovny mnohdy nesplňují základní standardy pro žití. Jednotlivé bytové buňky nemají vlastní sociální zařízení a kuchyni. Ty jsou umístěny ve společných prostorech pro všechny, což někdy vede ke konfliktům mezi ubytovanými. Není výjimkou, sdílení dvou toalet desítkami ubytovaných. Takové obydlí nepředstavuje důstojné žití a negeneruje domov, spíše nedostatek soukromí a autonomie.²⁷⁸ Hygienický stav zde bývá vskutku nešťastný. Zejména pak špína a výskyt štěnic, svrabu, úplavice a hepatitidy A. To jsou až život ohrožující faktory.²⁷⁹

Lidé na ubytovnách mnohdy bydlí na základě ubytovací smlouvy, která je uzavíraná na velmi krátkou dobu. Obvykle se jedná o rozmezí 1 až 3 měsíců, a to bez jakékoliv výpovědní lhůty, což znamená nulovou právní jistotu stabilního bydlení. Proto část obyvatel opakovaně migruje po ubytovnách, popřípadě azylových domech.

²⁷⁵ Srov. SNOPEK, J. a kol. *Způsoby řešení bezdomovectví a vyloučení z bydlení. Analýza a komparace ve Francii, Velké Británii a v České republice*, Ostrava: Fakulta sociálních studií, 2017, ISBN 978-80-7464-852-6, s. 117-118.

²⁷⁶ Srov. SNOPEK, J. a MATOUŠEK, R. *Metodika. Prostupné bydlení*, Praha: Úřad vlády ČR, Odbor pro sociální začleňování, 2014, ISBN 978-80-7440-113-8, s. 12.

²⁷⁷ Srov. KRAUSOVÁ, A. a kol. *Potřeby v oblasti bydlení u rodiny s dětmi žijících na ubytovnách v Ostravě, Sociální práce/sociální práce*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2016, 16(3), ISSN 1213-6204, s. 39-56.

²⁷⁸ Srov. SNOPEK, J. a MATOUŠEK, R. *Metodika. Prostupné bydlení*, 2014, s. 12.

²⁷⁹ Srov. ČERNÁ, E. a POLÁNKOVÁ, L. *Mít domov znamená důstojně bydlet! Divadlo utlačovaných jako nástroj uplatňování kritické reflexivity, Sociální práce/sociální práce*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2018, 18(3), ISSN 1213-6204, s. 22-39

V neposlední řadě je bydlení na ubytovnách velmi drahé. Ne zřídka se stává, že za jednu místnost ubytování platí více, než kolik by za stejnou bytovou jednotku platili ve standardním bydlení. Nutno zmínit, že některé ubytovny nejsou jejich správci udržovány v obyvatelném stavu.²⁸⁰

Krátkodobost bydlení, bez právní jistoty a přemrštěné ceny neodpovídající kvalitě bydlení jsou základními znaky *obchodu s chudobou*. Jedná se o výnosný obchod s bydlením pro chudé, který reprezentuje různé nekalé podnikatelské praktiky orientované na nejchudší populaci.²⁸¹ S tímto termínem se pak skloňuje často zneužívání sociálních dávek, především doplatku na bydlení. O tom však později.

Obchod s chudobou představuje rozsáhlý sociální a etický problém. Musíme si uvědomit, že nedostatečná legislativní úprava a absence sociálního bydlení pasivně přispívá k obchodu s chudobou. Umožňuje skupině obyvatel parazitovat nejenom na sociální podpoře státu ale především na zoufalé nouzi sociálně slabších. Je otázkou, zdali by se naše, jak s oblibou říkáme, vyspělé společenství mělo podílet na dopouštění takovéto morální nespravedlnosti. Je nezbytné, aby politické uskupení naší země začalo podnikat nezbytné kroky pro zastavení obchodu s chudobou, a tím se zasadilo o naplnění závazku vůči ochraně těch nejzranitelnějších. V roce 2019 přišlo Ministerstvo práce a sociálních věcí s *15 opatřeními pro boj proti obchodníkům s chudobou*. Mezi podněty, jež stojí za zmínku, patří nastavení hygienických standardů, stanovení obvyklého nájmu, revize dávkového systému a zákonně definovat účel přechodného bydlení. Zásadním však je, že dokument obsahuje i apel na komplexnější změnu legislativy a požadavek na opravy a výkup zdevastovaných bytů.²⁸² Rekonstruování vybydlených bytů je jednou z důležitých cest pro zajištění dostupného a adekvátního bydlení pro všechny. To znamená i pro obyvatele ubytoven. Beze všeho se jedná o běh na dlouhou trať, která může mít úspěšný cíl. Nabízí se myšlenka, co chtít po obyčejných lidech, když i samotní

²⁸⁰ Srov. SNOPEK, J. a MATOUŠEK, R. *Metodika. Prostupné bydlení*, 2014, s. 12-13.

²⁸¹ Srov. KUPKA, P. a kol. *Obchod s chudobou: obsahová analýza českých zpravodajských médií v období 2006-2017, Středoevropské politické studie/Central European Political Studies Review*, Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2018, 18(2), ISSN 1212-7817, s. 124-146.

²⁸² Srov. MPSV. *15 opatření pro boj proti obchodníkům s chudobou* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/511219/2019_02_21_-_TZ_MPSV_pripravilo_15_opatreni_pro_boj_proti_obchodnikum_s_chudobou.pdf/f3ff5477-5273-272a-3db2-0a64a20ae8af>.

poslanci překračují mez a pronajímají byty v otřesném stavu chudým rodinám pro svůj výdělek.²⁸³

Závažným problémem pro rodiny žijící na ubytovnách není pouze zadluženost a finanční a materiální nouze, ale i další sociální dopady, z nichž je nejzávažnější snížená dostupnost vzdělání. Ta může přímo ovlivnit kvalitu vzdělání dítěte.²⁸⁴ Tento fakt se negativně podepisuje na školním prospěchu dětí, jež zpravidla nemají na ubytovnách prostor a potřebný klid na učení a přípravu do školy.²⁸⁵ Nelze říct, že by prostředí ubytoven bylo vhodným pro celkový zdravý vývoj dítěte.

Ubytovny jsou místy, kde se koncentrují sociálně vyloučené rodiny, kterým se na rozdíl od bydlení v sociálních službách nedostává potřebné podpory ve formě sociální práce. Bez poskytování sociální práce se však prohlubuje sociální vyloučení, které sebou přináší řadu negativních jevů, které mají důsledky i na prostředí a zejména i okolí ubytoven.²⁸⁶

Všeobecná nedostupnost bydlení a jeho nízká kvalita v ubytovnách a jiných nevhodných prostorách prohlubuje sociální vyloučení, což má dopad i na vývoj měst, obcí a jejich částí. Jedná se tedy o specifické části, jež jsou označovány jako *sociálně vyloučená lokalita*.²⁸⁷ Lidé zde žijí v nevhodných podmínkách se špatnou dopravní dostupností a nedostatečnou občanskou vybaveností.²⁸⁸ Územní koncentrace sociálně vyloučených obyvatel je spojena s mnohými problémy, jako je především dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na pobírání sociálních dávek, narůstající míra zadlužení a zvýšené riziko patologických jevů a kriminality, nejen u dospělých jedinců, ale také u dětí a mladistvých.²⁸⁹ Sociálně vyloučené lokality jsou vnímány společností negativně. Samotný název a bydlení zde přispívá k stigmatizaci domácností, a tudíž je i překážkou pro resocializaci. Není výjimkou, že se mnoho lidí svou stigmatizační nálepkou přijmou a poté se s ní i ztotožní.²⁹⁰

²⁸³ Srov. ČT24. *Poslanec SPD pronajímá byty chudým, které jeho strana považuje za parazity. Vysoký nájem platí stát* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2417695-poslanec-spd-pronajima-byty-chudym-ktere-jeho-strana-povazuje-za-parazity-vysoky>>.

²⁸⁴ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*, 2005, s. 46.

²⁸⁵ Srov. SNOPEK, J. a MATOUŠEK, R. *Metodika. Prostupné bydlení*, 2014, s. 12.

²⁸⁶ Srov. SNOPEK, J. a MATOUŠEK, R. *Metodika. Prostupné bydlení*, 2014, s. 12.

²⁸⁷ Srov. Tamtéž, s. 6.

²⁸⁸ Srov. MAREŠ, P. *Faktory sociálního vyloučení*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, ISBN 80-87007-15-8, s. 10.

²⁸⁹ Srov. SNOPEK, J. a MATOUŠEK, R. *Metodika. Prostupné bydlení*, 2014, s. 6.

²⁹⁰ Srov. BJELONČÍKOVÁ, M. a GOJOVÁ, V. *Nezamýšlené důsledky označení „sociálně vyloučená lokalita“*, *Sociální práce/sociální práca*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2016, 16(3), ISSN 1213-6204, s. 76-86.

3.3.2 Sociální služby

Pokud se osoba ocitá v ohrožení, či je přímo zasažena bytovou nouzí, má možnost využít systému pomoci v podobě pobytových sociálních služeb jakými jsou, především azylové domy, domovy pro děti a mládež, chráněná bydlení, či domovy na půl cesty. Zde má svou nezastupitelnou úlohu sociálně práce, jelikož nezajišťuje pouze přístřeší, ale i možnosti, které přímo vedou k *zplnomocnění*. To znamená k posílení určitých kompetencí, jež stabilizují život člověka do té míry, když za něj přebírá vlastní odpovědnost a je schopen prosazovat své oprávněné zájmy.²⁹¹

Sociální práce a její realizace tedy probíhá prostřednictvím sociálních služeb. Jedná se o jeden z vůbec nejdůležitějších nástrojů sociální politiky. Sociální služby jsou poskytovány v zájmu veřejnosti především těm, jež jsou společensky znevýhodněni a vyloučeni. Cílem sociálních služeb je zkvalitnění života, snaha o maximální možnou míru začlenění do společnosti a také ochrana před možnými riziky spojenými se sociálními problémy. Sociální služby zohledňují jedince, rodinu, skupinu, komunitu i celou společnost.²⁹²

Poskytování sociálních služeb je ukotveno právními předpisy, které jsou stěžejními prameny sociálně práce, neb jsou garancí jejího správného fungování. Jedná se především o zákon č. 108/2006, o sociálních službách, jež definuje podmínky poskytování pomoci v nepříznivé životní situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro oprávnění k poskytování sociálních služeb, ale také třeba předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka. Přičemž dbá na zachování důstojnosti a lidských práv a svobod. Poskytovaná pomoc má vycházet z individuálních potřeb a má být podporou a motivací k dlouhodobé stabilizaci života procesu sociálního začleňování.²⁹³ Je zde nezbytné zmínit i vyhlášku č. 505/2006 sb., kterou se provádějí některé ustanovení zákona o sociálních službách. Příkladem je povinnost poskytovatelům mít oprávnění k činnosti a být veden v registru sociálních služeb.²⁹⁴ Součástí vyhlášky je i požadavek na standardy kvality služby, čímž je zabezpečena náležitá kvalita a efektivnost

²⁹¹ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, 2008, s. 144.

²⁹² Srov. MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*, Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-262-0041-3, s. 9.

²⁹³ Zákon č. 108/2006 sb., o sociálních službách, ve znění platném k 1.10.2017.

²⁹⁴ Vyhláška č. 505/2006 sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách (zákon o sociálních službách), ve znění platném k 9.8.2017.

poskytované služby.²⁹⁵ Sociální služby jsou zřizovány státem, obcí ale i nestátním sektorem, tj. nejčastěji neziskovými organizacemi. Dělí se na služby sociální péče, sociální prevence a na sociální poradenství. Tyto služby mohou být poskytovány formou ambulantní, terénní anebo pobytovou.²⁹⁶

Osoby, jež se ocitají v bytové nouzi, jsou nejčastějšími klienty pobytových, sociálních služeb, jakými jsou především azylové domy, domovy pro děti a mládež, chráněná bydlení, či domovy na půl cesty. Je jasné, že žádný systém není schopen zajistit potřebnou pomoc pro každého člověka v jakékoliv náročné životní situaci. Vždy tu budou konkrétní případy, jež se svou povahou vymykají řešením pomocí standardních nástrojů sociální pomoci. Nicméně, je alarmující, že v současné době dochází k propadu početné skupiny obyvatel mnohdy až na úplné dno i v rámci sociálních služeb.²⁹⁷

V následujících řádcích se pokusíme poukázat na mezery v systému sociální pomoci v oblasti bydlení, jež místy ovlivňují realizaci samotné sociální práce. Jak se říká „peníze až na prvním místě“ a proto jimi také začneme. Obecně se má za to, a je to pravda, že sociální práce je oborem, kde peníze najdete jen těžko. To platí i o samotném financování služeb, které je podhodnocené, přitom sociální služby ročně zajistí více, jak 0,5 milionu potřebných osob. Sociální služby získávají necelou polovinu finančních prostředků z rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí. Zbytek jsou si pro svůj provoz nuceni obstarat z vícero zdrojů, jako například od krajů a obcí, z evropských zdrojů či jiných dotací a projektů, nebo i od soukromých dárců.²⁹⁸ Nabízí se otázka, zdali by náš stát neměl mít větší zájem ve financování sociálních služeb. Přeci jen, jedná se o rozsah a kvalitu, v jakých budou služby na území České republiky poskytovány lidem v nouzi. To dokládá i celostátní problém s nedostupností jistých služeb. Pod termínem *nedostupnost sociálních služeb* můžeme vidět mnohé:

Za prvé, kapacity pobytových služeb jsou v mnoha regionech nedostatečné, zejména v oblasti azylových domů. V tom horším případě sociální služby, jež by odpovídaly na potřebu obyvatel rovnou ani neexistují. Nejpalcivější je tento problém u

²⁹⁵ Srov. MPSV. *Standardy kvalit sociálních služeb* [online], 2007, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/skss_final_web.pdf/1daaf363-940e-9c10-ee88-4048722a9be9>.

²⁹⁶ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, 2012, s. 178-179.

²⁹⁷ Srov. MPSV. *Standardy kvalit sociálních služeb* [online], 2007, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/skss_final_web.pdf/1daaf363-940e-9c10-ee88-4048722a9be9>.

²⁹⁸ Srov. MPSV. *Analýza financování sociálních služeb* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Anal%C3%BDza+financov%C3%A1n%C3%AD+soci%C3%A1ln%C3%ADch+slu%C5%BEeb_2019.pdf/3c8c3bf8-c747-09b0-9308-3838a646c465>.

osob duševně nemocných, které nemají možnost pro ně přizpůsobeného bydlení, čímž propadají záchranou sítí. Dále chybí vhodná služba například pro osoby bez domova trpící závislostí na návykových látkách, takzvané mokré azylové domy, jež jsou uzpůsobeny tak, že jejich režim přispívá k dostání své závislosti pod kontrolu.²⁹⁹ Paradoxem je, že judikatura Nejvyššího soudu v odstavci 50, o nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2637/17 ustavuje povinnost kraje v samostatné působnosti „zajišťovat, aby oprávněným osobám na jeho území, které se nachází v nepříznivé sociální situaci, byly dostupné vhodné služby sociální péče, a tato povinnost odpovídá veřejnému subjektivnímu právu dotčených oprávněných osob.“³⁰⁰ Reflexe potřeb obyvatel a poskytování vhodných, jim na míru šitých sociálních služeb je tedy povinností každého samosprávného celku na našem území.

Za druhé se jedná o problém se síťováním služeb, kdy pro určité cílové skupiny prakticky nejsou navazující služby. Lépe řečeno, navazující bydlení. Absence navazující služby je nejvíce patrná u mladých lidí, jež odcházejí z prostředí dětských domovů. Příprava dětí na přechod do dospělého života není systematická. Záleží na každém zařízení zvláště jaké má možnosti, tedy po svém, bez pomoci státu. Zcela chybí v systému služba, jež by doprovázela mladé lidi po opuštění dětského domova. Neexistují ani terénní pracovníci, kteří by byli nápomocni při překovávání překážek a začleňování do společenského života. Tyto služby se snaží suplovat neziskové organizace, kterých je však zoufale málo. Není v jejich silách podchytit množství dětí, jež každým rokem vychází z dětských domovů. V současnosti je pro děti z dětských domovů vstup do života drsným nárazem, který více než polovinu z nich stáhne na společenské dno.³⁰¹ Smutnou realitou je, že mnoho mladých lidí přicházejících z ústavní péče končí na ulici, bez domova, nebo dokonce díky různým konfliktům se zákonem za mřížemi. Závislosti na legálních i nelegálních drogách či zajišťování si obživy prostřednictvím prostituce není výjimkou.³⁰² Průzkum ukazuje, že po odchodu z dětského domova má většina dětí v cestě několik překážek, jejichž časté nezvládnutí vede k oněm zmíněným problémům. Jedná se

²⁹⁹ Srov. CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Mimo systém: lidé, pro které neexistuje vhodná pomoc* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/mimo-system-lide-pro-ktere-neexistuje-vhodna-pomoc/>>.

³⁰⁰ Srov. ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY. *Nález Ústavního soudu* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2018/I._US_2637_17_an.pdf>.

³⁰¹ Srov. CHAUN, I. *Dospělým ze dne na den* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://dospelymzednenaden.cz/>>.

³⁰² Srov. VAŠTATKOVÁ, J. *Rodina a náhradní rodinná péče*, Olomouc: Hanex, 2008, ISBN 978-80-7409-013-4, s. 72-73.

především o nedostatek v systému vzdělání, který je omezen především na studijní obory s výučním listem. Dále je zde nedostatek získaných informací, finanční gramotnosti a sociálních vazeb. U většiny mladých se pak objevuje silná potřeba zajistit si přiměřené a levné bydlení.³⁰³ To je však prakticky nedostupné. A z důvodu nedostatku kapacit má tak jen malé procento dětí možnost ubytovat se v domech na půl cesty, jež jsou pobytovou sociální službou pro ně určenou. Mladým lidem tedy nezbývá nic jiného než se díky bytové nouzi uchýlit k životu na ulici, tj. být *děťmi ulice*. Počet dětí ulice je sociálním obrazem stavu naší společnosti.³⁰⁴ Mladí lidé se pak mimo dohled široké veřejnosti shlukují ve squatech neboli vybydlených a chátrajících budovách, což je v našem trestně právním systému neoprávněný zásah do práv.³⁰⁵ Aby docházelo k minimalizaci rizik spojených s vedením tohoto stylu života, a tím i k ochraně společnosti jako takové, je nezbytné zajistit podporu ze strany sociální práce v podobě terénních sociálních služeb.³⁰⁶ Je totiž falešnou představou, že když se budou mladí lidé snažit, tak to sami zvládnou.

Takových skupin, jež potřebují zejména pomoc v podobě navazujícího bydlení, je více, nežli se může zdát. Dalším příkladem je takzvaná *azylová turistika*, která spočívá v neustále cirkulaci osob po azylových domech. K tomu ale samozřejmě není tato sociální služba primárně určena. Azylové domy slouží na přechodnou dobu 1 až 2 let, kdy by po uplynutí této doby měl být člověk schopen postavit se zpět na své nohy. Azylové domy tak fungují, jak mají, ale jen do té míry, než mají klienti opustit službu. Pro klienty azylových domů je totiž velmi obtížně si zajistit bydlení i s pomocí sociálního pracovníka. Stigmatizace, nedostupnost bydlení a nakonec ztráta motivace vedou k oné cirkulaci, anebo žití na ubytovnách. Neustále narůstající počet duševně nemocných osob je také problémem. Nejsou pro ně vhodné služby, a tak se stávají klienty běžných azylových domů, i když nejsou pro jejich potřeby zajištěny. Tento druh sociálních služeb je tak v konečném důsledku poskytován neefektivně a bez svého záměru. Azylové domy nemohou suplovat jiné sociální služby.³⁰⁷

³⁰³ Srov. MIMO DOMOV. *Dětské domovy brzy opustí tisícovka dětí. Jsou na odchod do běžného života připraveny?* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW:

<https://www.ipsos.com/sites/default/files/2017-12/tz_unikatni_pruzkum_detske_domovy.pdf>.

³⁰⁴ Srov. OPAVOVÁ, A. a KOZLER, P. *Den dětí ulice* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/den-deti-ulice/>>.

³⁰⁵ Srov. RŮŽIČKA, V. *Squaty a jejich revoluční tendence*, Praha: Triton, 2007, ISBN 80-7254-859-X, s. 7.

³⁰⁶ Srov. ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK. *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*, Praha: Česká asociace streetwork, 2009, ISBN 978-80-254-4001-8, s. 307.

³⁰⁷ Srov. FRONKOVÁ, J. *Problematika azylového bydlení*, České Budějovice, 2019, Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra sociální a charitativní práce, vedoucí práce Mgr. Helena Machulová, Ph.D.

Všechny skupiny spojuje jedno, a to naprostá absence navazujícího, tedy sociálního bydlení. Sociální bydlení by mělo být sociální službou, ale také dostupnou variantou bydlení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel. Kdyby lidé z ulice, azylových domů a duševně nemocní měli kam jít, nebyl by vyvíjen tak silný tlak na některé ze stávajících sociálních služeb, potažmo na sociální pracovníky. Je zásadní zmínit, že se zde začínáme pomalu bavit o rovině etického problému a dilematu, kterému musí sociální pracovník v důsledku čelit. *Etický problém* vzniká v momentě, kdy je evidentní, jak by měl sociální pracovník dál postupovat, ale s tímto rozhodnutím není schopen se ztotožnit, neb se mu osobně přičí.³⁰⁸ To je například situace, kdy sociální pracovník nemůže potřebnému poskytnout sociální podporu, neb mu nemá reálně co nabídnout, protože pro něj není vhodná forma pomoci. V naší problematice se jedná o nedostatek návazného či dostupného bydlení. A tak je pracovník nucen do jiného řešení, se kterým však bytostně nesouhlasí. *Etické dilema* vzniká tehdy, když je sociální pracovník v soukolí dvou a více možnostmi rozhodnutí, které pro něj představují jistý vnitřní konflikt.³⁰⁹ Ani jedna z možností tak není pro pracovníka z hlediska lidského blaha přijatelná a uspokojivě řešitelná. Jedná se o neuspokojivý výsledek pro všechny zúčastněné, který mnohdy nelze teď a tady nijak změnit.³¹⁰ Zde lze uvést příklad skličující pozice sociálního pracovníka, který se při ukončování pobytu spořádané, více početné, romské rodiny nemůže domoci lepších možností nežli doporučit bydlení ve formě ubytovny nebo dalšího azylového domu. Pokud se tyto skličující situace v praxi sociálních pracovníků dějí opakovaně, jelikož chybí potřebný nástroj v pomoci lidem v bytové nouzi, může dojít u pracovníka k rychlému vyhoření. Je nezbytné si uvědomit, že sociální pracovník má k dosažení cílů jen určité nástroje a kompetence. Především se jedná o nastavení legislativy, které jde ruku v ruce s interními přepisy a podmínkami, jež pro sociálního pracovníka vytváří zřizovatelská organizace.³¹¹

Za třetí se jedná o neschopnost jednotlivých oborů mezi sebou spolupracovat. V rámci sociální politiky se nejvíce setkáváme s nedostatečnou provázaností sociální práce a zdravotnictví. Pracovníci zdravotnických zařízení odkazují po propuštění své pacienty do nevhodných typů sociálních služeb, nejsou schopni zprostředkovat adekvátní

³⁰⁸ Srov. NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, Brno: Masarykova univerzita, 2001, ISBN 80-210-2673-1, s. 6.

³⁰⁹ Srov. Tamtéž.

³¹⁰ Srov. FISCHER, O. *Etika v sociální práci*, Praha: Jabok, 2008, ISBN 978-80-904137-3-3, s. 27.

³¹¹ Srov. DRIJÁKOVÁ, I. *Kompetence sociálních pracovníků nejsou dostatečné* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/kompetence-a-nastroje-socialnich-pracovniku-nejsou-dostatecne/>>.

pomoc, lékaři nepředávají informace sociálním orgánům zejména o pacientech, kteří jsou osamělí a nemohou se z různých příčin o sebe postarat.³¹² Taktéž chybí kvalitní sociální práce v nemocnicích. Mnohdy jsou pacienti propuštěni do domácí péče, přestože žijí na ulici, popřípadě v azylových domech, kde pro ně nejsou adekvátní podmínky vzhledem k jejich stavu.³¹³ Dobrým příkladem mezioborové spolupráce je vznik domova pro nemocné bezdomovce v zrekonstruovaných prostorách bývalé školy, jenž je zřizován Armádou spásy ve Frýdku-Místku. Lidé bez domova často potřebují trvalejší a komplexnější péči. Na umístění čekají desítky lidí, jež nemají střechu nad hlavou. Trpí závažnými onemocněními, přičemž se k nim rodina nehlásí, v léčebnách dlouhodobě nemocných mohou být jen omezený čas, domovy pro seniory jsou finančně neodstupné a standardní azylové domy pro ně nejsou uzpůsobeny.³¹⁴ Ovšem jedná se o ojedinělé zařízení tohoto charakteru.

Na propojení zdravotní a sociální péče se začalo pracovat i v oblasti psychiatrické péče. Již navrhnutá *Reforma psychiatrické péče* si dává za cíl se zasadit o radikální systémovou změnu, včetně oné provázanosti se sociální prací především tím, že dojde ke změně v nastavení péče o osoby s duševním onemocněním.³¹⁵ V roce 2018 zřídila v Opavě psychiatrická nemocnice pobytovou sociální službu následné péče, jež člověku pomáhá s přechodem z nemocničního prostředí do otevřeného světa. Za skoro 3 roky úspěšně prošlo zařízením přes 40 dospělých s chronickým onemocněním. Jedná se o živoucí důkaz, že vzájemná spolupráce sociálních služeb a ambulantní zdravotnické péče jsou smysluplným východiskem k zotavení klientů a zkvalitnění jejich života.³¹⁶ Za zmínku stojí i další neblahá skutečnost. Některé sociálně vyloučené skupiny obyvatel nemají přístup ke zdravotní péči, přičemž pro přijetí do pobytových sociálních služeb je

³¹² Srov. CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Mimo systém: lidé, pro které neexistuje vhodná pomoc* [online], 2019.

³¹³ Srov. CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Mimo systém: Charita zkoumá, proč pro některé lidi neexistuje vhodná pomoc* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.charita.cz/kdo-jsme/pro-media/tiskove-zpravy/mimo-system-proc-pro-nektere-lidi-neexistuje-vhodna-pomoc/>>.

³¹⁴ Srov. ČT24. *Frýdek-Místek otevřel přístav pro nemocné bezdomovce* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1616724-frydek-mistek-otevrel-pristav-domov-pro-nemocne-bezdomovce>>.

³¹⁵ Srov. MZČR *Průvodce reformou psychiatrické péče* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/18149/39439/Pr%C5%AFvodceReformou_komplet.pdf>.

³¹⁶ Srov. NEVŘELOVÁ, L. *Služba následné péče navazuje tam, kde končí hospitalizace* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniproce.cz/sluzba-nasledne-pece-navazuje-tam-kde-konci-hospitalizace/>>.

nezbytné lékařské potvrzení o zdravotním stavu. Tento stav tedy následně způsobuje i nedostupnost sociálních služeb, a tím i celé pomoci.³¹⁷

V posledních letech na poli zdravotnické a sociální péče vyvstává jakýsi trend s názvem *deinstitutionalizace*. Tento jev je charakteristický pro svou podporu začleňování osob do společnosti, pomocí jejich samostatného žití v adekvátním bydlení. Pomoc má probíhat v rámci jejich přirozeného prostředí, oproti minulosti, kdy byla všechna péče soustředěna do ústavních zařízení, odděleně od společnosti.³¹⁸ Je zde patrná snaha vytvořit takovou síť zdravotně sociálních komunitních služeb, jež přesunou těžiště podpory z velkých zařízení do rukou komunit a samotných jedinců.³¹⁹ Skoro by se dalo tvrdit, že se jedná o vcelku žádoucí ideu. Ovšem, pokud prvně nebude v České republice zajištěno dostupné a navazující sociální bydlení, tak jsme o deinstitutionalizaci péče nuceni jen diskutovat. Nelze přepokládat, že přesun pomoci do prostředí člověka bude snadný, pokud reálně nemá kam jít.

3.3.3 Sociální dávky

V České republice je vybudovaná záchranná sociální síť neboli systém sociální ochrany, jež má pomáhat v řešení vzniklých náročných životních situací, při kterých dochází k nebezpečí propadu do chudoby. Její součástí je systém sociálního zabezpečení, který se snaží o sociální svrchovanost, stabilitu a přiměřený životní standard. Záchranná síť byla navržena tak, aby jedinec, potažmo celá rodina, jež dosahuje nízkých příjmů, mohla čerpat dávky a příspěvky z dávkového systému, který prostupuje jednotlivými částmi sociálního zabezpečení. To je sociálním pojištěním, státní sociální podporou a sociální pomocí.³²⁰

Jedním ze základních předpokladů pro získání a udržení bydlení je stabilní příjem. Vzhledem k absenci sociálního bydlení a nedostatečné úpravě zákona o dostupném bydlení, hraje v podpoře bydlení sociálně slabších domácností zásadní roli rámec dávkové podpory. Opakované i jednorázové dávky slouží k úhradě nákladů souvisejících s bydlením. Pro nás je nejzásadnější povědomí o příspěvku na bydlení, doplatku na

³¹⁷ Srov. CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Mimo systém: lidé, pro které neexistuje vhodná pomoc* [online], 2019.

³¹⁸ Srov. SNOPEK, J. a MATOUŠEK, R. *Metodika. Prostupné bydlení*, 2014, s. 12.

³¹⁹ Srov. SOBOTKA, J. *Deinstitutionalizace. Šance pro zotavení sociálních a zdravotních služeb* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/deinstitutionalizace-sance-pro-zotaveni-socialnich-a-zdravotnich-sluzeb/>>.

³²⁰ Srov. KOTÝNKOVÁ, M. *Sociální ochrana chudých v České republice*, 2007, s. 37-39.

bydlení a mimořádné okamžité pomoci. Za zmínku stojí i příspěvek na zvláštní pomůcku, který slouží například k úpravě bytu.³²¹

Státní sociální podpora nabízí *příspěvek na bydlení*, který přispívá na úhradu nákladů spojených s bydlením u domácností s nízkými příjmy. Jeho poskytování podléhá testování příjmů domácnosti a nákladů za bydlení za určité období. Nárok na příspěvek má vlastník či nájemce bytové jednotky, který je zde přihlášen k trvalému pobytu.³²²

Do systému sociální pomoci v hmotné nouzi spadá doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. *Doplatek na bydlení* pomáhá spolu s příspěvkem na bydlení a vlastními příjmy uhradit odůvodněné náklady na bydlení jako třeba nájem, služby spojené s bydlením, sociální služby a náklady na provoz, včetně dodávek energií. Obecně řeší nedostatek příjmů na bydlení v bytě, nebytovém prostoru, nebo na ubytovně, které splňují jisté standardy. Výše doplatku je stanovena tak, aby domácnosti po zaplacení nákladů na bydlení zůstala částka určená na živobytí. Nárok má vlastník, či osoba, která užívá bytovou jednotku na základě smlouvy.³²³ *Mimořádná okamžitá pomoc* se zase poskytuje v situacích nepříznivého a mimořádného charakteru, kdy je ohroženo zdraví a je nezbytné zajistit bezprostředně pomoc. V oblasti bydlení se jedná především o pořízení předmětu dlouhodobé spotřeby, coby základního vybavení domácnosti, úhradu noclehu, obstarání přístřeší při živelní pohromě a čím dál častěji jako záloha za bydlení neboli vrátná kauce.³²⁴ Složení kauce je mnohdy problém pro středně příjmové skupiny obyvatel, natož pak pro sociálně slabší, kteří její výši vnímají jako hlavní překážku pro získání stabilního bydlení.³²⁵ Stávající systém sociálních dávek určených na bydlení je nastaven tak, aby udržel co nejvíce domácností v odpovídajícím bydlení, neb existuje poměrně početná skupina domácností, která by bez finanční pomoci státu nebyla schopna plně hradit své náklady na bydlení na volném trhu s byty.³²⁶

³²¹ Srov. MPSV. *Nevyhovující bydlení a možnosti jeho řešení* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Methodika_Nevyhovujiciho_bydleni_A4_final.pdf>.

³²² Srov. MPSV. *Příspěvek na bydlení* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.mpsv.cz/web/cz/-/prispevek-na-bydleni>>.

³²³ Srov. MPSV. *Doplatek na bydlení* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.mpsv.cz/web/cz/-/doplatek-na-bydleni>>.

³²⁴ Srov. MPSV. *Mimořádná okamžitá pomoc* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.mpsv.cz/web/cz/-/mimoradna-okamzita-pomoc>>.

³²⁵ Srov. GLUMBÍKOVÁ, K. a GOJOVÁ, A. Vnímané potřeby klientek azylových domů pro ženy a matky s dětmi, *Sociální práce/sociální práce*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2016, 16(3), ISSN 1213-6204, s. 21-37.

³²⁶ Srov. MPSV. *Sociální dávky na bydlení* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Ostatni/Soci%C3%A1ln%C3%AD_d%C3%A1vk_y_na_bydlen%C3%AD.pdf>.

Problematika spojená se systémem dávek je nejčastěji patrná v přetrvávajících a neustále rozšiřujících se předsudcích společnosti, v časté stigmatizaci příjemců těchto dávek a také v neutichající debatě o jejich zneužívání, jež rezonuje našim prostorem. Zneužitelné je cokoliv, co je člověku k sobeckému prospěchu. Bylo by tedy pošetilé se domnívat, že oblasti sociálních dávek se tento nešvar vyhne. Přeci jen, jde o finanční prostředky. Ovšem průzkum ukazuje, že například míra zneužívání příspěvku na bydlení je defacto minimální, vzhledem k tomu, že je poskytován v relativně malých částkách a dobře zmapovaným domácnostem. V případě doplatku na bydlení je pak větším problémem morální aspekt zneužívání chudoby jako takové. Tomuto stavu hraje do karet diskriminace, sociální vyloučení a celková nedostupnost bydlení u nízkopříjmových domácností. Tito lidé jsou pak odkázáni na žití v nevhodných formách bydlení, kterými jsou sociálně vyloučené lokality a ubytovny, kam míří zhruba 13,8 % doplatků na bydlení.³²⁷

V roce 2017 bylo samosprávným celkům zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, umožněno vyhlášovat bezdoplatkové zóny v „*oblastech se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů.*“³²⁸ Běžně jsou tato místa známá pod označením sociálně vyloučené lokality. Záměrem ustanovení bylo zakázat výplatu doplatku na bydlení do míst, kde dochází ke shluku potíží spojených s poskytováním nekvalitního bydlení chudým. *Bezdotkatková zóna* je tedy dům, vchod, ulice nebo čtvrť, kde je od určitého data znemožněno vyplácet doplatek na bydlení. Tyto zóny se rychle rozšířily do desítek obcí a měst ve většině krajů České republiky. Ovšem v tomto případě znamená méně dávek více bídy.³²⁹ Města a obce si sice pochvalují tuto možnost, ale Institut pro sociální inkluzi varuje, že se nejedná o řešení problému, nýbrž o jeho odsouvání. Jde o prohlubování nouze a chudoby lidí, co už se v ní dávno nacházejí. Takové řešení by mělo smysl v momentě, kdy by lidé, měli kam odejít.³³⁰ Řešení problému tedy nespočívá v zrušení či omezení doplatku na bydlení, natož pak v bezdoplatkových zónách. Realita je taková, že si stát nemůže dovolit odepřít lidem příjem sociálních dávek, i přes to, že

³²⁷ Srov. LÁNSKÝ, O. *Kdo zneužívá sociální dávky*, Praha: MDA, 2020, ISBN 978-80-87348-56-7, s. 17-20.

³²⁸ Zákon č. 111/2006 sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění platném k 1.6.2017.

³²⁹ Srov. ZIEGLEROVÁ, A. *Dva roky vyhlášení bezdoplatkových zón. Méně dávek, více bídy* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<http://socialniinkluze.cz/wp-content/uploads/2019/10/F%C3%B3rum-soci%C3%A1ln%C3%AD-politiky-polemika-Aleny-Zieglerov%C3%A9.pdf>>.

³³⁰ Srov. ČT24. *Města si pochvalují bezdoplatkové zóny. Tím se ale problém neřeší, varuje Institut pro sociální inkluzi* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/ustecky-kraj/2871956-mesta-si-pochvaluji-bezdoplatkove-zony-tim-se-ale-problem-neresi-varuje>>.

v jejich rámci probíhá obchod s chudobou. Stát totiž nemá plán B, jež by musel aktivovat v momentě, kdy by lidé žijící v nevyhovujícím bydlení neměli fakticky kam jít. Pouze funkční sociální bydlení s regulovanou výší nájmu může přispět k eliminaci obchodu s chudobou.³³¹

3.4 Sociální bydlení

Pojďme si trochu shrnout již zmíněná fakta. V bezdomovectví, chudobě a bytové nouzi se nachází přibližně 83 000 lidí, z toho 20 500 dětí. Běžné bydlení se stalo celkově nedostupným, obzvláště pro nízkopříjmové skupiny obyvatel. Nerovnost, stigma, ubytovny a obchod s chudobou. Tento mix všech okolností vede k tomu, že většina lidí si není schopna zajistit bydlení prostřednictvím svých vlastních sil. Průměrně se jen pouhých 20 % domácností dostává do standardního bydlení. Až 25 % seniorů nezvládá po celoživotní práci finanční zátěž spojenou s bydlením. Skoro 3 ze 4 domácností samoživitelek s dětmi do 6 let se ocitají v bytové nouzi. Přes 1000 dětí opustí každým rokem dětské domovy s 50 % šancí, že skončí na ulici.³³² Jedná se jen o stručný, ale o to hrozivější výčet důsledků absence *Sociálního bydlení*. Nejdříve je totiž přirozená potřeba bydlet.

Sociální bydlení by mělo být nástrojem, jež těmto domácnostem pomůže stabilizovat či zajistit pro ně dostupné a adekvátní bydlení, které je jednou z nezákladnějších potřeb a přes to, není mnohdy snadné si ji zajistit.³³³ Zásadním dokumentem v této oblasti je *Koncepce sociálního bydlení České republiky pro rok 2015-2025*, jež svým obsahem formuje koncepční a strategická východiska pro řešení narůstajícího počtu osob v bytové nouzi. Koncept rovněž představuje jakousi přípravu pro zákon o sociálním bydlení.³³⁴ Cílem sociálního bydlení by mělo být vybudování takového systému sociální politiky, služeb a dávek, který zvýší dostupnost běžného bydlení nejenom pro domácnosti v nejistých či nevyhovujících podmínkách, ale defacto pro všechny, kteří mohou být ohroženi bytovou nouzí. Sociální bydlení má preventivní

³³¹ Srov. LÁNSKÝ, O. *Kdo zneužívá sociální dávky*, 2020, s. 20.

³³² Srov. PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ. *Sociální bydlení* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialnibydeni.org/>>.

³³³ Srov. ZLONICKÝ, J. *Sociální bydlení: proč a jak?* [online], 2016, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/socialni-bydeni-proc-a-jak/>>.

³³⁴ Srov. MPSV. *Koncepce sociálního bydlení ČR 2015-2025* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/cs/co-je-socialni-bydeni/koncepce-socialniho-bydeni-cr-2015-2025>>.

charakter, tudíž při své realizace je schopno předcházet bezdomovectví a úpadku do chudoby.³³⁵ K naplnění oněch cílů je ovšem zapotřebí dvou nezbytných kroků.

Prvním z nich je rozšíření bytového fondu samosprávných celků. Současný stav jimi vlastněných nemovitostí tvoří necelých 10 %.³³⁶ To znamená, že pro vybudování sociálního bydlení je také zásadní do něj investovat patřičný kapitál. Prvotní náklady na sociální bydlení jsou vyčísleny na 3 miliardy. Zdálo by se, že se jedná o extrémní částku, pravdou ale je, že po 10 letech sociálního bydlení dojde k výrazné úspoře financí státu, a to ve výši 16 miliard.³³⁷ Vznik a následné řešení sociálních problémů totiž stojí naši společnost nemalé jmění. Sociální bydlení je tak prostředkem k vyřešení situace mnohých sociálně vyloučených, ale zároveň i úsporou pro nás všechny. Pozitivní zprávou je, že některé obce a města se začínají snažit o jistou nápravu oné nežádoucí situací kolem bydlení. Příkladem může být Brno, které pro mladé rodiny s dětmi zřídilo takzvané *startovací byty*. Domácnosti zde mají možnost bydlení po dobu 5 let, kdy si mohou nastřádat potřebné finance pro trvalé a stabilní bydlení, a to díky zvýhodněnému nájmu. Momentálně má Brno dispozici takovýchto bytů 120, přičemž v roce 2019 se jednalo o pouhých 65 bytových jednotek.³³⁸

Druhý krok směrem k realizaci sociálního bydlení pak souvisí s nepochopitelnou a již zmíněnou absencí zákona o dostupném, sociální bydlení. Systémové opatření mohou ovlivnit jen a pouze legislativní změny. Vytvoření koncepce a následné přijetí zákona o sociálním bydlení definují a právně ošetří financování, kompetence a povinnosti státu, města či obce v souvislosti se zajištěním adekvátního bydlení. Jedná se především o dostupnost a udržitelnost bydlení. Sociální bydlení tak přímo povede k prevenci ztráty bydlení a vzniku sociálního vyloučení.³³⁹ V souvislosti se sociální prací je nezbytné zmínit, že pokud legislativa či nastavení státní správy jakýmkoliv způsobem podporuje

³³⁵ Srov. MPSV. *Koncepce sociálního bydlení ČR 2015-2025* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW:

<http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Koncepce_socialniho_bydeni_CR_2015-2025.pdf>.

³³⁶ Srov. SNOPEK, J. a kol. *Způsoby řešení bezdomovectví a vyloučení z bydlení*, 2017, s. 116.

³³⁷ Srov. OPLETALOVÁ, M. a kol. *Náklady veřejných rozpočtů vyvolané bytovou nouzí a bezdomovectvím* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/Naklady_veřejnych_rozpocetu_vyvolane_bytovou_nouzi_a_bezdomovectvím.pdf>.

³³⁸ Srov. ČT24. *Brno přidělilo nové byty mladým rodinám, část Čechů stále vnímá situaci s bydlením jako špatnou* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3232222-brno-pridelilo-nove-byty-mladym-rodinam-cast-cechu-stale-vnima-situaci-s-bydlenim>>.

³³⁹ Srov. ŠÍMÍKOVÁ, I. A kol. *Riziko ztráty bydlení a jeho prevence*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2016, ISBN 978-80-7416-239-8, s. 63.

sociální exkluzi znevýhodněných, popřípadě tento stav dále konzervuje, je stěžejní se na danou problematiku více zaměřit. A to především soustavnou prací na odstraňování příčin sociálních problémů vytváření nových možností, hlasitým upozorňováním a kritickou, ale otevřenou diskusí.³⁴⁰

Sociální bydlení, jakožto forma navazujícího bydlení v rámci sociálních služeb může fungovat na dvou základních přístupech. Přístup víceúrovňového, tj. *prostupného bydlení* je založen na předpokladu, že je zprvu nezbytné osoby v bytové nouzi připravit na samotné bydlení. Principem je aktivní a cílená práce s ohroženými domácnostmi, s ohledem na jejich schopnosti, jež by měla vést k bezproblémovému zajištění a udržení dlouhodobého bydlení. Součástí přístupu je podmínka, která spočívá v řešení nežádoucích životních situací dříve, nežli se člověk dostane ke stabilnímu bydlení. Člověk tedy postupuje třemi stupni bydlení, v určitém pořadí. Počátečním krizovým, které je zajištěné prostřednictvím sociálních služeb, stejně jako následující tréninkové bydlení na zkoušku. Konečným stupněm je dlouhodobé sociální bydlení.³⁴¹

V sociální práci doposud dominoval zmíněný koncept bydlení až po přípravě. Avšak, tento proces je až příliš zdoluhavý a pro některé sociálně slabší je jeho cíl takřka nedosažitelný. Oproti tomuto přístupu stojí poměrně nový koncept s názvem *housing first* neboli *bydlení především*, jehož východiskem je přirozená potřeba bydlení a základní lidské právo na něj. Principem je okamžitě poskytnout bydlení osobám v bytové nouzi prostřednictvím sociálního bydlení. Zabydlování je prevencí proti úplnému propadu na dno.³⁴² Příмым důsledkem rychlého zajištění bydlení je totiž stabilizace života a jeho pozitivní proměna, jak již víme. Adekvátní bydlení se rovná kvalitní žití. Výzkumy jsou doložením faktu, že *first housing* ukončuje bezdomovectví a bytovou nouzi u 8 z 10 osob.³⁴³ Jedná se o poměrně slušný poměr minimalizace sociálního vyloučení.

Za více nežli 25 let jsme se v České republice nedokázali popasovat s narůstajícími počty osob potýkajícími se s chudobou, bezdomovectvím a bytovou nouzí,

³⁴⁰ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*, 2005, s. 329.

³⁴¹ Srov. SNOPEK, J. a MATOUŠEK, R. *Metodika. Prostupné bydlení*, 2014, s. 16-17.

³⁴² Srov. HAJDÍKOVÁ, L. a KŘÍČKOVÁ, Z. *Zabydlování jako prevence propadu na dno* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/zabydlovani-jako-prevence-propadu-na-dno/>>.

³⁴³ Srov. PLEACE, N. *Evropská příručka. Bydlení především*, Praha: Úřad vlády ČR, 2017, ISBN 978-80-7440-159-6, s. 19.

neb bytová politika doteď neumí efektivně řešit jejich situaci. Pomocí realizace sociálního bydlení můžeme dokázat, že se lidé budou do daných situací dostávat pouze výjimečně.³⁴⁴

³⁴⁴ Srov. LESÁK, V. *Můžeme dokázat, že se lidé budou do situace bytové nouze dostávat jen výjimečně* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/muzeme-dokazat-ze-se-lide-budou-do-situace-bytove-nouze-dostavat-jen-vyjimecne/>>.

ZÁVĚR

V následujících řádcích se pokusím vyzdvihnout podstatné informace a výstupy, které vzešly ze stěžejní části této diplomové práce. Jedná se zejména o význam bydlení v životě každého z nás a obsáhlou oblast problematiky bydlení.

Bydlení je bezesporu základní lidskou potřebou, jež musí být jako každá jiná potřeba naplňována. Pokud není, ocitáme se v náročné životní situaci, jejíž kumulace generuje nejenom individuální zátěž, ale také řadu sociálních problémů. Zejména bezdomovectví a chudobu. Jestliže máme zajištěné adekvátní bydlení, jsme schopni prostřednictvím něho naplňovat i své další potřeby, které z něj vyplývají.

Člověk ze své podstaty potřebuje utvářet domov, nestačí mu pouze mít kde bydlet. Domovem se míní bezpečné a pro nás příjemné útočiště, kde se v obklopení našich blízkých realizujeme. Ovšem, aby toho byl jedinec vůbec schopen, musí mít jeho bydlení patřičnou úroveň a kvalitu. Adekvátní a důstojné bydlení je přímo úměrné kvalitnímu a spokojenému životu. Stabilní a důstojné bydlení je tedy pro lidský život zásadní. Jeho absence má na člověka a jeho život silně negativní, někdy bohužel až fatální dopad. Všechna vyspělá společenství jsou si tohoto faktu plně vědomy, a proto je bydlení základním lidským právem každého z nás. Ano, toto právo sice není absolutní, avšak jistým způsobem zavazuje státy a společnost k vytvoření takových podmínek, jež umožňují dostupné a kvalitní bydlení pro všechny z nás. Lidské společenství je rozmanitým celkem. Neskládá se pouze z finančně zabezpečených jedinců, nýbrž jeho přirozenou součástí jsou i osoby, které nedosahují takového sociálního statusu a příjmů.

Česká republika by měla, jakožto moderní sociální stát svou pozornost upínat na ty skupiny obyvatel, jež si nedokážou vlastními silami z různých příčin zajistit přiměřené bydlení. Zásadním problémem je, že náš stát v této úloze selhává, a tím i prohrává boj s bezdomovectvím a chudobou na plné čáře. Bydlení je na našem území prokazatelně a dlouhodobě nedostupné. Za celkovou nedostupností bydlení stojí v první řadě nedostatky bytových jednotek a nastavení vysokých cen, jak u samotných nemovitostí, tak v oblasti nájemního bydlení, a to včetně nákladů s tím spojených. K současnému stavu také významně přispívá určitá míra diskriminace, ale především absence zákona o dostupném sociálním bydlení. Stávající situace je tak tristní, že se mnohdy týká i středně příjmových domácností, zejména mladých rodin. U nízkopříjmových domácností zase dochází k prohlubování už tak patrné beznaděje a chudoby. Bydlení se bohužel stalo pro mnohé skupiny obyvatel luxusem, na který jen těžko dosáhnou. Tito lidé se ocitají v závažné

náročné životní situaci bytové nouze, jež je ze své podstaty i sociálním problémem obrovských rozměrů, neb produkuje sociální vyloučení.

Podpora dostupného bydlení je uskutečňována prostřednictvím nástrojů sociální politiky a sociální práce. Obě disciplíny jsou úzce propojené nádoby v neustálé interakci. Na jejich základě je možné realizovat potřebnou změnu. Absence zákona o dostupném a sociálním bydlení je alarmující mezerou nejen v oblasti standardního bydlení, ale také v systému pomoci. Koncept sociálního bydlení však stojí a padá na úpravě legislativy. Jeho uzákonění se ovšem stále odkládá. Funkční sociální bydlení dokáže předcházet problému a úspěšně eliminovat, nebo alespoň redukovat bytovou nouzi a její následky. Vybudování sociálního bydlení přímo povede k opětovné dostupnosti bydlení. Při současném stavu je jeho realizace nákladnou investicí. Ovšem z dlouhodobého hlediska je ekonomický, sociální i morální přínos značný. Široká i odborná veřejnost by měla vyvíjet větší tlak na zákonodárce, kteří mají tu moc něco změnit. Včera však bylo pozdě.

Nutno podotknout, že téma diplomové práce je velmi živým a obsáhlým organismem, který bylo nezbytné popsat v celé jeho možné šíři. Na základě využití velkého množství dostupných zdrojů, se podařilo ucelit a podat komplexní obraz o významu bydlení v životě člověka, a to včetně jeho problematiky. Tudíž se dle mého názoru i povedlo naplnit stanovený cíl této diplomové práce.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Tištěné zdroje:

ADÁMKOVÁ, V. *Civilizační choroby – žijeme spolu*, Praha: Triatlon, 2010, ISBN 978-80-7387-413-1.

AKVINSKÝ, T. *O lásce a milosrdenství v Teologické sumě*, Praha: Krystal OP, 2016, ISBN 978-80-87183-90-8.

ANZENBACHER, A. *Křesťanská sociální etika: úvod a principy*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, ISBN 80-7325-030-6.

ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, Praha: Academia, 2001, ISBN 80-200-0917-5.

ANZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*, Praha: Portál, 2010, ISBN 978-80-7367-727-5.

ARNOLDOVÁ, A. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení, I. část*, Praha: Karolinum, 2004, ISBN 80-246-0875.

BAKEŠOVÁ, A. *Filozofický slovník*, Praha: Knižní klub, 2009, ISBN 978-80-242-2582-1.

BAXA, J. a OSOBA, P. Možnosti komplexního hodnocení kvality bydlení, *Evoluční teorie a praxe*, Praha: Institut evaluací a sociálních analýz, 2016, 4(2), ISSN 2336-114X.

BERNARD, M. a kol. *Dlouhé povolování výstavby v Česku: data, praxe, legislativa*, Praha: Arnika centrum pro podporu občanů, 2020, ISBN 978-80-87651-70-4.

BJELONČÍKOVÁ, M. a GOJOVÁ, V. Nezamýšlené důsledky označení „sociálně vyloučená lokalita“, *Sociální práce/sociální práce*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2016, 16(3), ISSN 1213-6204.

BLAHUTKOVÁ, M. a kol. *Psychologie zdraví: pro studenty bakalářských a magisterských oborů*, Brno: Masarykova univerzita, 2010, ISBN 978-80-210-5417-2.

BOBEK, M. a kol. *Rovnost a diskriminace*, Praha: C.H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-584-1.

ČERNÁ, E. a POLÁNKOVÁ, L. Mít domov znamená důstojně bydlet! Divadlo utlačovaných jako nástroj uplatňování kritické reflexivity, *Sociální práce/sociální práce*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2018, 18(3), ISSN 1213-6204.

ČERNÝ, D. Hodnota lidského života, *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013, 3(3), ISSN 1804-8137.

ČERVENKA, J. Co to je životní úroveň, *Socioweb*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, 3(2), ISSN 1214-1720.

ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK. *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*, Praha: Česká asociace streetwork, 2009, ISBN 978-80-254-4001-8.

FERRERO, B. *Šťastní rodiče. Křesťanská výchova podle Dona Boska*, Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-937-2.

- FIALOVÁ, E. a SKÁLOVÁ, H. *Neviditelný problém: rovnost a diskriminace v praxi*, Praha: Gender Studies, 2010, ISBN 978-80-86520-30-8.
- FINNIS, J. *Prirodzený zákon a prirodzené práva*, Bratislava: Kalligram, 2019, ISBN 978-80-8991-678-8.
- FISCHER, O. *Etika v sociální práci*, Praha: Jabok, 2008, ISBN 978-80-904137-3-3.
- FREDMAN, S. *Antidiskriminační právo*, Praha: Multikulturní centrum Praha, 2007, ISBN 978-80-254-1054-7.
- FROŇKOVÁ, J. *Problematika azylového bydlení*, České Budějovice, 2019, Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a charitativní práce, vedoucí práce Mgr. Helena Machulová, Ph.D.
- FUCHS, E. *Co dělá naše jednání dobrým? Uvedení do etiky*, Jihlava: Mlýn, 2003, ISBN 80-86498-03-4.
- GIDDENS, A. *Sociologie*, Praha: Argo, 2013, ISBN 978-80-257-0807-1.
- GILLERNOVÁ, I. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*, Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1293-3.
- GLUCHMAN, V. *Úvod do etiky*, Brno: Tribun EU, 2008, ISBN 978-80-7399-552-2.
- GLUMBÍKOVÁ, K. a GOJOVÁ, A. Vnímané potřeby klientek azylových domů pro ženy a matky s dětmi, *Sociální práce/sociální práce*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2016, 16(3), ISSN 1213-6204.
- GODAROVÁ, J. a kol. *Dostupnost bydlení a stávající situace seniorů*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2017, ISBN 978-80-7416-250-3.
- HARTL, P. a kol. *Velký psychologický slovník*, Praha: Portál, 2010, ISBN 978-80-7367-686-5.
- HNILICA, K. *Stereotypy, předsudky, diskriminace*, Praha: Karolinum, 2010, ISBN 978-80-246-1776-3.
- HORA, O. a kol. *Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice s důrazem na situaci dětí podle výsledků šetření SILC*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008, ISBN 978-80-7416-002-8.
- HORYNA, B. a kol. *Filozofický slovník*, Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998, ISBN 80-7182-064-4.
- HRADECKÝ, I. a HRADECKÁ, V. *Bezdomovectví: extrémní vyloučení*, Praha: Naděje občanské sdružení, 1996, ISBN 80-902292-0-4.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-269-0.
- JOSHI, V. *Stres a zdraví*, Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-211-9.
- KACZOR, P. *Sociální politika a sociální systém ČR*, Praha: Oeconomica, 2015, ISBN 978-80-245-2096-4.

- KAST, V. *Krize a tvořivý přístup k ní: typy životních krizí, jejich dynamika a možnosti krizové intervence*, Praha: Portál, 2010, ISBN 978-80-7367-800-5.
- KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*, Praha: Academia, 2005, ISBN 80-200-1305-5.
- KELLER, J. *Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme*, Praha: SLON, 2011, ISBN 978-80-7419-059-9.
- KERN, H. a kol. *Přehled psychologie*, Praha: Portál, 2006, ISBN 80-7367-121-2.
- KLIMENTOVÁ, E. a kol. *Sociální politika I.*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, ISBN 80-244-0780-9.
- KLIMENTOVÁ, E. a kol. *Sociální politika II.*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, ISBN 80-244-0788-4.
- KOLIBOVÁ, H. *Sociální politika II. část*, Opava: Optys, 2008, ISBN 978-80-85819-67-0.
- KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*, Praha: Portál, 2006, ISBN 80-7367-181-6.
- KOTÝNKOVÁ, M. *Sociální ochrana chudých v České republice*, Praha: Oeconomica, 2007, ISBN 978-80-245-1302-7.
- KOTÝNKOVÁ, M. Zmírňování chudoby a sociálního vyloučení jako předpoklad pro zvýšení kvality života. *In Kvalita života. Sborník příspěvků z konference*. Třeboň, 25. 10. 2004. Kostelec and Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004, ISBN 978-80-7435-533-2.
- KRAUS, B. a POLÁČKOVÁ, V. *Člověk. Prostředí. Výchova*, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2.
- KRAUSOVÁ, A. a kol. Potřeby v oblasti bydlení u rodiny s dětmi žijících na ubytovnách v Ostravě, *Sociální práce/sociální práce*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2016, 16(3), ISSN 1213-6204
- KRČEK, T. a SMETANKOVÁ, D. Trh bydlení, *Eurozóna+*, Praha: Kancelář Poslanecké sněmovny, 2019, 19(22), ISSN 1803-7348.
- KREBS, V. a kol. *Sociální politika*, Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-7478-921-2.
- KŘIVOHLAVÝ, J. Kvalita života. Vymezení pojmu a jeho aplikace. *In Kvalita života. Sborník příspěvků z konference*. Třeboň, 25. 10. 2004. Kostelec and Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004, ISBN 978-80-7435-533-2.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*, Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-568-4.
- KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*, Praha: Grada, 2010, ISBN 978-80-247-2456-0.

- KUDA, F. a LUX, M. *Bydlení v regionech*, Praha: Professional Publishing, 2010, ISBN 978-80-7431-026-3.
- KUPKA, P. a kol. Obchod s chudobou: obsahová analýza českých zpravodajských médií v období 2006-2017, *Středoevropské politické studie/Central European Political Studies Review*, Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2018, 18(2), ISSN 1212-7817.
- LÁNSKÝ, O. *Kdo zneužívá sociální dávky*, Praha: MDA, 2020, ISBN 978-80-87348-56-7.
- LAYTE, R. Cumulative disadvantage or individualisation? A comparative analysis of poverty risk and incidence, *European Societies*, France: European Sociological Association, 2002, 4(2), ISSN 1469-8307.
- LÍMOVÁ, M. Kritická sociální práce: příležitosti a výzvy. Pracovník tváří v tvář člověku hledajícímu pomoc, *Sociální práce/sociálna práca*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2018, 18(3), ISSN 1213-6204.
- LINDOVSKÁ, E. Způsoby zvládání obtížných situací v kontextu bezdomovectví, *Sociální práce/sociálna práca*, Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2013, 13(4), ISSN 1213-6204.
- LINHART, J. a kol. *Velký sociologický slovník*, Praha: Karolinum, 1996, ISBN 80-7184-311-3.
- LUX, M. a kol. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, ISBN 978-80-7330-176-7.
- LUX, M. a kol. *Standardy bydlení: Finanční dostupnost a postoje občanů*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, ISBN 80-7330-027-3.
- LUX, M. a KOSTELESKÝ, T. *Bytová politika: teorie a inovace pro praxi*, Praha: Slon, 2012, ISBN 978-80-7419-068-1.
- MACLNTYRE, A. *Ztráta cnosti. K morální krizi současnosti*, Praha: Oikoymenh, 2004, ISBN 80-7298-082-3.
- MAREK, J. a kol. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*, Praha: Portál, 2012, ISBN 978-80-262-0090-1.
- MAREŠ, P. *Faktory sociálního vyloučení*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, ISBN 80-87007-15-8.
- MAREŠ, P. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení, *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2000, 36(3), ISSN 0038-0288.
- MASLOW, A. *O psychologii bytí*, Praha: Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0618-7.
- MATES, P. *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*, Praha: Prospektreum, 2001, ISBN 80-7175-100-6.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, Praha: Portál, 2013, ISBN 978-80-262-0366-7.

- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, ISBN 80-86429-19-9.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-368-0.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, Praha: Portál, 2005, ISBN 978-80-7367-818-0.
- MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*, Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-262-0041-3.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, Praha: Portál, 2012, ISBN 978-80-262-0211-0.
- MEDIAN. *Stav české rodiny, co jí chrání a ohrožuje. Závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Nadace Sirius, 2016, ISBN 978-80-906468-1-0.
- MERCIER, H. a kol. *Záhada rozumu*, Brno: Host, 2019, ISBN 978-80-7577-635-8.
- MMR. *Koncepce bydlení České republiky do roku 2020*, Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2016, ISBN 978-80-7538-106-4.
- MPSV. *Strategie sociálního začleňování 2014-2020*, Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014, ISBN 978-80-7421-080-8.
- NAKONEČNÝ, M. *Lexikon psychologie*, Praha: Vodnář, 2013, ISBN 978-7439-056-2.
- NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*, Praha: Academia, 1996, ISBN 80-200-0592-7.
- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*, Praha: Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1680-5.
- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie téměř pro každého*, Praha: Academia, 2004, ISBN 80-200-1198-6.
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, Praha: Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1679-9.
- NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*, Praha: Academia, 2003, ISBN 80-200-0993-0.
- NEČASOVÁ, M. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*, Brno: Masarykova univerzita, 2001, ISBN 80-210-2673-1.
- NEŠPOROVÁ, O. a HOLPUCH, P. *Populace osob bez domova v České republice. Osoby přespávající venku, v noclehárnách, v azylových domech a v obecních ubytovnách*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2020, ISBN 978-80-7416-388-3.
- ODEHNAL, I. *Úvod do filozofie člověka*, Brno: CERM, 2002, ISBN 80-7204-230-0.
- PAPROTNY, T. *Stručné dějiny antické filozofie*, Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7178-900-3.
- PAYNE, J. *Kvalita života a zdraví*, Praha: Triton, 2005, ISBN 80-7254-657-0.

- PEKAROVÁ, A. Sociálně zdravotní problematika bezdomovectví, *Odborný časopis Sociální služby*, Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb, 2013, 15(8-9), ISSN 1803-7348.
- PLEACE, N. *Evropská příručka. Bydlení především*, Praha: Úřad vlády ČR, 2017, ISBN 978-80-7440-159-6.
- POLÁKOVÁ, O. *Bydlení a bytová politika*, Praha: Ekopress, 2006, ISBN 80-86929-03-5.
- PONĚŠICKÝ, J. *Psychosomatika pro lékaře, psychoterapeuty i laiky*, Praha: Triatlon, 2002, ISBN 80-7254-216-8.
- RADIMSKÁ, R. Individuum a rodina: teorie soukromého života podle Françoise de Singlyho, *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, 39(5), ISSN 0038-0288.
- RŮŽIČKA, V. *Squaty a jejich revoluční tendence*, Praha: Triton, 2007, ISBN 80-7254-859-X.
- SEDLÁKOVÁ, J. *Vybrané problémy sociální politiky*, Praha: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0729-3.
- SEILEROVÁ, B. *Člověk vo filozofickej antropológii*, Praha: Iris, 1995, ISBN 80-88778-10-7.
- SIROVÁTKA, T. Chudoba, deprivace, sociální vyloučení: nezaměstnaní a pracující chudí, *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, 42(4), ISSN 0038-0288.
- SNOPEK, J. a MATOUŠEK, R. *Metodika. Prostupné bydlení*, Praha: Úřad vlády ČR, Odbor pro sociální začleňování, 2014, ISBN 978-80-7440-113-8.
- SNOPEK, J. a kol. *Způsoby řešení bezdomovectví a vyloučení z bydlení. Analýza a komparace ve Francii, Velké Británii a v České republice*, Ostrava: Fakulta sociálních studií, 2017, ISBN 978-80-7464-852-6.
- SOKOL, J. *Antropologie a etika*, Praha: Triton, 2003, ISBN 80-7254-372-5.
- SOKOL, J. *Filosofická antropologie: člověk jako osoba*, Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-422-9.
- SOKOL, J. *Malá filozofie člověka a slovník filozofických pojmů*, Praha: Vyšehrad, 2007, ISBN 978-807021-884-6.
- SPAEMANN, R. *Základní mravní pojmy a postoje*, Praha: Svoboda, 1995, ISBN 80-205-0484-2.
- STIBALOVÁ, K. Náročné životní situace – spočítejte si svou zátěž, *Odborný časopis Sociální služby*, Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb, 2011, 13(1), ISSN 1803-7348.
- SUNEGA, P. *Makroekonomie bydlení*, Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002, ISBN 80-245-0337-9.

- SUTOR, B. *Politická etika*, Praha: Oikoymenh, 1996, ISBN 80-86005-17-8.
- SVATOŠOVÁ, H. a MACH, V. *Nástroje regulace krátkodobých pronájmů z pohledu místních samospráv a SVJ* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.iure.org/sites/default/files/article/downloads/nastroje_regulace_kratkodobych_pronajmu_0.pdf>.
- ŠÝKOROVÁ, D. *Bydlení v kontextu chudoby a stáří*, Ostrava: Fakulta sociálních studií, 2014, ISBN 978-80-7464-493-1.
- SZÉNÁSSY, E. a kol. *Jak zůstat člověkem v síti dluhů*, Praha: Ekumenická akademie, 2007, ISBN 978-80-87661-34-5.
- ŠIMEK, J. *Lidské pudy a emoce: jak jim porozumět a jak s nimi žít*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, ISBN 80-7106-121-2.
- ŠIMÍKOVÁ, I. A kol. *Riziko ztráty bydlení a jeho prevence*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2016, ISBN 978-80-7416-239-8.
- ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Krize a krizová intervence*, Praha: Grada, 2017, ISBN 978-80-247-5327-0.
- ŠPATENKOVÁ, N. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*, Praha: Grada, 2004, ISBN 80-247-0888-4.
- ŠTĚPÁNÍK, J. *Umění jednat s lidmi: stres, frustrace a konflikty*, Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-1527-8.
- ŠVINGALOVÁ, D. *Stres a „vyhoření“ u profesionálů pracujících s lidmi*, Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, ISBN 80-7372-105-8.
- TEMELOVÁ, J. a kol. *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*, Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, ISBN 978-80-7380-378-0.
- TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*, Praha: Portál, 2010, ISBN 978-80-7367-680-3.
- TUČEK, M. *Češi na prahu nového tisíciletí*, Praha: Median, 2000, ISBN 80-902847-0-1.
- VÁGNEROVÁ, M. a kol. *Bezdomovectví ve středním věku: příčiny, souvislosti a perspektivy*, Praha: Karolinum, 2018, ISBN 978-80-246-4054-9.
- VÁGNEROVÁ, M. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0696-5.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*, Praha: Karolinum, 2012, ISBN 978-80-246-2153-1.
- VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*, Praha: Karolinum, 2004, ISBN 80-246-0841-3.
- VAŠTATKOVÁ, J. *Rodina a náhradní rodinná péče*, Olomouc: Hanex, 2008, ISBN 978-80-7409-013-4.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: diskriminace*, Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2020, ISBN 978-80-7631-008-7.

VÝROST, J. a SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*, Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-1428-8.

WHO. *Health principles of housing*, Geneva: World health organization, 1989, ISBN 92-4-156127-0.

Online zdroje:

AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ. *Pravidla přidělování obecních bytů* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/bydleni/pravidla-pridelovani-obecnich-bytu/>>.

AMNESTY INTERNATIONAL. *Diskriminace* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.amnesty.cz/diskriminace>>.

BALÁŽ, R. *Současný stav neohrožuje ani tak rodiny jako samotnou existenci společnosti* [online], 2014, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/soucasny-stav-neohrozuje-ani-tak-rodiny-jako-samotnou-existenci-spolecnosti/>>.

BAXA, J. a kol. *Kvalita bydlení jako součást kvality života: obecné otázky, pojmy a možnosti výzkumu* [online], 2010, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://konference.osu.cz/cgsostrava2010/dok/Sbornik_CGS/Socioekonomicka_geografie/Kvalita_bydleni.pdf>.

BURDOVÁ, M. *Bez domova, bez bytu, bez střechy, bez naděje* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/bez-domova-bez-bytu-bez-strechy-bez-nadeje/>>.

CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRAHA. *Nábytková banka Praha* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.csspraha.cz/nabytkova-banka-praha>>.

CESCR. *General Comment No. 4: The Right to Adequate Housing (Art. 11 (1) of the Covenant)* [online], 1991, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.refworld.org/pdfid/47a7079a1.pdf>>.

ČIESLAR, J. *Příjmová chudoba ohrožuje necelou desetinu obyvatel* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/prijmova-chudoba-ohrozuje-necelou-desetinu-obyvatel>>.

ČASOPIS SOCIÁLNÍ PRÁCE/SOCIÁLNÁ PRÁCA. *Jak si vybavit bydlení, když financí není nazbyt? V Liberci byla otevřena nábytková banka* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/jak-si-vybavit-bydleni-kdyz-financi-neni-nazbyt-v-liberci-byla-otevrena-nabytkova-banka/>>.

ČESKÁ PIRÁTSKÁ STRANA. *Územní rozvoj, bydlení a sociální služby: bydlení dostupné pro všechny* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://praha.pirati.cz/program/praha2018/uzemni-rozvoj-bydleni-socialni-sluzby/>>.

ČESKO V DATECH. *Země brownfieldů. V ČR je téměř 500 lokalit připravených pro investory* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.ceskovdatech.cz/clanek/59-zeme-brownfieldu-v-cesku-je-temer-500-lokalit-pripravenych-pro-investory/>>.

ČSÚ. *Metodické vysvětlivky – definice vybraných ukazatelů bytové výstavby* [online], 2009, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.czso.cz/csu/xb/metodicke_vysvetlivky_definice_vybranych_ukazatelu_bytove_vystavby>.

ČT24. *Brno přidělilo nové byty mladým rodinám, část Čechů stále vnímá situaci s bydlením jako špatnou* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3232222-brno-pridelilo-nove-byty-mladym-rodinam-cast-cechu-stale-vnima-situaci-s-bydlenim>>.

ČT24. *Bydlení zdražuje Čechům rychleji než stačí vydělávat. Ceny v Praze jsou nejvyšší ve střední Evropě* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3038290-bydleni-zdrazuje-cechum-rychleji-nez-staci-vydelaovat-ceny-v-praze-jsou-nejvyssi-ve>>.

ČT24. *Bytová krize jako šance pro menší města. Venkov se kvůli cenám nemovitostí stává žádanou adresou* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3048452-bytova-krize-jako-sance-pro-mensi-mesta-venkov-se-kvuli-cenam-nemovitosti-stava>>.

ČT24. *Bytů se ve městech staví málo, jejich ceny stoupají* [online], 2016, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/1996924-bytu-se-v-mestech-stavi-malo-jejich-ceny-stoupaji>>.

ČT24. *Ceny míří vzhůru, metry dolů. Bydlení Čechů se mění* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3257802-ceny-miri-vzhuru-metry-dolu-bydleni-cechu-se-meni>>.

ČT24. *Češi za pronájem dají až 80 procent svého příjmu* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2050058-cesi-za-pronajem-daji-az-80-procent-sveho-prijmu>>.

ČT24. *Češi zjišťují, že levnější nájmy, než v Liberci jsou v německém pohraničí. Stěhují se do Žitavy* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2859680-cesi-zjistuji-ze-levnejsi-najmy-nez-v-liberci-jsou-v-nemeckem-pohranici-stehuji-se-do>>.

ČT24. *Důchodci mají potíže s rostoucími nájmy. Rada seniorů žádá po státu úpravu dávek na bydlení* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2897543- duchodci-maji-potize-s-rostoucimij-najmy-rada-senioru-zada-po-statu-upravu-davek-na>>.

ČT24. *Frydek-Místek otevřel přístav pro nemocné bezdomovce* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1616724-frydek-mistek-otevrel-pristav-domov-pro-nemocne-bezdomovce>>.

ČT24. *Města si pochvalují bezdoplatkové zóny. Tím se ale problém neřeší, varuje Institut pro sociální inkluzi* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/ustecky-kraj/2871956-mesta-si-pochvaluji-bezdoplatkove-zony-tim-se-ale-problem-neresi-varuje>>.

ČT24. *Mladých bezdomovců je až deset tisíc, nezažili normální život, práce s nimi je těžší* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2496169-mladych-bezdomovcu-je-az-deset-tisic-nezazili-normalni-zivot-prace-s-nimi-je-tezsi>>.

ČT24. *Objem hypoték byl loni rekordní. Průměrná úroková sazba v prosinci dál klesala* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3257384-objem-hypotek-byl-loni-rekordni-prumerna-urokova-sazba-v-prosinci-dal-klesla>>.

ČT24. *Od střechy po jádro. Moravská města vynaloží miliony na opravu bytů* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/jihomoravsky-kraj/3035200-od-strechy-po-jadro-moravska-mesta-vynalozi-miliony-na-opravu-bytu>>.

ČT24. *Pět opozičních stran chce změnit stavební zákon, doslova oponuje jejich návrhům* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3265228-pet-opozicnich-stran-chce-zmenit-stavebni-zakon-dostalova-oponuje-jejich-navrhum>>.

ČT24. *Pětině mladých od 18 do 30 let hrozí chudoba, častěji jsou to ženy* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2509186-petine-mladych-od-18-do-30-let-hrozi-chudoba-casteji-jsou-zeny>>.

ČT24. *Poslanec SPD pronajímá byty chudým, které jeho strana považuje za parazity. Vysoký nájem platí stát* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2417695-poslanec-spd-pronajima-byty-chudym-ktere-jeho-strana-povazuje-za-parazity-vysoky>>.

ČT24. *Potřebujeme ho všichni. Stavební zákon by sněmovna mohla projednat v červenci* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3042827-potrebujeme-ho-vsichni-stavebni-zakon-snemovna-mohla-projednat-v-cervenci-veri>>.

ČT24. *Problém s bydlením nás sežere zevnitř, miní primátor Hřib, Praha chystá návrh zákon* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2973728-problem-s-bydlenim-nas-sezere-zevnitr-mini-primator-hrib-praha-chysta-navrh-zakona>>.

ČT24. *Sousedské bydlení, aneb jak snížit náklady na bydlení* [online], 2012, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/1188660-sousedske-bydleni-aneb-jak-snizit-naklady-na-najem>>.

ČT24. *U rodičů zůstává bydlet skoro třetina mladých, ostatní volí nejčastěji podnájem* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2821412-u-rodicu-zustava-bydlet-skoro-tretina-mladych-ostatni-voli-nejcasteji-pronajem>>.

ČTK. *Příjmy domácností rostl, přesto přibylo lidí ohrožených chudobou* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3060362-prijmy-domacnosti-rostly-presto-pribylo-lidi-ohrozenych-chudobou>>.

DELOITTE. *Jak se žije v obcích v Česku? Středočeské Říčany jsou podle průzkumu společnosti Obce v datech místem s nejvyšší kvalitou života v ČR* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www2.deloitte.com/cz/cs/pages/public-sector/articles/obce-v-datech.html#>>.

DRIJÁKOVÁ, I. *Kompetence sociálních pracovníků nejsou dostatečné* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/kompetence-a-nastroje-socialnich-pracovniku-nejsou-dostatecne/>>.

DUPLÁK, M. *Do konce října se podle policejních statistik vloupali zloději do více než tisíce chat, na místě někdy i přespi* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3224916-do-konce-rijna-se-podle-policejnich-statistik-vloupali-zlodeji-do-vice-nez-tisice>>.

ĐOUBA, S. *Bezdomovci ve stanu se o své doma aspoň snaží, říká terénní pracovník* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.charitahk.cz/komu-a-jak-pomahame/denni-centrum/dum-matky-terezyc/bezdomovci-ve-stanu-se-o-sve-doma-aspon-snazi-rika-terenni-pracovnik/>>.

EUROPEAN COMMISSION. *Employment, social affairs and inclusion* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=751&langId=en>>.

FEANTSA. *ETHOS: European Typology of Homelessness and Housing Exclusion* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.feantsa.org/download/ethos2484215748748239888.pdf>>.

FEANTSA. *ETHOS: Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.feantsa.org/download/cz__8621229557703714801.pdf>.

HAJDÍKOVÁ, L. a KŘÍČKOVÁ, Z. *Zabydlování jako prevence propadu na dno* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/zabydlovani-jako-prevence-propadu-na-dno/>>.

HOKYNEK, A. *Rozhovor s Davidem Berňákem, ředitelem agentury pro sociální začleňování* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/rozhovor-s-davidem-benakem-reditelem-agentury-pro-socialni-zaclenovani/>>.

HORTIG, P. *Vloni se v ČR postavilo téměř 19 tisíc nových bytových budov* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/vloni-se-v-cr-postavilo-temer-19-tisic-novych-bytovych-budov>>.

HYGIENICKÁ STANICE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *Zdraví* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <http://www.hygpaha.cz/obsah/zdravi-a-jeho-determinanty_434_1.html>.

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Mimo systém: Charita zkoumá, proč pro některé lidi neexistuje vhodná pomoc* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.charita.cz/kdo-jsme/pro-media/tiskove-zpravy/mimo-system-proc-pro-nektere-lidi-neexistuje-vhodna-pomoc/>>.

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Mimo systém: lidé, pro které neexistuje vhodná pomoc* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/mimo-system-lide-pro-ktere-neexistuje-vhodna-pomoc/>>.

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *Náš průzkum: Každý osmý Čech má strach, že se do roka bude muset stěhovat* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.charita.cz/aktuality/z-domova/kazdy-osmy-cech-ma-strach-ze-se-do-roka-bude-muset-stehovat/>>.

CHAUN, I. *Dospělým ze dne na den* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://dospelymzednenaden.cz/>>.

KLUSÁČEK, J. a GREINER, M. *Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2020* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/zprava-o-vyloucení-z-bydlení-za-rok-2020/>>.

KUMPRECHTOVÁ, J. *Psychosomatika a vyrovnávání se stresem v sociální práci* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/psychosomatika-a-vyrovnávání-se-stresem-v-socialní-práci>>.

LESÁK, V. *Můžeme dokázat, že se lidé budou do situace bytové nouze dostávat jen výjimečně* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/muzeme-dokazat-ze-se-lide-budou-do-situace-bytove-nouze-dostavat-jen-vyjimecne/>>.

LOEBE, L. *Bydlení chudých aneb právo na přiměřenou životní úroveň* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://socialniprace.cz/bydlení-chudých-aneb-právo-na-primerenou-zivotni-uroven/#_ftn14>.

LUX, M. *Pro vývoj trhu bydlení i snížení sociálních nerovností je žádoucí, aby země měla vyrovnanější bytový systém* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.soc.cas.cz/aktualita/lux-pro-vyvoj-trhu-bydlení-i-snížení-socialních-nerovností-je-zadouci-aby-zeme-mela>>.

LUX, M. *Trh bydlení se dostal do nebezpečné fáze cenové bubliny* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.soc.cas.cz/aktualita/lux-trh-bydlení-se-dostal-do-nebezpečne-faze-cenove-bubliny>>.

LUX, M. a kol. *Dráhy bydlení mileniálů: rostoucí napětí mezi normalizací vlastnického bydlení a zhoršující se finanční dostupnost bydlení v ČR* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.soc.cas.cz/projekt/drahy-bydlení-milenialu-rostouci-napeti-mezí-normalizací-vlastnického-bydlení-zhoršující-se>>.

MAUSSEN, J. a kol. *Shrnutí závěrečných zpráv expertních skupin pro identifikaci relevantních indikátorů kvality života v ČR* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.cr2030.cz/strategie/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/01_Kvalita-%C5%BEivota-shrnut%C3%AD.pdf>.

MIMO DOMOV. *Dětské domovy brzy opustí tisícovka dětí. Jsou na odchod do běžného života připraveny?* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.ipsos.com/sites/default/files/2017-12/tz_unikatni_pruzkum_detske_domovy.pdf>.

MONIOVÁ, E. *Bílý, nekuřák, bez dětí a zvířat. Nouze o nájem může vést k diskriminaci* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/bily-nekurak-bez-deti-a-zvirat-nouze-o-najmy-muze-vest-k-diskriminaci-86360?seq-no=3&dop-ab-variant=&source=clanky-home&fbclid=IwAR0LEWE0LpA6EAHSwKyqD4G1wZSUGtWZazLwNc2JRctSY91SNmuMftu-300>>.

MPSV. *15 opatření pro boj proti obchodníkům s chudobou* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/511219/2019_02_21_-_TZ__MPSV_pripravilo_15_opatreni_pro_boj_proti_obchodnikum_s_chudobou.pdf/f3ff5477-5273-272a-3db2-0a64a20ae8af>.

MPSV. *Analýza dopadu nedostačujícího bydlení na školní a další problémy dětí v ČR* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Analiza_dopadu_nedostacujiciho_bydleni_na_skolni_a_dalsi_problemy_deti_v_CR.pdf/26bac884-b124-6f49-beec-a062b2eec275>.

MPSV. *Analýza financování sociálních služeb* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Anal%3%BDza+financov%3%A1n%3%AD+soci%3%A1ln%3%ADch+slu%3%BEeb_2019.pdf/3c8c3bf8-c747-09b0-9308-3838a646c465>.

MPSV. *Doplatek na bydlení* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.mpsv.cz/web/cz/-/doplatek-na-bydleni>>.

MPSV. *Koncepce sociálního bydlení ČR 2015-2025* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/cs/co-je-socialnibydeni/koncepce-socialniho-bydleni-cr-2015-2025>>.

MPSV. *Koncepce sociálního bydlení ČR 2015-2025* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Koncepce_socialniho_bydleni_CR_2015-2025.pdf>.

MPSV. *Metodika sociální práce v sociálním bydlení: Vybrané situace často řešené v sociálním bydlení* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Vybran%3%A9_situace_%3%8Dasto_%3%99e%3%A1en%3%A9_v_SB.pdf>.

MPSV. *Mimorádná okamžitá pomoc* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.mpsv.cz/web/cz/-/mimoradna-okamzita-pomoc>>.

MPSV. *Nevyhovující bydlení a možnosti jeho řešení* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Methodika_Nevyhovujiciho_bydleni_A4_final.pdf>.

MPSV. *Příspěvek na bydlení* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.mpsv.cz/web/cz/-/prispevek-na-bydleni>>.

MPSV. *Sociální dávky na bydlení* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Ostatni/Soci%C3%A1ln%C3%AD_d%C3%A1vky_na_bydlen%C3%AD.pdf>.

MPSV. *Standardy kvalit sociálních služeb* [online], 2007, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/skss_final_web.pdf/1daaf363-940e-9c10-ee88-4048722a9be9>.

MZČR *Průvodce reformou psychiatrické péče* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/18149/39439/Pr%C5%AFvodceReformou_komplet.pdf>.

NEVŘELOVÁ, L. *Služba následné péče navazuje tam, kde končí hospitalizace* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/sluzba-nasledne-pece-navazuje-tam-kde-konci-hospitalizace/>>.

OPAVOVÁ, A. a KOZLER, P. *Den dětí ulice* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/den-deti-ulice/>>.

OPLETALOVÁ, M. a kol. *Náklady veřejných rozpočtů vyvolané bytovou nouzí a bezdomovectvím* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/Naklady_verejnych_rozpocetu_vyvolane_bytovou_nouzi_a_bezdomovectvim.pdf>.

OSN. *Cíle udržitelného rozvoje pro rok 2015-2030* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>>.

OSN. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online], 1948, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>>.

OSN. *11. Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce* [online], 2015, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.osn.cz/sdg-11-vytvorit-inkluzivni-bezpecna-odolna-a-udrzitelna-mesta-a-obce/>>.

PEER, A. *Global poverty facts* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.worldvision.org/sponsorship-news-stories/global-poverty-facts#what-is-poverty>>.

PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ. *Bezdomovectví a bytová nouze* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialnibydeni.org/slovník-pojmu/bezdomovectvi-a-bytova-nouze>>.

PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ. *Je bezdomovectví dobrovolné rozhodnutí a životní styl?* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialnibydeni.org/slovník-pojmu/je-bezdomovectvi-dobrovolne-rozhodnuti-a-zivotni-styl>>.

PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ. *Platí, že kdyby lidé bez domova jen trochu chtěli dostali by se z ulice?* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialnibydeni.org/slovník-pojmu/plati-ze-kdyby-lide-bez-domova-jen-trochu-chteli-dostali-by-se-z-ulice>>.

PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ. *Sociální bydlení* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialnibydeni.org/>>.

PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ. *Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2018* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialnibydeni.org/wp-content/uploads/2019/04/Zpr%C3%A1va-o-vylou%C4%8Den%C3%AD-z-bydlen%C3%AD-za-rok-2018.pdf>>.

POLJAKOV, N. *Chudé Česko* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/chude-cesko/r~e8ce002ca06411e890620cc47ab5f122/>>.

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Listina základních práv a svobod* [online], 1992, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.

PROJEKT FÉROVÉ BYDLENÍ. *Férové bydlení* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.ferovebydleni.cz/o-nas>>.

SOBOTKA, J. *Deinstitucionalizace. Šance pro zotavení sociálních a zdravotních služeb* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/deinstitucionalizace-sance-pro-zotaveni-socialnich-a-zdravotnich-sluzeb/>>.

SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Domácnost* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Dom%C3%A1cnost>>.

SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Sociální stát* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/St%C3%A1t_soci%C3%A1ln%C3%AD>.

STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ. *Sociální politika. Cílená pomoc oslabeným* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.starostove-nezavisli.cz/volby/archiv/parlamentni-volby-2017/volebni-program/socialni-politika-cilena-pomoc-oslabenym>>.

STÁTNÍ FOND PODPORY INVESTIC. *Vlastní bydlení* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://sfpi.cz/vlastni_bydleni/>.

STUDENTSKÝ SUMMIT. *Udržitelná urbanizace* [online], 2017, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/ECOSOC_Udr%C5%BEiteln%C3%A1-urbanizace.pdf>.

SVATOŠOVÁ, H. a MACH, V. *Nástroje regulace krátkodobých pronájmů z pohledu místních samospráv a SVJ* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.iure.org/sites/default/files/article/downloads/nastroje_regulace_kratkodobych_pronajmu_0.pdf>.

ŠIMÁČKOVÁ, K. *Zamyšlení nad pojmem sociální spravedlnost a solidaritou mezi lidmi* [online], 2014, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/zamysleni-nad-pojmem-socialni-spravedlnost-a-solidaritou-mezi-lidmi/>>.

TRLIFAJOVÁ, L. *Proč neumíme v Česku mluvit o chudobě a nízkých příjmech?* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/proc-neumime-v-cesku-mluvit-o-chudobe-a-nizkych-prijmech/>>.

ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Indikátory kvality života v oblasti bydlení* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.cr2030.cz/strategie/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/04_Bydlen%C3%AD.pdf>.

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY. *Nález Ústavního soudu* [online], 2018, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2018/I._US_2637_17_an.pdf>.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Dávky na bydlení* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.ochrance.cz/uploads-import/Letaky/Davky-na-bydleni.pdf>>.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práva na rovné zacházení s žadateli o pronájem obecního bytu* [online], 2010, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Doporuceni/Obecni_byty.pdf>.

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Obecní bydlení a sociální práce s klienty v bytové nouzi* [online], 2020, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/projekt_ESF/00_2020_VA/KONFERENCE_SYMPOZIA_ATP/02_10_Obecni_bydleni/ARCHIV/04_Obecni_bydleni_a_socialni_prace_s_klienty_v_bytove_nouzi_PREZENTACE_KVOP.pdf>.

WHO. *Investment for health: a discussion of the role of economic and social determinants* [online], 2002, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/74744/E77971.pdf>.

WHO. *WHO remains firmly committed to the principles set out in the preamble to the Constitution* [online], 2021, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<https://www.who.int/about/who-we-are/constitution>>.

ZIEGLEROVÁ, A. *Dva roky vyhlašování bezdoplatkových zón. Méně dávek, více bídý* [online], 2019, [cit. dne 30.3.2021], dostupné na WWW: <<http://socialniinkluzie.cz/wp-content/uploads/2019/10/F%C3%B3rum-soci%C3%A1ln%C3%AD-politiky-polemika-Aleny-Zieglerov%C3%A9.pdf>>.

ZLONICKÝ, J. *Sociální bydlení – proč a jak?* [online], 2016, [cit. dne 30.03.2021], dostupné na WWW: <<https://socialniprace.cz/socialni-bydleni-proc-a-jak>>.

Zákony:

Vyhláška č. 505/2006 sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách (zákon o sociálních službách), ve znění platném k 9.8.2017.

Zákon č. 111/2006 sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění platném k 1.6.2017.

Zákon č. 108/2006 sb., o sociálních službách, ve znění platném k 1.10.2017.

ABSTRAKT

Problematika bydlení v kontextu sociální práce

FRONĀKOVÁ, J. *Problematika bydlení v kontextu sociální práce*, České Budějovice, 2021, Diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra sociální a charitativní práce, vedoucí práce Mgr. Helena Machulová, Ph.D.

Klíčové slova: náročná životní situace, bezdomovectví, chudoba, potřeba bydlení, bytová politika, sociální bydlení, bytová nouze, právo na bydlení, nedostupnost bydlení, nevhodné bydlení, sociální práce, sociální politika

Diplomová práce se zabývá problematikou bydlení v celé její možné šíři. Cílem je poukázat na důležitost bydlení v životě člověka, zejména v kontextu sociální práce, a to včetně oblastí, které úzce souvisí s danou problematikou. Tato závěrečná práce se skládá především z rozsáhlé teoretické části, která však vychází ze zkušeností a poznatků z praxe. První kapitola je úvodem do tématu, neb nám osvětluje, jakým způsobem bydlení ovlivňuje naše životy a co získáme jeho zajištěním. Stěžejní částí jsou pak na sebe navazující kapitoly o problematice bydlení, jež jsou následně zasazeny do kontextu sociální práce. Závěrem jsou shrnuty zásadní výstupy, které v rámci daného tématu přineslo vyhotovení této diplomové práce.

ABSTRACT

Housing issues in the context of social work

Keywords: difficult life situation, homelessness, need for housing, housing policy, social housing, housing need, right to housing, unavailability of housing, unsuitable housing, social work, social policy

The diploma thesis deals with the issue of housing in all its possible breadth. The aim is to point out the importance of living in a person's life, especially in the context of social work, including areas that are closely related to the issue. This final work consists mainly of an extensive theoretical part, which is based on experience and knowledge from practice. The first chapter is an introduction to the topic, because it sheds light on how housing affects our lives and what we gain by providing it. The main part is the consecutive chapters on housing issues, which are then set in the context of social work. Finally, the main outputs that the preparation of this diploma thesis brought within the given topic are summarized.